Alexandru Graur

Cuvinte înrudite

Editura științifică și enciclopedică

CUVINTE ÎNRUDITE

AL. GRAUR

CUVINTE ÎNRUDITE

Editura ştiinţifică şi enciclopedică
Bucureşti, 1980

Coperta: Gheorghe G. MARINESCU

INTRODUCERE

I. *Prin „cuvinte înrudite" înțeleg cuvintele care au aceeași origine, dar cu aceasta încă n-am lămurit complet ideea. Sînt mai multe feluri de a avea „aceeași origine", cum voi încerca să arăt în cele ce urmează.*

Ne putem referi la derivate, cu sufixe sau cu prefixe (ori și cu sufixe și cu prefixe) de la aceeași rădăcină a aceleiași limbi, de exemplu în românește a îngropa *și* a dezgropa *de la* groapă, cățeluș *și* cățelandru, *de la* cățel, încîntător *și* descîntec *de la* a cînta. *Derivatele sînt, evident, înrudite între ele și cu termenul care le-a servit drept punct de plecare.*

II. *Dar grupurile înrudite au putut veni, gata formate, dintr-altă limbă. În primul rînd, cînd e vorba de română, ne vom referi la străbuna ei, latina. Prin procese fonetice proprii acesteia din urmă, s-au produs, în cadrul familiilor de cuvinte, diferențe pe care româna le-a primit cum erau: față de lat.* capio *„a cuprinde", pe care îl avem în derivatul* a încăpea, *în latinește s-au format derivate cu prefix în care vocala radicală s-a transformat în* i *(în latinește, la un moment dat, vocalele scurte în silabă neinițială au avut tendința de a se închide), deci* in+capio *a devenit* incipio, *păstrat de noi sub forma* a începe. *Alteori, alături de un cuvînt moștenit din latinește, am primit, ca neologism, o formă a aceluiași cuvînt, trecută printr-o limbă străină, cu modificări fonetice datorate acesteia din urmă, de exemplu, de la lat.* canto, *avem cuvîntul nostru moștenit* a cînta, *dar am mai împrumutat din franțuzește pe* chansonnette, *sub forma* șansonetă, *pe* chanteuse, *sub forma* șanteză *etc., cu* c *(urmat de* a) *transformat în* ș, *după normele fonetice ale limbii franceze.*

III. *Și noi am schimbat unele sunete în cuvintele moștenite, de exemplu față de lat.* leuo, leuamus, *noi zicem* iau, luăm, *creîndu-se astfel o flexiune cu totul neregulată. Dacă apoi se împrumută cuvinte din aceeași familie, ele nu mai introduc modificările, de exemplu lat.* doleo *„a suferi" a devenit în română* a durea, *cu* o *neaccentuat schimbat în* u *și cu* l *intervocalic trecut la* r, *după normele limbii noastre. În vremea mai nouă am preluat pe* condo-

leanţe (*adică, de fapt, „participarea la suferinţele altcuiva“*), *format în franţuzeşte, deci fără schimbările specifice românei. Aceeaşi situaţie se poate întîlni şi la cuvinte împrumutate direct din latineşte, de exemplu lat.* dies *a devenit în româneşte* zi, *iar mai decurînd a fost împrumutat latinescul* diurna *sub forma* diurnă.

IV. *De asemenea întîlnim variaţii la neologismele împrumutate pe căi diferite, dar din acelaşi izvor ultim. Iată un exemplu: pornindu-se de la gr.* kauma *„arşiţă“ (din aceeaşi rădăcină avem neologismele* caustic, cauter), *împrumutat în latineşte, s-a ajuns la it.* calma *„linişte“ (folosit mai întîi pentru suprafaţa mării); din italieneşte, cuvîntul a trecut în franceză, unde a dat derivatele* calmer, calmant, *ajunse la noi sub forma* a calma, calmant. *Pe de altă parte, în latineşte s-a format un verb* *caumo *„a se odihni în timpul căldurii“, preluat direct în franţuzeşte sub forma* chômer, *cu derivatul* chômeur, *care au devenit în româneşte* a şoma, şomer.

V. *S-ar putea merge şi mai departe decît latina: după cum se ştie, aceasta are origine comună cu greaca, cu limbile germanice şi slave şi cu altele, astfel încît nu e greu de găsit cuvinte româneşti preluate pe de o parte sub aspectul latin, pe de altă parte sub cel slav sau germanic etc., originea primă fiind în toate aceste cazuri indo-europeană. De exemplu se poate arăta că* anatomie *e înrudit cu* a contempla: *la bază e rădăcina indo-europeană* tem- *„a tăia“, care explică uşor pe* anatomie (*format cu prefixul grec* ana-); *în latineşte,* templum, *înainte de a însemna „templu“, era „tăietura“ în formă de pătrat pe care o înscria augurul pe cer, ca să examineze zborul păsărilor, iar cu prefixul* con- *s-a format verbul* contemplor *„a contempla“.*

VI. *La fel se pot găsi exemple pentru slavă şi germană, să zicem rom.* maternitate *şi* bezmetic: *lat.* mater *„mamă“, de unde derivatul* maternitas> *rom.* maternitate, *e de aceeaşi origine cu sl.* matka *„mamă“, de unde ucr.* bezmatok> *rom.* bezmetic *„stup fără matcă“, deci, „fără conducere, fără plan“. Lat.* mens (> *rom.* minte) *a dat derivatul lat.* mentior *„a imagina“, apoi „a minţi“, şi e înrudit cu sl.* pomenŭ (*cu prefixul* po-) *„amintire“, de unde vine rom.* pomană. *Latinescul* fabrica (> *rom.* fabrică) *este înrudit cu sl.* dobrŭ *„bun“, din rădăcina căruia e format, cu prefixul sl.* po-, podoba, *care a devenit în româneşte* podoabă.

VII. *Latinescul* fagus, *păstrat în româneşte sub forma* fag, *are paralel în germ. pe* Buch, *cu acelaşi înţeles; deoarece germanii au format litere din lemn de fag („literă“*

se zice în germană Buchstab, *adică „băț de fag"*), *germ.* Buch *a ajuns să însemne și „carte"; împrumutat în slavă, cuvîntul a devenit* buky, *de unde rom.* buche *și* bucher. *Latinul* duco, *pe care noi l-am moștenit sub forma* a duce, *are corespondent în germană pe* ziehen *„a trage", de unde derivatul germ.* Zug *„tren", folosit în forma* țug *în unele graiuri românești.*

VIII. *Sînt destule cazuri unde se depășesc și limitele indo-europenei. Iată un singur exemplu,* guvernantă *și* cibernetică. *Din substratul mediteranean provine în latinește* guberno *„a conduce", trecut în franceză sub forma* gouverner, *de unde rom.* a guverna; *derivatul francez* gouvernante *a devenit în românește* guvernantă. *Din aceeași sursă mediteraneană este grecescul* kybernao > *ngr.* kiverno, *de unde la noi* a chivernisi. *Din greaca veche a fost reluat de curînd radicalul, în parte cu pronunțarea originară, și astfel s-a format termenul internațional* cibernetică.

IX. *Dacă am aduna toate exemplele de felul celor citate aici, s-ar ajunge la un volum uriaș. Trebuia deci limitată cercetarea și, pentru aceasta, am procedat în două feluri. În primul rînd am renunțat la cuvintele de altă origine decît indo-europeană, cum și la cele venite la noi pe altă cale decît prin latină; în al doilea rînd nu am inserat cuvintele care se deosebesc între ele numai prin formă sau numai prin înțeles. Iată cîte un exemplu pentru fiecare din aceste două ultime situații.* A lepăda *e explicat prin lat.* lapido *„a arunca cu pietre"; tot de acolo vine neologismul* a delapida (*cu prefixul* de-), *cu totul deosebit ca înțeles, dar apropiat ca formă. Latinul* ueteranus *a devenit în românește* bătrîn, *apoi a fost reluat, ca neologism sub forma* veteran, *mult deosebită ca formă, dar apropiată ca înțeles. Nici primul grup, nici cel de-al doilea, nu vor fi deci întîlnite în listele care urmează.*

X. *O situație specială este cea a cuvintelor grecești: nu am inserat cuvintele care ne-au venit pe de o parte din latină, pe de alta din greacă, la fel cum am procedat cu elementele slave și germane. De exemplu gr.* prosopon *„față, figură" a ajuns, prin intermediul etruscei, în latină, sub forma* persona *„mască de teatru", apoi „personaj" și în fine „persoană", cum a fost preluat de noi ca neologism; pe de altă parte, din greaca modernă, l-am luat pe* prosop. *Dar multe cuvinte au fost împrumutate de romani de la greci, și pe acestea le-am împărțit în trei categorii. 1. Cele care în latină sau în limbile romanice au dat dublete foarte diferite; pe acestea le-am introdus*

*în dicționar, pentru că, indiferent de originea lor mai îndepărtată, le-am socotit latinești. Nu cred că mai e nevoie să dau exemple aici. 2. Altele care, alături de o formă latină moștenită din indo-europeană, mai prezintă una de aceeași origine indo-europeană, dar trecută prin greacă. De exemplu, dintr-o rădăcină** guen- *provine pe de o parte verbul latinesc* uenio> *rom.* a veni, *pe de altă parte verbul grecesc* baino *„a merge“, de la care derivă gr.* basis *„mers, punct de sprijin“, trecut în latină sub aceeași formă și de acolo în fr.:* base> *rom.* bază. *Pe acestea nu le-am acceptat, pentru că diferențierea s-a produs, cel puțin în parte, în afara evoluției limbii latine. 3. Cuvinte de origine grecească au fost împrumutate în latinește și, cu modificări importante, au ajuns la noi; separat, în perioada modernă, au fost reîmprumutate din grecește, în forme apropiate de cele originale și cu înțelesurile primitive. De exemplu gr.* presbys *„bătrîn“, comparativ* presbyteros, *a trecut în latină sub forma* presbyter *și a fost moștenit la noi, devenind* preot. *Ca neologism recent, cuvînt internațional preluat din greaca veche, avem pe* prezbit. *Nici tipul acesta nu a fost acceptat pe liste.*

XI. *M-am oprit la cuvintele de origine latină pentru motivul că ele formează baza limbii române, nu numai în sensul că de la ele s-a pornit, ci și că au rămas pînă azi cele mai importante: cu toată masa de împrumuturi, din diverse limbi, care depășește numeric elementele moștenite din latinește, acestea continuă să joace rolul principal în limbă, întîi pentru că multe dintre împrumuturi circulă într-o perioadă scurtă, lăsînd apoi locul altor inovații, al doilea pentru că termenii moșteniți sînt mult mai des folosiți și au dat naștere la derivate, la expresii frazeologice și au căpătat înțelesuri multiple.*

XII. *Printre cuvintele împrumutate, trebuie totuși făcută o situație aparte neologismelor de origine latină, care în ultimele două secole au căpătat preponderență în limbă. Pe de o parte, multe dintre ele s-au adaptat la limba română, intrînd în familiile moștenite, astfel încît numai specialiștii pot distinge ce e nou de ce e vechi; pe de altă parte, în momentul de față latina este aproape singura sursă din care se preiau neologisme, nu numai în diversele domenii științifice, ci chiar pentru denumirea obiectelor din viața de toate zilele. Cuvinte de origine latină sînt împrumutate nu numai din latină direct, ci mai ales din limbile romanice, dar și din cele germanice și din rusă. Engleza, cu o largă arie de răspîndire, duce cu ea în toată lumea cuvinte împrumutate din franțuzeș-*

te și, adesea, direct din latinește. Astfel nu se poate prevedea că la un moment dat neologismele de origine latină vor face loc altora, de altă origine. Am socotit însă indispensabil să diferențiez neologismele de cuvintele moștenite. După fiecare cuvînt de origine latină, dar nepăstrat din antichitate, am pus între paranteze un n: *(n.), adică neologism. Am considerat inutil să marchez astfel și cuvintele preluate din oricare altă limbă, chiar dacă au la bază latina. Pentru acestea se poate consulta lucrarea mea recent apărută* Dicționar de cuvinte călătoare.

Acolo unde, de la același original latin, avem un cuvînt moștenit și un împrumut recent, am pus înainte neologismul, pentru ca nu cumva să se creadă că semnul (n.) pus la urmă se referă și la cealaltă formă.

În ce privește cuvintele omonime (și omografe), nu am discutat diferențele de înțeles dintre ele, căci am socotit că cititorii se vor lămuri singuri. Am atras numai atenția asupra lor, numerotîndu-le cu 1 și 2, în ordinea prezentării.

XIII. *Pe de altă parte am trecut de multe ori cu vederea faptul că un cuvînt de origine latină a ajuns la noi prin intermediul altei limbi și m-am mulțumit să notez că e neologism. Filiera pe care au venit cuvintele este fără îndoială importantă, dar nu în toate cazurile pentru problema care ne interesează aici. Dealtfel, drumul parcurs de cuvintele noi este adesea foarte complicat, astfel încît istoria lui nu se poate prezenta în toate amănuntele decît dacă i se face un loc foarte larg. Cele mai multe cuvinte au fost luate din franțuzește, dar aranjate după modelul latin sau italian (ajunge de obicei pentru aceasta să ne referim la forma franceză scrisă, nu la pronunțare) și uneori chiar apropiate de cuvinte moștenite din latinește. Multe neologisme au trecut prin cîteva limbi înainte de a ajunge la noi. Toate aceste situații le-am trecut în general cu vederea; numai acolo unde s-au produs pe drum modificări caracteristice pentru o limbă intermediară am notat-o pe aceasta.*

XIV. *De cele mai multe ori cuvintele românești puse în paralelă pentru originea lor sînt mai mult de două; am ales totuși numai două dintre ele, care mi s-au părut mai interesante, și le-am pus în frunte numai pe acestea, pentru a nu încărca prea mult aspectul. Cum între cele două cuvinte sînt diferențe de scriere și, pe de altă parte, nu se prea văd motive pentru a prefera pe unul dintre ele în ce privește ordinea alfabetică, m-am folosit pentru aceasta de originalul latin (mai bine zis de radicalul lui, așa cum se prezintă în latină, nu sub forma indo-europeană), care*

este unic. Cuvintele românești vor fi găsite în ordinea alfabetică la indice. Pentru a simplifica trimiterile, am numerotat grupele.

XV. *Atît pentru latină, cît și pentru limbile moderne, am dat înțelesul numai acolo unde era diferit de cel căpătat în limba care a împrumutat cuvîntul. Aproape fără excepție, pentru limba română, m-am limitat la cuvintele inserate în Dicționarul Explicativ (DEX).*

PRESCURTĂRI

adv.: adverb
arh.: arhaic
augm.: augmentativ
bg.: bulgar
comp.: compus
deriv.: derivat(e)
DEX: *Dicționarul explicativ al limbii române* (București, 1975)
dial.: dialectal
dimin.: diminutiv
DN: Florin Marcu și Constant Maneca, *Dicționar de neologisme*, ediția a III-a (București, 1978)
engl.: englez
fem.: feminin
fr.: francez
fr. med.: francez medieval
germ.: german
gr.: grec
gr. med.: grec medieval
inf. perf.: infinitiv perfect
it.: italian
înv.: învechit
lat.: latin
lat. med.: latin medieval
lat. pop.: latin popular
lat. tz.: latin tîrziu
magh.: maghiar
(n.): neologism
ngr.: neogrec
n. pers.: nume de persoană
part. perf.: participiu perfect
part. prez.: participiu prezent
pol.: polonez
pref.: prefix
prep.: prepoziție
reg.: regional
rom.: român
rus.: rusesc
scr.: sîrbocroat
sl.: slavon
sp.: spaniol
suf.: sufix
sup.: supin
tc.: turc

ucr.: ucrainean
v. fr.: vechi francez
v. germ.: vechi german
v. sl.: vechi slav

Semne speciale:

*: cuvînt neatestat
>: devine
<: provine din
„ “ (ghilimelele) marchează înţelesul cuvintelor.

VOCABULAR

A

1. *ac-*

oțet **eghilet**

lat. *acus* 〉 rom. *ac.*

Deriv.:

lat. dimin. *acucula* 〉 fr. *aiguille* „ac", dimin. *aguillette* 〉 rom. *eghilet.*

lat. *acer* „pătrunzător" 〉 rom. *acru.*

lat. *acidus* 〉 rom. *acid* (n.).

lat. *acetum* 〉 v. sl. *oțetŭ* 〉 rom. *oțet.*

lat. *acerbus* 〉 rom. *acerb* (n.).

lat. *acia* 〉 rom. *ață.*

lat. *acies* „tăiș", cu pref. *ad-*, 〉 fr. *agacer* 〉 rom. *a agasa.*

lat. *acutus* „ascuțit" 〉 rom. *acut* (n.); lat **acutitus* 〉 rom. *cuțit*; lat. **exacutio* 〉 rom. *a ascuți.*

2. *aequ-*

egal **ecuator**

lat. *aequus* „egal".

Deriv.:

lat. *aequalis* 〉 fr. *égal* 〉 rom. *egal.*

lat. *aequatio* 〉 rom. *ecuație* (n.); lat. *aequator* 〉 rom. *ecuator* (n.).

Cu pref.:

iniquus 〉 rom. *inic.*

Comp.:

(cu lat. *libra*, vezi 120) lat. *aequilibrium* 〉 rom. *echilibru* (n.).

(cu lat. *nox* „noapte") lat. *aequinoctium* 〉 rom. *echinocțiu* (n.).

3. *aes-*

aramă **rugină**

lat. *aes* „aramă".

Deriv.:

lat. *aeramen* 〉 rom. *aramă.*

lat. *aerugo* 〉 rom. *rugină.*

4. *ag-*

cheag **examen**

lat. *ago* „a mîna", apoi „a acţiona"; part. prez. *agens* > rom. *agent* (n.), part. perf. *actum* > rom. *act.*

Deriv.:

lat. *agilis* > rom. *agil* (n.), rom. *ager.*
lat. *agito* > rom. *a agita* (n.).
lat. *actio* > rom. *acţiune* (n.).
lat. *actiuus* > rom. *activ* (n.).
lat. *actor* > rom. *actor* (n.).
lat. *actualis* > rom. *actual* (n.).

Cu pref.:

lat. *ambiguus* (propriu-zis „mînat în amîndouă părţile") > rom. *ambiguu* (n.).
lat. *coagulo* > rom. *a coagula* (n.).
lat. *coagulum* > rom. *cheag*, de unde *a închega.*
lat. *exigo* „a scoate", apoi „a cere", part. prez. *exigens* > rom. *exigent* (n.).
lat. *exiguus* „strict cîntărit", apoi „mic, puţin" > rom. *exiguu* (n.).
lat. *examen* „cîntărire", apoi „control" > rom. *examen* (n.).
lat. part. perf. *exactus* > rom. *exact* (n.).
lat. *prodigus* „risipitor" > rom. *prodig* (n.).
lat. *prodigiosus* > rom. *prodigios* (n.).
lat. *redigo* > fr. *rédiger* > rom. *a redija.*
fr. *rédacteur* > rom. *redactor*, de unde *a redacta.*
lat. *transactio* > rom. *tranzacţie* (n.).
lat. *cogito* (din *co-* +*agito*) > rom. *a cugeta.*

5. *agr-*

agriş **pelerină**

lat. *ager* „ogor" (vezi *agricultură* şi altele).

Deriv.:

lat. *agrestis* „rural" > it. *agresto* „bob de strugure necopt" > magh. *egres* > rom. *agriş.*

Cu pref.:

lat. *peragro* „a cutreiera pe ogoare", de unde lat. *peregrinus* „străin" > fr. *pélerin* > rom. *pelerin*; fr. *pélerine* „haina pe care o purtau pelerinii" > rom. *pelerină.*

6. *al-*

înalt **proletar**

lat. *alo* „a hrăni".

Deriv.:

lat. *alimentum* > rom. *aliment* (n.).

lat. *altus* „crescut“ > rom. (cu pref. *în-*) *înalt.*
lat. *altitudo* > rom. *altitudine* (n.).

Cu pref.:

lat. *adolesco* „a crește“, part. prez. *adolescens* > *adolescent* (n.), lat. part. perf. *adultus* > rom. *adult* (n.).
lat. *aboleo* „a îmbătrîni“, apoi „a se desființa“ > rom. *a aboli* (n.).
lat. *exalto* > rom. *a exalta* (n.).
lat. *proles* „descendență, urmași“, deriv. lat. *proletarius* > rom. *proletar* (n.).

7. *al-*

altruist **adulter**

lat. *alter* > rom. *alt.*

Deriv.:

lat. *altero* > rom. *a altera* (n.).
lat. *alterno* „a trece de la unul la altul“ > rom. *a alterna* (n.).

Cu pref.:

lat. *adulter* „care strică uniunea conjugală“ > rom. *adulter* (n.)
fr. *altruiste* > rom. *altruist*. Din aceeași rădăcină e lat. *alius* „alt“, care, combinat cu lat. *ubi* „unde“ + *-re*, a dat rom. *aiurea.*

8. *amb-*

alee **ambulanță**

lat. *ambulo* > rom. *îmbla*, apoi *umbla*; fr. *aller* „a umbla“, deriv. fr. *allée* > rom. *alee.*
part. prez. lat. *ambulans* > rom. *ambulant* (n.); deriv. fr. *ambulance* > rom. *ambulanță.*

Deriv.:

lat. *ambulatorium* > rom. *ambulatoriu* (n.).

Cu pref.:

lat. *perambulo* > rom. *a se primbla*, apoi *a se plimba.*
lat. tz. *praeambulum* > rom. *preambul* (n.).
fr. *préalable* > rom. *prealabil.*

9. *anim-*

inimă **animal**

lat. *anima* „suflet“ > rom. *inimă.*

Deriv.:

lat. *animal* > rom. *animal* (n.).

Comp.:

(cu lat. *unus* „un“) lat. *unanimus* > rom. *unanim* (n.).

10. *ann-*

noatin **solemn**

lat. *annus* 〉 rom. *an*.

Deriv.:

lat. *annotinus* „de anul trecut" 〉 rom. *noatin* „cal tînăr", „miel".

Cu pref.:

lat. *perennis* 〉 rom. *peren* (n.).

Comp.:

(cu lat. *sollus* „întreg") lat. *sollennis*, apoi *sollemnis* „care are loc o dată pe an" 〉 rom. *solemn* (n.).

11. *ant-*

întîi **avantaj**

lat. *ante* „înainte".

Deriv.:

lat. *anterior* 〉 rom. *anterior* (n.).
lat. *antaneus* 〉 rom. *întîi*.

Cu pref.:

lat. *abante* 〉 fr. *avant* „înainte", deriv. fr. *avance* 〉 rom. *avans*; fr. *avantage* 〉 rom. *avantaj*.
Formația românească (cu pref. *în-*): *înainte*.

12. *ap-*

cuplu **inept**

lat. *apio* „a lega", part. perf. *aptus* 〉 rom. *apt*.

Deriv.:

lat. *aptitudo* 〉 rom. *aptitudine* (n.), fr. *attitude* 〉 rom. *atitudine*.

Cu pref.:

lat. *adeptus* 〉 rom. *adept* (n.).
lat. *adapto* 〉 rom. *a adapta* (n.); lat. *copula* „legătură" 〉 rom. *copulă* (n.); fr. *couple* „pereche" 〉 rom. *cuplu*.
lat. *ineptus* 〉 rom. *inept* (n.).

13. *arc-*

arcă **exercițiu**

lat. *arca* „ladă", apoi „corabie" 〉 rom. *arcă*.

Deriv.:

lat. *arcanus* 〉 rom. *arcan* „secret" (n.).
lat. *arceo* „a conține".

Cu pref.:

lat. *coerceo* „a constrînge", deriv. *coercitio* 〉 rom. *coerciție* (n.).

lat. *exerceo* „a urmări“, apoi „a agita“ › fr. *exercer* › rom. *a exersa*.
lat. *exercito* › rom. *a exercita* (n.), deriv. lat. *exercitium* › rom. *exercițiu* (n.).

14. *arm-*

almar **artificiu**

lat. *arma* › rom. *armă*.
Deriv.:
lat. *armarium* „dulap“ › magh. *almáriom* › rom. reg. *almar*.
Cu pref.:
lat. *inermis* „fără arme“ › rom. *inerm* (n.).
Din aceeași rădăcină, lat. *armus* › rom. *arm* și lat. *ars* › rom. *artă* (n.); deriv.: lat. *iners* › rom. *inert* (n.).
Comp.:
(cu lat. *facio* „a face“), lat. *artificium* › rom. *artificiu* (n.).

15. *aug-*

adăuga **august**

lat. *augeo* „a spori“.
Deriv.:
lat. *augmento* › rom. *augmenta* (n.).
lat. *augur* „cel care ajuta la reușită prin prevestiri“ › rom. *augur* (n.).
lat. *augustus* „consacrat de auguri“ › rom. *august* (n.).
lat. *auctor* › rom. *autor* (n.).
lat. *auctoritas* › rom. *autoritate* (n.).
lat. *auxilium* „ajutor“, de unde *auxiliaris* › rom. *auxiliar*.
Cu pref.:
lat. *adaugeo* › rom. *a adăuga*.
lat. *inauguro* › rom. *a inaugura* (n.): inovațiile începeau cu consultarea augurilor.

16. *aus-*

alior **aur**

lat. *aurum* › rom. *aur*.
Deriv.:
lat. *aureolus* › rom. *alior*.
lat. *aureola* › rom. *aureolă* (n.).

B

17. *bac-*

bacil **imbecil**

lat. *bacculum* „băţ".
Deriv.:
lat. dimin. *baccillum* > rom. *bacil* (n.).
Cu pref.:
lat. *imbecillis* „care umblă sprijinindu-se în băţ", apoi „slab", „prost" > rom. *imbecil* (n.).

18. *bapt-*

boteza **vopsi**

lat. *baptizo* (din. gr. *baptizo* „a scufunda") > rom. *boteza*.
Deriv.:
lat. *baptista* „botezător", devenit nume de persoană fr. *Batiste*, apoi *batiste* (după numele unui fabricant) > rom. *batistă*.
Din ngr. *vapto*, prin bg. *vapsam*, rom. *văpsi*, *vopsi*.

19. *barbar*

barbar **brav**

lat. *barbarus* „care nu e nici grec nici roman" (împrumutat din greacă, unde *barbaros* însemna „negrec") > rom. *barbar* (n.); it. *bravo* > fr. *brave* > rom. *brav*.

20. *batt-*

bătaie **abajur**

lat. *battuo* > rom. *a bate*.
Deriv.:
lat. tz. *battualia* > rom. *bătaie*; it. *battaglia* > ngr. *batalia* > rom. *bătălie*.
fr. *batterie* > rom. *baterie*.
it. *battaglione* > fr. *bataillon* > rus. *batalion* > rom. *batalion*.
Cu pref.:
lat. *abbattuo* > rom. *abate*; deriv. fr. *abattage* > rom. *abataj*.
lat. **combattuo* > rom. *combate* (n.).
fr. *rabattre* „a scădea o sumă" > germ. *Rabbat* > rom. *rabat*.
Comp.:
(cu fr. *jour* „zi") fr. *abat-jour* > rom. *abajur*.

21. *blast-*

blestema **blam**

lat. *blastemo* (împrumutat din gr. *blasphemeo*) 〉 rom. *a blestema*; fr. *blâmer* 〉 rom. *a blama*; fr. *blâme* 〉 rom. *blam*.

22. *brac-*

brăcinar **ambreiaj**

lat. *braca* „pantaloni" (împrumutat din celtică).
Deriv.:
rom.: *a îmbrăca, a dezbrăca, brăcinar*.
fr. *embrayer* 〉 rom. *a ambreia*.
fr. *débrayer* 〉 rom. *a debreia*.
fr. *embrayage* 〉 rom. *ambreiaj*.
fr. *débrayage* 〉 rom. *debreiaj*.

23. *branc-*

branşă **îmbrînci**

lat. *branca* „labă" 〉 rom. *brîncă*, de unde deriv. *a îmbrînci*; fr. *branche* „ramură" 〉 rom. *branşă*.

24. *breu-*

brumă **brevet**

lat. *breuis* „scurt"; vechi superlativ lat. **breuima* 〉 lat. *bruma* „cea mai scurtă zi", apoi „iarnă" 〉 rom. *brumă*.
Deriv.:
lat. *breuiarium* 〉 rom. *breviar*.
fr. dimin. *brevet* „notă scurtă" 〉 rom. *brevet*.

25. *bucc-*

bucată **debuşeu**

lat. *bucca* „gură" 〉 rom. *bucă*.
Deriv.:
lat. dimin. *buccula* 〉 fr. *boucle* 〉 rom. *buclă*.
fr. *bouche* „gură", deriv. *débouché* „ieşire dintr-un loc strîmt" 〉 rom. *debuşeu*.
fr. *buccal* 〉 rom. *bucal*.
rom. *îmbuca*, *bucată* (la origine „îmbucătură"), *bucate*.

26. *bull-*

bulion **bolero**

lat. *bulla* „băşică" 〉 rom. *bulă* (n.). În evul mediu, lat. *bulla* a ajuns să însemne „stampilă", apoi „act

prevăzut cu o stampilă", de unde deriv. it. *bolletino* > fr. *bulletin* > rom. *buletin*.

Alte deriv.:

lat. *bullio* „a fierbe", de unde fr. *bouillon* > rus. *bulĭon* > rom. *bulion*.

lat. *ebullitio* > fr. *ébullition* > rom. *ebuliție*.

sp. *bolero* „un fel de haină", „un fel de dans", apoi „dansator" > fr. *boléro* > rom. *bolero*.

C

27. *cad-*

occident **deșeu**

lat. *cado* > rom. *cădea*.

Deriv.:

De la sup. lat., *casus* „cădere", apoi „întîmplare" > rom. *caz* (n.).

lat. *caducus* „căzător" > rom. *caduc* (n.).

Cu pref.:

lat. *accido* „a se întîmpla", part. prez. *accidens* > rom. *accident* (n.)

lat. *decido*[1] > rom. *a decădea* (n.); deriv. fr. *déchet* > rom. *deșeu*.

lat. *excido* > rom. *a scădea*; deriv. it. *scadenza* > rom. *scadență*.

lat. *incidens* > rom. *incident* (n.), cu încă un pref., fr. *coïncidence* > rom. *coincidență*.

lat. *occido*[1] „a apune", part. prez. *occidens* > rom. *occident* (n.); deriv. lat. *occasio* > rom. *ocazie* (n.).

lat. *recido* „a cădea din nou", de unde lat. med. *recidiua* > rom. *recidivă* (n.); deriv. fr. *récidiviste* > rom. *recidivist*.

Desigur dintr-un derivat lat. neatestat **occasiono*, provine rom. *a cășuna*.

28. *caed-*

ciment **ucide**

lat. *caedo* „a tăia".

Deriv.:

lat. *caementum* „piatră tăiată" > fr. *ciment* > rom. *ciment*.

lat. *caesura* „tăietură" > rom. *cezură* (n.).

Cu pref.:

concisus > rom. *concis* (n.).

lat. *decido*[2] > rom. *a decide* (n.).

lat. *incisiuus* 〉 rom. *incisiv* (n.).
lat. *occido*[2] 〉 rom. a *ucide*.
praecisus 〉 rom. *precis* (n.).

29. *cal-*

chiar **colindă**

lat. *calo* „a striga".
Deriv.:
lat. *kalendae* „primele zile ale lunii" (se strigau), de unde *calendarium* 〉 rom. *calendar* (n.) și, prin intermediul v. sl. *kolenda*, rom. *colindă, a colinda*.
lat. *clamo* „a striga" 〉 rom. *a chema*.
lat. *classis* „chemare", apoi „contingent", „grupare" 〉 rom. *clasă* (n.); de aici *classicus* 〉 rom. *clasic* (n.).
lat. *clarus* „care se aude bine", apoi „limpede" 〉 rom. *chiar*.
Cu pref.:
lat. *concilium* „convocare" 〉 rom. *conciliu* (n.), de unde lat. *concilio* „a aduna", apoi „a pune de acord" 〉 rom. *a concilia* (n.).
lat. *declamo* 〉 rom. *a declama* (n.).
lat. *declaro* 〉 rom. *a declara* (n.).
lat. *exclamo* 〉 rom. *a exclama* (n.).
lat. *intercalo* „a anunța o zi sau o lună suplimentară (cum ar fi la noi 29 februarie)" 〉 rom. *a intercala*.
lat. *proclamo* 〉 rom. *a proclama* (n.).
lat. *reclamo* 〉 rom. *a reclama* (n.).
Comp.:
(cu lat. *nomen* „nume") lat. *nomenclator* „sclavul care striga numele", de unde lat. *nomenclatura* 〉 rom. *nomenclatură* (n.).

30. *cal-*

scălda **șofer**

lat. *calidus* 〉 rom. *cald*.
Deriv.:
lat. *caldaria* 〉 rom. *căldare*.
lat. **caldura* 〉 rom. *căldură*.
fr. *chaudron* „cazan" 〉 rom. *șodron*, răspîndit sub forma greșită *șotron*.
Cu pref.:
lat. *excaldo* 〉 rom. *a scălda*.
fr. *réchaud* 〉 rom. *reșou*.
Comp.:
(cu lat. *facio* „a face") lat. *calefacio* „a încălzi" 〉 fr. *chauffer*, de unde fr. *chauffeur* 〉 rom. *șofer*.

31. *cal-*

calomnie **şalanj**

lat. *calumnia* > rom. *calomnie* (n.); v. fr. *chalenge* „reclamaţie“, „sfidare“ > engl. *challenge* > fr. *challenge* > rom. *şalanj*.

32. *calc-*

călţunaşi **şosea**

lat. *calx* „călcîi“.

Deriv.:

lat. *calco* > rom. *a călca*.

lat. *calcaneum* > rom. *călcîi*.

lat. *calceus* „încălţăminte“, de unde deriv. it. *calzone* „nădragi“ > (prin ngr. *kalţuni* şi bg. *kalţun*) rom. *călţun*, *colţun*, dimin. *călţunaşi*, *colţunaşi* (desert care seamănă cu un ciorap).

lat. *calceo* > fr. *chausser* „a încălţa“, de unde fr. *chausson* > rom. *şoşon*; fr. *chaussette* > rom. *şosetă*; fr. *chaussée* > rom. *şosea*.

Cu pref.:

lat. *incalceo* > rom. *a încălţa*.

lat. *inculco* „a strivi cu piciorul“ > rom. *a inculca* (n.).

lat. *recalcitrans* „care zvîrle cu copitele“ > rom. *recalcitrant* (n.).

33. *camer-*

camarad **şambelan**

lat. *camera* (din gr. *kamara*; din ngr. *kamara* vine *cămară* al nostru) > rom. *cameră* (n.).

Deriv.:

sp. *camarada* „tovarăş de cameră“ > fr. *camarade* > rom. *camarad*.

sp. *camarilla* „cămăruţă“ > fr. *camarilla* > rom. *camarilă*; deriv. germ. *Kämmerling* > fr. *chambellan* > rom. *şambelan*.

34. *camp-*

cîmp **şampanie**

lat. *campus* > rom. *cîmp*.

Deriv.:

lat. *campio* > rom. *campion* (n.).

lat. *campania* > rom. *campanie* (n.); fr. *champagne*, care a devenit numele unei regiuni, iar de la aceasta, al unei băuturi > rom. *şampanie*.

35. *cand-*

candidat **incendiu**

lat. *candeo* „a arde".
Deriv.:
lat. *candor* „albeață, puritate" > rom. *candoare* (n.).
lat. *candidus* „alb" > rom. *candid* (n.).
lat. *candela* > gr. *kandila* > v. sl. *kandilo* > rom. *candelă*.
lat. *candelabrum* > rom. *candelabru* (n.).
lat. *candidatus* „îmbrăcat în alb", apoi „candidat la o magistratură" (candidații erau îmbrăcați în alb, fără insignele clasei căreia îi aparțineau) > rom. *candidat* (n.).
Cu pref.:
lat. *incandescens* „care e în flăcări" > rom. *incandescent* (n.).
lat. *incendium* > rom. *incendiu* (n.).

36. *can-*

accent **șarm**

lat. *cano* „a cînta".
Deriv.:
lat. *canto* > rom. *a cînta*; fr. *chanter*, deriv. *chantage* > rom. *șantaj*; fr. *(café) chantant* > rom. *șantan*; fr. *chanteuse* > rom. *șanteză*; fr. *chansonnette* > rom. *șansonetă*.
lat. *carmen* „cîntec, vrajă" > fr. *charme* „farmec" > rom. *șarm*.
Cu pref.:
rom. *încînta, descînta*.
lat. *accentus* „intonație" > rom. *accent* (n.).

37. *cap-*

încăpea **rețetă**

lat. *capio* „a apuca".
Deriv.:
lat. *capto* > rom. *a capta* (n.).
lat. *captiuus* > rom. *captiv* (n.).
lat. *capabilis* „care poate cuprinde" > rom. *capabil* (n.).
lat. *capacitas* > rom. *capacitate* (n.).
Cu pref.:
lat. *accepto* > rom. *a accepta* (n.).
lat. *acceptio* > rom. *accepție* (n.).
lat. *anticipo* > rom. *a anticipa* (n.).
lat. *concipio* > rom. *a concepe* (n.).
lat. *conceptio* > rom. *concepție* (n.).

lat. *deceptio* (la origine, „prindere în cursă") > rom. *decepție* (n.).
lat. *exceptio* > rom. *excepție* (n.).
lat. *incipio* > rom. *a începe.*
lat. *interceptio* > rom. *intercepție* (n.).
lat. *percipio* > rom. *percepe* (n.), rom. *pricepe.*
lat. *perceptio* > rom. *percepție* (n.).
lat. *praeceptor* > rom. *preceptor* (n.).
lat. *receptio* > rom. *recepție* (n.).
lat. *recipiens* > rom. *recipient* (n.).
lat. inf. perf. *recepisse* > rom. *recipisă* (n.).
lat. part. perf. fem. *recepta* > it. *ricetta* > ngr. *rețeta* > rom. *rețetă.*
lat. tz. *susceptibilis* > rom. *susceptibil* (n.).
lat. *occupo* > rom. *a ocupa* (n.).
lat. *recupero* > rom. *a recupera* (n.).
Formații românești: *a încăpea, a agăța, a se cățăra.*
Comp.:
(cu lat. *auis* „pasăre") lat. *aucupo* > rom. *a apuca.*
(cu pref. *ex-* și cu lat. *manus* „mînă") lat. *emancipo* > rom. a *emancipa* (n.).
(cu lat. *munus* „sarcină") lat. *municipium* > rom. *municipiu* (n.).
(cu lat. *pars* „parte") lat. *participo* > rom. *a participa* (n.).
(cu lat. *primus* „prim") lat. *princeps* > fr. *prince* > germ. *Prinz* > rom. *prinț*; deriv. lat. *principium* >rom. *principiu* (n.), lat. *principalis* > rom. *principal* (n.).

38. *cap-*

capot **eșapament**

lat. *cappa* „manta" > rom. *capă* (n.).
Deriv.:
lat. dimin. *cappella* > rom. *capelă* (n.).
fr. *capot* > rom. *capot.*
Cu pref.:
lat. **excappo* „a ieși din manta, lăsînd-o în mîinile celor care te țineau" > rom. a *scăpa*; fr. *échapper*, de unde fr. *échappement* > rom. *eșapament.*

39. *cap-*

capriciu **șevro**

lat. *capra* > rom. *capră*; fr. *chèvre*, it. *capra.*
Deriv.:
fr. *chevreau* „ied" > rom. *șevro.*
it. *capriccio* > rom. *capriciu.*

40. *cap-*

capsă **şasiu**

lat. *capsa* „cutie" 〉 rom. *capsă* (n.); it. *cassa* 〉 rom. *casă* (de bani); fr. *caisse*.

Deriv.:

lat. dimin. *capsula* 〉 rom. *capsulă* (n.).
it. dimin. *casseta* 〉 rom. *casetă*.
fr. *caisson* 〉 rom. *cheson*.
fr. *châssis* 〉 rom. *şasiu*.

41. *cap-*

şef **precipita**

lat. *caput* 〉 rom. *cap*; fr. *chef* 〉 rom. *şef*.

Deriv.:

lat. *capitalis* 〉 rom. *capital* (n.), rom. *capitală* (n.).
lat. *capitale* „partea cea mai importantă (a averii)" 〉 fr. *cheptel* 〉 rom. *şeptel*.
lat. *capitulum* 〉 rom. *capitol* (n.).
lat. *capitellum* 〉 rom. *capitel* (n.), rom. *căpeţel*, *căpeţea*.
fr. *cadeau* 〉 rom. *cadou*.
lat. *capistrum* 〉 rom. *căpăstru*.
lat. tz. *capitaneus* 〉 rom. *căpitan* (n.).
Formaţii româneşti: *căpătîi*, *căpăţînă*, *încăpăţîna*, *căpăta*, *scăpăta*.

Cu pref.:

lat. *praecipito* „a se arunca cu capul înainte" 〉 rom. *a (se) precipita* (n.).
lat. mediev. *occipitalis* 〉 rom. *occipital* (n.).

Comp.:

(cu lat. *bi-* „de două ori") lat. *biceps* 〉 rom. *biceps* (n.).

42. *carp-*

scărpina **excerpte**

lat. *carpo* „a culege, a smulge".

Cu pref.:

lat. *excarpino* 〉 rom. *a scărpina*.
lat. *excerpta* 〉 rom. *excerpte* (n.).

43. *car-*

caritate **monşer**

lat. *carus* „drag, scump" 〉 fr. *cher*.

Deriv.:

lat. *caritas* 〉 rom. *caritate* (n.).

Comp.:

(cu fr. *mon* „al meu") fr. *mon cher* 〉 rom. *monşer*.

44. *carr-*

cărare **şarjă**

lat. *carrus* > rom. *car*.

Deriv.:

lat. *carraria* „drum de care" > rom. *cărare*; it. *carriera* > fr. *carrière* > rom. *carieră*[1].

lat. pop. *carrico* > rom. (cu pref. *în-*) *a încărca*; deriv. fr. *charge* > rom. *şarjă*.

rom. *încărca, căruţă*.

it. *caricatura* > fr. *caricature* > rom. *caricatură*.

Comp.:

fr. *char à bancs* „car cu bănci" > ucr. *šaraban* > rom. *şarabană*.

45. *cathedra*

catedră **şezlong**

lat. *cathedra* (din gr. *kathedra*) > rom. *catedră* (n.); fr. *chaire, chaise* „scaun".

Comp.:

(cu fr. *longue* „lungă"), fr. *chaise-longue* > rom. *şezlong*.

46. *caus-*

cauză **scuza**

lat. *causa* > rom. *cauză* (n.).

Deriv.:

lat. *causor* „a pune în cauză" > fr. *causer* „a sta de vorbă", de unde fr. *causerie* > rom. *cozerie*.

Cu pref.:

lat. *accuso* > rom. *a acuza* (n.).

lat. *excuso* „a scoate din cauză" > rom. *a scuza* (n.).

lat. *recuso* > rom. *a recuza* (n.).

47. *ced-*

purcede **succes**

lat. *cedo* „a merge".

Deriv.:

lat. *cessio* > rom. *cesiune* (n.).

Cu pref.:

lat. *abcessus* > rom. *abces* (n.).

lat. *accessus* > rom. *acces* (n.).

lat. *antecessor* > rom. *antecesor* (n.).

lat. *concedo* > rom. *a concede* (n.).

lat. *concessio* > rom. *concesie* (n.).

lat. *decedo* > rom. *a deceda* (n.).

lat. *excedo* > rom. *a exceda* (n.).

lat. *necessarius* > rom. *necesar* (n.).

lat. *necessitas* > rom. *necesitate* (n.).

lat. *praecedo* > rom. *a preceda* (n.).
lat. *praedecessor* > rom. *predecesor* (n.).
lat. *procedo* > rom. *a proceda* (n.), rom. *a purcede.*
lat. *processus* > rom. *proces* (n.).
lat. *processio* > rom. *procesiune* (n.).
lat. *succedo* > rom. *a succeda* (n.).
lat. *successio* > rom. *succesiune* (n.).
lat. *successus* > rom. *succes* (n.).

48. *cern-*

ciur **concert**

lat. *cerno* „a alege, a distinge", „a vedea", apoi „a cerne" > rom. *a cerne.*
Din aceeaşi rădăcină, lat. *certus* „ales", apoi „fixat" > rom. *cert* (n.).
Din altă variantă a rădăcinii, lat. *cribrum* > rom. *ciur.*

Deriv.:
lat. *crimen* „ceea ce serveşte pentru alegere", apoi „acuzare, vină" > rom. *crimă* (n.).
lat. *certo* „a încerca să obţii hotărîrea, a dezbate" > rom. *a se certa*, de unde *ceartă*, format în româneşte.

Cu pref.:
lat. *concerno* „a fi privitor la" > engl. *concern* > rom. *concern.*
lat. *concertus* „pregătit în comun" > it. *concerto* > rom. *concert.*
lat. *decerno* > rom. *a decerna* (n.).
fr. *déconcerter* > rom. *a deconcerta.*
lat. *decretum* > rom. *decret* (n.).
lat. *discerno* > rom. *a discerne* (n.).
lat. *discretus* > rom. *discret* (n.).
lat. *discrimino* > rom. *a discrimina* (n.).
lat. *excerno* „a da la o parte pleava", de unde *excrementum* > rom. *excrement* (n.).
lat. *incrimino* > rom. *a incrimina* (n.).
lat. *secretus* > rom. *secret* (n.).
rom. *critic, criză*, care provin din aceeaşi rădăcină indo-europeană, sînt împrumutate în latină din greacă (gr. *kritikos, krisis*).

49. *chart-*

hîrtie **cartuş**

lat. *charta* „foaie de hîrtie" (împrumutat din gr. *khartes*) > rom. *carte*; ngr. *hartis* > v. sl. *harŭtiĭa* > rom. *hîrtie.*

Deriv.:
fr. *cartouche* (la origine sul de hîrtie în care se înfășura explozivul) > rom. *cartuș*.

50. *ci-*

deștept **solicita**

lat. *ci(e)o* „a chema".

Deriv.:
lat. *cito* > rom. *a cita* (n.).

Cu pref.:
lat. *excito* > rom. *a excita* (n.).
lat. *deexcito* „a trezi din somn" > rom. *a deștepta*.
lat. part. perf. *deexcitus* > rom. *deștept*.
lat. *incito* > rom. *a incita* (n.).
lat. *recito* > rom. *a recita* (n.).
lat. *suscito* > rom. *a suscita* (n.).

Comp.:
(cu lat. *sollus* „întreg") lat. *sollicito* > rom. *a solicita* (n.).

51. *cil-*

cil **sprînceană**

lat. *cilium* „pleoapă" > rom. *cil* (n.).

Cu pref.:
lat. *supercilium* > rom. *sprînceană*.

52. *clau-*

cheie **clavecin**

lat. *clauis* > rom. *cheie*.
Din aceeași rădăcină, lat. *claudo* „a închide".

Deriv.:
lat. mediev. *clausa* > rom. *clauză* (n.).
lat. dimin. *clauicula* > rom. *claviculă* (n.).
lat. *claustro* > rom. *a claustra* (n.).
germ. *Klaviatur* > rom. *claviatură*.
v. fr. dimin. *closet* „loc închis" > engl. *closet* > rom. *closet*.

Cu pref.:
lat. *conclaue* „local încuiat" > rom. *conclav* (n.).
lat. *concludo* > rom. *a conclude* (n.), rom. *a conchide* (n.).
lat. *conclusio* > rom. *concluzie* (n.).
lat. *discludo* > rom. *a deschide*.
lat. *excludo* > rom. *a exclude* (n.).
lat. *inclavo* > rom. *a încheia*.

lat. *includo* > rom. *a include* (n.), rom. *a închide*.
fr. *réclusion* > rom. *recluziune*.

Comp.:
(cu fr. *cymbale* „țambal") fr. *clavicymbalum* > fr. *clavecin* > rom. *clavecin*.

53. *cing-*

cingătoare **incintă**

lat. *cingo* „a încinge" > rom. (dial., înv.) *a cinge*.

Deriv.:
Format în rom.: *cingătoare*.
fr. *ceinture* > rom. *centură*.
fr. *ceinturon* > rom. *centiron*.

Cu pref.:
lat. *incingo* > rom. *încinge*.
fr. *enceinte* > rom. *incintă*.
lat. *succinctus* „suflecat" > rom. *succint* (n.).

54. *cli-*

închina **declin**

lat. (numai cu pref.) *inclino* > rom. *a înclina* (n.), rom. *a închina*.
lat. *declino* „a coborî", „a declina" > rom. *a declina* (n.); fr. *déclin* > rom. *declin*.

55. *coqu-*

cuhnie **pișcot**

lat. *coquo* > rom. *a coace*.

Deriv.:
lat. *coctorium* > rom. *cuptor*.
lat. *coquina* „bucătărie" > v. germ. *kuchina* > ucr. *kuhnja* > rom. dial. *cuhnie*.

Cu pref.:
lat. *excoquo* > rom. *a scoace*.
lat. *praecox* > rom. *precoce* (n.); din lat. (*persica*) *praecocia* „(piersici) care se coc devreme", apoi „caise", pe o cale foarte ocolită, a ajuns la noi reg. *apricoasă* „caisă".

Comp.:
(cu lat. *bis* „de două ori") lat. *bis coctus* „copt de două ori" > fr. *biscuit* > rom. *biscuit*; it. *biscotto* > magh. *piskota* > rom. *pișcot*.

56. *cord-*

curaj **record**

lat. *cor* „inimă" ⟩ rom. *cord* (n.).
Deriv.:
lat. *cordialis* ⟩ rom. *cordial* (n.).
fr. *courage* ⟩ rom. *curaj.*
Cu pref.:
lat. *concordia* ⟩ rom. *concordie* (n.).
lat. *discordia* ⟩ rom. *discordie* (n.).
lat. *recordor* „a-și aminti" ⟩ engl. *record* ⟩ rom. *record.*

57. *cre-*

creație **recrut**

lat. *creo* ⟩ rom. *a crea* (n.).
Deriv.:
lat. *cresco* ⟩ rom. *a crește.*
lat. *creatio* ⟩ rom. *creație* (n.).
Cu pref.:
lat. *concretus* „condensat" ⟩ rom. *concret* (n.).
lat. *excrescentia* ⟩ rom. *excrescență* (n.).
lat. *recreatio* ⟩ rom. *recreație* (n.).
fr. *recroître* „a se adăuga", part. perf. fem. *recrue* ⟩ rom. *recrut.*

58. *crep-*

crăpa **discrepanță**

lat. *crepo* „a pocni" ⟩ rom. *a crăpa.*
Cu pref.:
lat. *discrepo* „a suna în mod diferit", deriv. lat. *discrepantia* ⟩ rom. *discrepanță* (n.).

59. *crypt-*

criptă **grotesc**

lat. *crypta* (împrumutat din gr. *krypte*) ⟩ rom. *criptă* (n.); it. *grotta* ⟩ rom. *grotă.*
Deriv.:
it. *grottesco* ⟩ rom. *grotesc.*

60. *cub-*

cuib **sucomba**

lat. *cubo* „a sta culcat", *cumbo* „a se culca".
Deriv.:
lat. **cubium* ⟩ rom. *cuib*; de aici deriv. rom. *a aciua.*
lat. *cubitus* ⟩ rom. *cot.*

Cu pref.:
lat. *concubinus* „care doarme împreună" ⟩ rom. *concubin* (n.).
lat. *incubo* „a cloci", de unde lat. *incubatio* ⟩ rom. *incubație* (n.).
lat. *incumbo* (*remis*) „a se lăsa cu toată greutatea (pe vîsle)" ⟩ rom. *a incumba* (n.).
lat. **excubulo* ⟩ rom. *a scula*.
lat. *succumbo* „a se încovoia sub povară" ⟩ fr. *succomber* ⟩ rom. *a sucomba*.

61. *cur-*

curios **sigur**

lat. *cura* „grijă" ⟩ rom. *cură* (n.).
Deriv.:
lat. *curo* „a îngriji", part. perf. *curatus* ⟩ rom. *curat*.
lat. *curiosus* „care se îngrijește" ⟩ rom. *curios* (n.).
lat. mediev. *curatela* ⟩ rom. *curatelă* (n.).
Cu pref.:
lat. *incuria* „lipsă de grijă" ⟩ rom. *incurie* (n.).
lat. *procuro* ⟩ rom. *a procura* (n.); deriv. fr. *procureur* ⟩ rom. *procuror*.
lat. *securus* „fără grijă" ⟩ it. *sicuro* ⟩ ngr. *siguros* ⟩ rom. *sigur*.
lat. *securitas* ⟩ rom. *securitate* (n.).
Comp.:
(cu lat. *sine* „fără") lat. *sine cura* „fără grijă" ⟩ rom. *sinecură* (n.).

62. *cur-*

sucursală **coridor**

lat. *curro* „a alerga" ⟩ rom. *a curge*. Din tema part. perf., lat. *cursus* ⟩ rom. *curs*. (n.); fem. lat. *cursa* ⟩ rom. *cursă* (n.); part. prez. lat. *currens* ⟩ rom. *curent* (n.); gerunziul lat. *currendo* ⟩ rom. *curînd* (la început însemna „alergînd").
Deriv.:
fr. *courrier* ⟩ rom. *curier*.
it. *corridore* „încăpere prin care se poate alerga" ⟩ fr. *corridor* ⟩ rom. *coridor*.
it. *corsaro* „cel care face curse" ⟩ fr. *corsaire* ⟩ rom. *corsar*.
Cu pref.:
lat. *concursus* ⟩ rom. *concurs* (n.).
lat. *concurrens* ⟩ rom. *concurent* (n.).
lat. *decursus* ⟩ rom. *decurs* (n.).

lat. *discursus* › rom. *discurs* (n.).
lat. *excursio* › rom. *excursie* (n.).
lat. *incursio* › rom. *incursiune* (n.).
lat. tz. *praecursor* › rom. *precursor* (n.).
lat. *recursus* › rom. *recurs* (n.).
lat. *succurro* „a alerga în ajutor", deriv. fr. *succursale* › rom. *sucursală*.

D

63. *da-*

pierde **rentă**

lat. *do* › rom. *a da*.

Deriv.:

lat. *dos* › rom. *dotă* (n.).
lat. *doto* › rom. *a dota* (n.).
lat. *dono* › rom. *a dona* (n.).
lat. (part. perf. fem.) *data* › fr. *date* › rom. *dată*; fr. *dater* › rom. *a data*.
lat. *datiuus* › rom. *dativ* (n.).

Cu pref.:

lat. *abscondo* › rom. *a ascunde*.
lat. *dedo* › rom. *a deda* (n.).
lat. *edo*[1] „a da afară", de unde lat. *editio* › rom. *ediție* (n.); lat. *editor* › rom. *editor* (n.); *editură* e format în românește.
fr. *pardon* › rom. *pardon*.
lat. *perdo* „a da cu totul", apoi „a pierde" › rom. *a pierde*.
lat. *reddo* „a da înapoi" › fr. *rendre*, deriv. fr. *rendement* › rom. *randament*; fr. *rente* › rom. *rentă*; fr. *rendez-vous* › rom. *randevu*; pe o cale complicată, pol. *arenda* › rom. *arendă*.
lat. *tra(ns)do* › rom. *a trăda* (n.).

Comp.:

(cu lat. *manus* „mînă") lat. *mando* „a încredința", sup. *mandatum* › rom. *mandat* (n.).

Cu pref.:

lat. pop. **commando* › rom. *a comanda* (n.); fr. *contremander* › rom. *a contramanda*; fr. *recommander* › rom. *a recomanda*.
(cu lat. *uenum* „vînzare") lat. *uendo* › rom. *a vinde*.
Formații românești (de la part. fem. al lui *a da*): *îndată*, *odată*.

64. *dec-*

decan **dijmă**

lat. *decem* > rom. *zece*.
Deriv.:
lat. *decanus* „şef a zece oameni" > rom. *decan* (n.).
lat. *december* „a zecea lună a anului la romani" > rom. *decembrie* (n.).
lat. *decima* „a zecea (parte)" > magh. *dézsma* > rom. *dijmă*.
lat. *decimo* „a omorî unul din zece" > rom. *a decima* (n.).

65. *dec-*

decor **demn**

lat. *decet* „şade bine".
Deriv.:
lat. *decor* „frumuseţe" > rom. *decor* (n.).
lat. *decoro* > rom. *a decora* (n.).
lat. *indecens* > rom. *indecent* (n.).
lat. *dignus* > rom. *demn* (n.).

66. *dent-*

dinte **dantelă**

lat. *dens* > rom. *dinte*, fr. *dent*.
Deriv.:
fr. *dentiste* > rom. *dentist*.
fr. dimin. *dentelle* > rom. *dantelă*.

67. *deu-*

zău **adio**

lat. *deus* > *zeu*, *zău*.
Comp.:
(cu lat. *dominus* „domn") lat. *dominus deus* > rom. *dumnezeu*.
(cu it. *a* „la"), it. *addio* > rom. *adio*.

68. *dic-*

vindeca **judeţ**

lat. *dico* > rom. *a zice*.
Deriv.:
lat. *dicto* > rom. *a dicta* (n.).
lat. *dictio* > rom. *dicţiune* (n.).
lat. *dictator* > rom. *dictator* (n.).
fr. *diseur* > rom. *dizeur*.
Cu pref.:
lat. *abdico* > rom. *a abdica* (n.).

lat. *condicio* › rom. *condiție* (n.).
lat. *dedico* › rom. *a dedica* (n.).
lat. *edictum* › rom. *edict* (n.).
lat. *index* › rom. *index* (n.).
lat. *indicium* › rom. *indiciu* (n.).
lat. *indico* › rom. *a indica* (n.).
lat. *interdico* › rom. *a interzice* (n.).
lat. *praedico* › rom. *a prezice* (n.).
lat. *praedico* › rom. *a predica* (n.), de unde și *predicat*.
Comp.:
(cu lat. *ius* „drept") lat. *iudico* › rom. *a judeca*; lat. *iudicium* › rom. *județ*; lat. *juris dictio* › rom. *jurisdicție* (n.).
(cu lat. *uerum* „adevăr") lat. *ueridicus* › rom. *veridic* (n.).
(cu prima parte nelămurită) lat. *uindico* › rom. *a vindeca*;
lat. *uindicta* › it. *vendetta* › rom. *vendetă*; fr. *revendiquer* › rom. *a revendica*; fr. *revanche* › rom. *revanșă*.

69. *die-*

zi **ajur**

lat. *dies* › rom. *zi*.
Deriv.:
lat. *diurnus* › rom. *diurn* (n.); fr. *jour* „zi", de unde fr. *journal* › rom. *jurnal*.
Cu pref.:
lat. **subdiurn-* › fr. *séjour* › rom. *sejur*.
Comp.:
(cu fr. *a* „la") fr. *ajour* „prin care se vede" › rom. *ajur*.
(cu lat. *hac* „în aceasta") rom. *azi*.
(cu lat. *quot* „cît") lat. *quotidianus* › rom. *cotidian*.
(cu lat. *medius* „mijlociu") lat. *meridianus* › rom. *meridian* (n.).
lat. *ad mediam diem* „la mijlocul zilei" › rom. *amiază*.

70. *dol-*

duios **indolență**

lat. *doleo* „a suferi" › rom. *a durea*.
Deriv.:
lat. *dolium* › rom. *doliu* (n.); format în românește: *duios*.
Cu pref.:
lat. *indolentia* „apatie" › rom. *indolență* (n.).
fr. *condoléance* › rom. *condoleanțe*.

71. *dom-*

damă **duminică**

lat. *domus* „casă" ⟩ rom. *dom* (n.).

Deriv.:

lat. *dominus* „stăpîn" ⟩ rom. *domn*, fem. lat. *domina* ⟩ rom. *doamnă*; fr. *dame* ⟩ rom. *damă*.
lat. *domino* ⟩ rom. *a domina* (n.).
lat. *dominium* ⟩ rom. *domeniu* (n.).
lat. *dominica* „(ziua) domnului" ⟩ rom. *duminică*.
lat. *domesticus* ⟩ rom. *domestic* (n.).
lat. *domicilium* ⟩ rom. *domiciliu* (n.).

72. *du-*

doi **rebel**

lat. *duo* ⟩ rom. *doi*.

Deriv.:

Format în rom.: *a îndoi*.
lat. *dubius* ⟩ rom. *dubiu* (n.).
lat. *dubiosus* ⟩ rom. *dubios* (n.).
lat. *dubito* ⟩ fr. *douter* „a se îndoi", de unde cu pref. fr. *redouter* „a se teme", derivat *redoutable* ⟩ rom. *redutabil*.
lat. *duellum* „luptă în doi" ⟩ rom. *duel* (n.); *duellum* a căpătat de timpuriu varianta lat. *bellum* „război", deriv. lat. *bellicosus* ⟩ rom. *belicos* (n); cu pref., lat. *rebellis* ⟩ rom. *rebel* (n.).
lat. *duis* ⟩ lat. *bis* ⟩ rom. *bis* (n.).
lat. tz. *combino* ⟩ rom. *a combina* (n.); deriv. fr. *combinaison* ⟩ rom. *combinezon*; deriv. rus *kombinat* ⟩ rom. *combinat*.
Formații românești: *îmbina*, *dezbina*.

Comp.:

(cu lat. *plico*, vezi 181) lat. *duplex* ⟩ fr. *double* ⟩ rom. *dublu*; lat. *duplicitas* ⟩ rom. *duplicitate* (n.).
Format în rom.: *a îndupleca*.

73. *dur-*

îndura **durabil**

lat. *durus* ⟩ rom. *dur* (n.).

Deriv.:

lat. *duro* ⟩ rom. *a dura* (n.); lat. *durabilis* ⟩ rom. *durabil* (n.).

Cu pref.:

lat. *induro* ⟩ rom. *a se îndura*.

E

74. *ed-*

iască **obez**

lat. *edo*[2] „a mînca".
Deriv.:
lat. *esca* „hrană, momeală", apoi „iască" > rom. *iască*.
Cu pref.:
lat. *comedo* „mîncău" > rom. *comedon* (n.); lat. *comestibilis* > rom. *comestibil* (n.).
lat. *obesus* > fr. *obèse* > rom. *obez*.

75. *ei-*

ieși **ambiție**

lat. *eo* „a merge".
Deriv.:
lat. *iter* „drum", de unde lat. *itinerarium* > rom. *itinerar* (n.).
Cu pref.:
lat. *ambio* „a da tîrcoale", de unde lat. *ambitio* > rom. *ambiție* (n.); fr. *ambiance* > rom. *ambianță*.
lat. *circuitus* > rom. *circuit* (n.).
lat. *comes* „tovarăș de drum" > fr. *comte* > rom. *conte*.
lat. *exeo* > rom. *a ieși*; cu pref. *re-*, it. *riuscire* > rom. *a reuși*.
lat. *pereo* > rom. *a pieri*.
lat. *praetor* „care merge înainte", apoi numele unui magistrat > rom. *pretor* (n.).
lat. *praeteritum* > rom. *preterit* (n.).
lat. *subeo* > rom. *a sui*; part. perf. lat. *subitus* „venit pe neașteptate" > rom. *subit* (n.).
lat. *transeo* „a trece", de unde *transitus* > fr. *transit* > rom. *tranzit*.
lat. *transitio* > fr. *transition* > rom. *tranziție*.
lat. *transitiuus* > fr. *transitif* > rom. *tranzitiv*.
fr. *transe* > rom. *transă*.

76. *em-*

premiu **iredentist**

lat. *emo* „a lua".
Cu pref.:
lat. *eximo* „a scoate", deriv. *exemplum* > rom. *exemplu* (n.).
lat. *perimo* „a nimici" > rom. *a perima* (n.), deriv. lat. *peremptorius* > rom. *peremptoriu* (n.).

lat. *praemium* ⟩ rom. *premiu* (n.).
lat. *promo* „a scoate", part. perf. *promptus* ⟩ rom. *prompt* (n.): s-a pornit de la sabia scoasă din teacă.
lat. *redimo* „a răscumpăra", „a elibera din sclavie", de unde it. *irredentista* ⟩ rom. *iredentist* (o organizaţie care lupta pentru eliberarea Italiei se numea *Italia irredenta* „Italia neeliberată").
lat. *sumo* „a lua", de unde, cu alte pref.:
lat. *assumo* ⟩ rom. *a asuma* (n.).
lat. *consumo* ⟩ rom. *a consuma* (n.).
lat. *praesumtio* ⟩ rom. *prezumţie* (n.).
lat. *praesumtiuus* ⟩ rom. *prezumtiv* (n.).
lat. *resumo* ⟩ rom. *a rezuma* (n.).
de la part. perf. lat. *sumptus* „cheltuială", deriv. fr. *somptueux* ⟩ rom. *somptuos*.

77. *es-*

absent **posibil**

lat. *sum* „a fi".
Cu pref.:
lat. *absens* ⟩ rom. *absent* (n.).
lat. *intersum* „a fi la mijloc', infinitiv *interesse* ⟩ rom. *interes* (n.).
lat. *praesens* ⟩ rom. *prezent* (n.).
lat. *repraesento* ⟩ rom. *a reprezenta* (n.).
Comp.:
(cu lat. *pot-* „în putere") lat. *posse* „a putea", de unde lat. *possibilis* ⟩ rom. *posibil* (n.).
La acestea se adaugă formele de conjugare ale lui *a fi*, de felul lui *este*, *era* etc.

F

78. *fa-*

prefaţă **infanterie**

lat. *for* „a vorbi".
Deriv.:
lat. *fabula* „poveste" ⟩ rom. *fabulă* (n.).
lat. *fama* „vorbire", apoi „reputaţie" ⟩ rom. *faimă* (n.), de unde *a defăima*.
lat. *fatum* „ceea ce s-a spus", apoi „soartă", de unde lat. *fatalis* ⟩ rom. *fatal* (n.).
Cu pref.:
lat. *affabilis* „căruia i se poate vorbi" ⟩ rom. *afabil* (n.).

lat. *ineffabilis* > rom. *inefabil* (n.).
lat. *infamia* > rom. *infamie* (n.).
lat. *infans* „care nu vorbește“, apoi „copil“ > sp. *infante* > rom. *infante*; lat. *infantilis* > rom. *infantil* (n.); it. *infanteria* > rom. *infanterie*.
lat. *praefatio* > rom. *prefață* (n.).

79. *fabr-*

fereca **forjă**

lat. *faber* „meșteșugar“ > rom. *faur*.
Deriv.:
Format în rom.: *a făuri*.
lat. *fabrica* > rom. *fabrică* (n.).
lat. *fabrico* > rom. *a fabrica* (n.), rom. *a fereca*; fr. *forge* > rom. *forjă*; fr. *forger* > rom. *forja*.
Comp.:
(cu fr. *or* „aur“) fr. *orfevre* > rom. *orfevră*; fr. *orfèvrerie* > rom. *orfevrărie*.

80. *fac-*

prefect **suprafață**

lat. *facio* > rom. *a face*; sup. lat. *factum* > rom. *fapt*.
Deriv.:
lat. *facilis* > rom. *facil* (n.).
lat. *facilitas* > rom. *facilitate* (n.).
lat. *facultas* > rom. *facultate* (n.).
lat. *factio* > rom. *facțiune* (n.); fr. *façon* > rom. *fason*.
lat. *facies* > rom. *față*.
lat. *factor* > rom. *factor* (n.).
lat. *factura* > rom. *factură* (n.)., rom. *făptură*.
Cu pref.:
lat. *affectus* > rom. *afect* (n.).
lat. *affecto* > rom. *a afecta* (n.).
lat. tz. *affectiuus* > rom. *afectiv* (n.).
fr. *affection* > rom. *afecțiune*.
lat. *confectio* > rom. *confecție* (n.).
lat. *deficio* „a lipsi“, persoana a 3-a singular *deficit* > rom. *deficit* (n.); sup. lat. *defectum* > rom. *defect* (n.); fr. *déficience* > rom. *deficiență*; fr. *défaite* „înfrîngere“, de unde fr. *défaitiste* > rom. *defetist*.
lat. *difficilis* > rom. *dificil* (n.).
lat. *effectus* > rom. *efect* (n.).
lat. *efficax* > rom. *eficace* (n.).
fr. *efficient* > rom. *eficient*.
lat. *infectus* > rom. *infect* (n.).
lat. *perfectus* > rom. *perfect* (n.).
lat. *praefectus* > rom. *prefect* (n.).

fr. *profit* > rom. *profit*; fr. *profiterole* > rom. *profiterol*.
lat. *sufficiens* > rom. *suficient* (n.).
lat. *superficies* > fr. *surface* > rom. *suprafață*.
Vezi și 153.

81. *farc-*

infarct **farsă**

lat. *farcio* „a umple" (în special cu privire la mîncări cu tocătură).
Deriv.:
fr. *farce* „pasaj comic introdus într-o piesă" > rom. *farsă*.
Cu pref.:
fr. *infarctus* > rom. *infarct*.

82. *fasc-*

fascist **înfășa**

lat. *fascis* „mănunchi", *fascie* „bandă de stofă" > rom. *fașă*, de unde *înfășa*, *înfășura*.
Deriv.:
lat. dimin. *fasciculus*, *fascicula* > rom. *fascicul* (n.), *fasciculă* (n.).
lat. *fascina* > rom. *fascină* (n.).
it. *fascismo*, *fascista* (magistrații romani aveau ca simbol „fasce") > rom. *fascism*, *fascist*.

83. *fer-*

diferență **luceafăr**

lat. *fero* „a purta".
Deriv.:
lat. *fertilis* > rom. *fertil* (n.).
Cu pref.:
lat. tz. *circumferentia* > rom. *circumferință*.
lat. *confero* > rom. *a conferi* (n.).
lat. *conferentia* > rom. *conferință* (n.).
lat. *defero* > rom. *a deferi* (n.).
lat. *differo* > rom. *a diferi* (n.).
lat. *differentia* > rom. *diferență* (n.).
lat. *indifferens* > rom. *indiferent* (n.).
lat. *offero* > rom. *a oferi* (n.).
fr. *offerte* > rom. *ofertă*.
lat. *praefero* > rom. *a prefera* (n.).
lat. *profero* > rom. *a profera* (n.).
lat. *refero* > rom. *a referi* (n.).
lat. *suffero* > rom. *a suferi*.

lat. *transfero* 〉 rom. *a transfera* (n.).
Supinul lat. *fero* este *latum*.
Cu pref.:
lat. *ablatiuus* 〉 rom. *ablativ* (n.).
lat. *collatio* 〉 rom. *colațiune* (n.).
lat. *delator* 〉 rom. *delator* (n.).
lat. *praelatus* „pus în frunte“ 〉 rom. *prelat* (n.).
lat. *relatio* 〉 rom. *relație* (n.).
lat. tz. *relatiuus* 〉 rom. *relativ* (n.).
lat. *translatio* 〉 rom. *translație* (n.).
Comp.:
(cu lat. *lux* „lumină“) lat. *lucifer* 〉 rom. *luceafăr*.

84. *fes-*

feri **profan**

lat. *ferio* „a sărbători“ 〉 rom. *a feri* (probabil aplicat mai întîi la zilele de sărbătoare).
Deriv.:
lat. *festiuus* 〉 rom. *festiv* (n.).
lat. *festiuitas* 〉 rom. *festivitate* (n.).
Din aceeași rădăcină e lat. *fanum* „templu“.
Deriv.:
lat. *fanaticus* 〉 rom. *fanatic* (n.).
Cu pref.:
lat. *profanus* 〉 rom. *profan* (n.).
lat. *profano* 〉 rom. *a profana* (n.).

85. *fig-*

fișiu **sufix**

lat. *figo* „a înfige“, part. perf. *fixus* 〉 rom. *fix* (n.).
Deriv.:
lat. *fibula* 〉 rom. *fibulă* (n.).
fr. *fiche* 〉 rom. *fișă*.
fr. *fichu* 〉 rom. *fișiu*.
Cu pref.:
fr. *afficher* 〉 rom. *a afișa*.
lat. *infigo* 〉 rom. *a înfige*.
lat. *praefixus* 〉 rom. *prefix* (n.).
lat. *suffixus* 〉 rom. *sufix* (n.).

86. *fil-*

fir **fofila**

lat. *filum* 〉 rom. *fir*.
Deriv.:
lat. tz. *filo* „a toarce“ 〉 fr. *filer* 〉 rom. *a fila* (și cu privire la lampă).

lat. tz. *filamentum* > rom. *filament* (n.).
fr. *filature* > rom. *filatură*.
fr. *filière* > rom. *filieră*.
fr. dim. *filet* > rom. *fileu*.
fr. *filon* > rom. *filon*.
Cu pref.:
fr. *défiler* „a trece unul cîte unul“ > rom. *a defila*; fr. *défilé* „strîmtoare prin care se trece unul cîte unul > rom. *defileu*.
fr. *profil* „bordură“ > rom. *profil*.
Comp.:
(cu it. *grano* „bob“) it. *filigrana* > fr. *filigrane* > rom. *filigran*.
(cu fr. *fors-* „afară“) fr. *faufiller* > rom. *a se fofila*.

87. *firm-*

fermă **infirm**

lat. *firmus* „solid, stabil“ > rom. *ferm* (n.); fr. *ferme* (arendare durabilă) > rom. *fermă*.
lat. mediev. *firma* „convenție“ > rom. *firmă* (n.).
Deriv.:
lat. *firmamentum* „tărie“ > rom. *firmament* (n.).
fr. *fermoir* > rom. *fermoar*.
Cu pref.:
lat. *affirmo* > rom. *a afirma* (n.).
lat. *confirmo* > rom. *a confirma* (n.).
lat. *infirmo* > rom. *a infirma* (n.).
lat. *infirmus* > rom. *infirm* (n.); fr. *infirmerie* > rom. *infirmerie*.

88. *fla-*

afla **sufleor**

lat. *flo* „a sufla“.
Cu pref.:
lat. *afflo* „a sufla spre“ > rom. *a afla*.
lat. *conflo* „a aduna prin suflare“ > fr. *gonfler* „a umfla“, apoi, cu un nou pref., fr. *dégonfler* > rom. *a degonfla*.
lat. *inflo* > rom. *a umfla*.
lat. *sufflo* > rom. *a sufla*, de unde rom. *suflet*; fr. *souffle* > rom. *suflu*; fr. *soufflé* > rom. *sufleu*; fr. *souffleur* > rom. *sufleor*.

89. *flu-*

influență **flotă**

lat. *fluo* „a curge“.

Deriv.:
lat. *fluctuo* „a se legăna pe valuri".
fr. *flotter*, de unde apoi fr. *flotte* > rom. *flotă*.
lat. *fluidus* > rom. *fluid* (n.).
lat. *fluor* „scurgere" > rom. *flori* „menstruație".
lat. *fluuius* > rom. *fluviu* (n.).
lat. *fluxus* > rom. *flux* (n.).
Cu pref.:
lat. *affluens* > rom. *afluent* (n.).
lat. *confluens* > rom. *confluent* (n.).
lat. *confluentia* > rom. *confluență* (n.).
lat. *influens* > rom. *influent* (n.).
lat. *influentia* > rom. *influență* (n.).
lat. *superfluus* > rom. *superfluu*.

90. *fod-*

sat **fustă**

lat. *fodio* „a săpa", part. perf. fem. *fossa* > rom. *fosă* (n.).
Deriv.:
lat. *fossilis* > rom. *fosil* (n.).
lat. *fossatum* „șanț" (făcut în jurul localității, pentru apărare) > rom. *sat*; de aici numele de localitate egipteană *Fustat*, de unde ngr. *fusta* > rom. *fustă*.

91. *foll-*

fuior **treflă**

lat. *follium* (*follia*) „frunză" > rom. *foaie*.
Deriv.:
lat. dimin. *folliolum* > rom. *fuior*.
fr. *feuilleter* > rom. *a foileta*.
fr. *feuilleton* > rom. *foileton*.
fr. *feuilletage* > rom. *foietaj*.
Cu pref.:
lat. **subfollico* > rom. *a sufleca*.
Comp.:
(cu lat. *tres* „trei") lat. *trifollium* > rom. *trifoi*; fr. *trèfle* > rom. *treflă*.

92. *form-*

frumos **informa**

lat. *forma* > rom. *formă* (n.).
Deriv.:
lat. *formo* > rom. *a forma* (n.).
lat. *formalis* > rom. *formal* (n.).

lat. *formula* > rom. *formulă* (n.).
lat. *formosus* > rom. *frumos.*

Cu pref.:
lat. *conformo* > rom. *a conforma* (n.).
lat. *deformo* > rom. *a deforma* (n.).
lat. mediev. *difformis* > fr. *difforme* > rom. *diform.*
lat. *informo* „a da o formă" > fr. *informer* > rom. *a informa.*
lat. *informis* > rom. *inform* (n.).
lat. *reformo* > rom. *a reforma* (n.).
lat. *transformo* > rom. *a transforma* (n.).

93. *frag-*

naufragiu **refren**

lat. *frango* > rom. *a frînge.*

Deriv.:
lat. *fragmentum* > rom. *fragment* (n.).
lat. **fragmento* > rom. *a frămînta.*
lat. *fractura* > rom. *fractură* (n.).
lat. *fragilis* > rom. *fragil* (n.).
lat. *fractio* > rom. *fracție* (n.); fr. *effraction* > rom. *efracție.*

Cu pref.:
lat. *refractio* > rom. *refracție* (n.); fr. *réfractaire* > rom. *refractar.*
lat. *refrango* „a sparge" > fr. deriv. *refrain* (sensul primitiv va fi fost „întrerupere") > rom. *refren.*
lat. *suffragium* „vot" (sensul a pornit desigur de la zgomotul aplauzelor) > rom. *sufragiu.*

Comp.:
(cu lat. *nauis* „corabie") lat. *naufragium* > rom. *naufragiu* (n.).

94. *front-*

frontispiciu **sfruntat**

lat. *frons* > rom. *frunte*; fr. *front* > rom. *front.*

Deriv.:
fr. *frontal* > rom. *frontal.*
fr. *fronton* > rom. *fronton.*
fr. *frontière* > rom. *frontieră.*

Cu pref.:
fr. *affront* > rom. *afront.*
Format în românește: *înfrunta.*
fr. *confronter* > rom. *a confrunta.*
it. *sfrontato* > rom. *sfruntat.*

Comp.:
(cu lat. *specio* „a privi") lat. *frontispicium* > rom. *frontispiciu* (n.).

95. *fud-*

fontă **confuz**

lat. *fundo*[1] „a vărsa".
Deriv.:
lat. *fusio* „vărsare" > rom. *fuziune* (n.).
lat. *futilis* „care se varsă" > rom. *futil* „fără valoare" (n.).
fr. *fondant* „care se topește" > rom. *fondant(ă)*.
fr. *fonte* > rom. *fontă*.
Cu pref.:
lat. *confundo* > rom. *a confunda* (n.).
lat. *confusio* > rom. *confuzie* (n.).
lat. *confusus* > rom. *confuz* (n.).
lat. *diffusio* > rom. *difuziune* (n.).
lat. *effusio* > rom. *efuziune* (n.).
lat. *infusio* > rom. *infuzie* (n.).
lat. *profusio* > rom. *profuziune* (n.).
lat. *transfusio* > rom. *transfuzie* (n.).

96. *fund-*

scufunda **funciar**

lat. *fundus* „fund", „teren" > rom. *fund*.
Deriv.:
lat. *fundo*[2] > rom. *a funda* (n.).
lat. *fundamentum* > rom. *fundament* (n.).
lat. *fundatio* > rom. *fundație* (n.).
fr. *foncier* > rom. *funciar*.
Cu pref.:
lat. *confundo* > rom. *cufunda*, *scufunda*.
lat. *profundus* > rom. *profund* (n.).
Comp.:
(cu lat. *latus* „lat") lat. *latifundium* > rom. *latifundiu* (n.).

97. *fung-*

funcție **defunct**

lat. *fungor* „a îndeplini".
Deriv.:
lat. *functio* „îndeplinire" > rom. *funcție*.
Cu pref.:
lat. *defungor*, part. perf. *defunctus* „care și-a dus viața pînă la capăt" > rom. *defunct* (n.).

G

98. *gen-*

cumnat **inginer**

lat. *genus* „naştere, neam" > rom. *gen* (n.).
Deriv.:
lat. *gens* > rom. *gintă* (n.).
lat. *gentilis* „de neam" > rom. *gentil* (n.).
lat. *gener* > rom. *ginere*.
lat. *generalis* > rom. *general* (n.).
lat. *genitalis* > rom. *genital* (n.).
lat. *genitiuus* > rom. *genitiv* (n.).
lat. *genius* > rom. *geniu* (n.).
lat. *germen* > rom. *germen* (n.).
Paralel se dezvoltă în latineşte varianta *gna-*, devenită cu timpul *na-*:
lat. *nascor* > rom. *a se naşte*.
Deriv.:
lat. *natalis* > rom. *natal* (n.).
lat. *natio* > rom. *naţie* (n.), rom. *naţiune* (n.).
lat. *natura* > rom. *natură* (n.).
lat. *natiuus* „din naştere" > fr. *naïf* > rom. *naiv*.
Cu pref.:
lat. *cognatus* „rudă" > rom. *cumnat*.
fr. *congénital* > rom. *congenital*.
lat. *degenero* > rom. *a degenera* (n.).
lat. *indigena* > rom. *indigen* (n.).
lat. *ingenium* „fire, talent"; deriv. lat. *ingeniosus* > rom. *ingenios* (n.); fr. *ingénieur* > rom. *inginer*.
lat. **ne gens* > fr. *néant* > rom. *neant*.
lat. *praegnas* „înainte de naştere, gravidă" > rom. *pregnant* (n.); deriv. lat. *impraegnor* > rom. *a impregna* (n.).
Comp.:
(cu lat. *bene* „bine") lat. *benignus* > rom. *benign* (n.).
(cu lat. *male* „rău") lat. *malignus* > rom. *malign* (n.).
(cu fr. *d'armes* „de arme") fr. *gendarme* > rom. *jandarm*.

99. *ges-*

gestiune **exagera**

lat. *gero* „a purta", sup. *gestum* > rom. *gest* (n.).
Deriv.:
lat. *gestio* > rom. *gestiune* (n.).
lat. *gestatio* > rom. *gestaţie* (n.).
lat. *gesticulor* > rom. *a gesticula* (n.).

fr. *gérant* > rom. *gerant.*
Cu pref.:
lat. *congestio* > rom. *congestie* (n.).
lat. *digero* > rom. *a digera* (n.).
lat. *exaggero* > rom. *a exagera* (n.).
lat. *suggero* > rom. *a sugera* (n.).

100. *glom-*

ghem **a aglomera**

lat. *glomus* > rom. *ghem.*
Cu pref.:
lat. *agglomero* > rom. *a aglomera* (n.).
lat. *conglomeratum* > rom. *conglomerat* (n.).

101. *grad-*

grad **congres**

lat. *gradus* „pas, treaptă" > rom. *grad* (n.).
Deriv.:
lat. *gradior* „a merge".
lat. *gradatio* > rom. *gradație* (n.).
Cu pref.:
lat. *aggressio* > rom. *agresiune* (n.).
lat. *congressus* > rom. *congres* (n.).
fr. *dégrader* > rom. *a degrada.*
lat. *progressus* > rom. *progres* (n.).
lat. *regressus* > rom. *regres* (n.).
Comp.:
(cu lat. *retro* „îndărăt") lat. *retrogradus* > rom. *retrograd*; fr. *rétrograder* > rom. *a retrograda.*

102. *gran-*

grîu **grenadă**

lat. *granum* „bob" > rom. *grîu.*
Deriv.:
lat. dimin. *granulum* > fr. *granule* > rom. *granulă.*
lat. *granatum* > fr. *grenade* „un fel de măr", apoi „*grenadă*" > rom. *grenadă.*
fr. *engrener* „a umple cu grîu" (în special coșul morii) > rom. *a angrena.*

103. *grau-*

gravidă **greață**

lat. *grauis* „greu" > rom. *grav* (n.), rom. *greu.*
Deriv.:
lat. *grauida* > rom. *gravidă* (n.); derivat românesc *greață.*

fr. *gérant* > rom. *gerant.*
Cu pref.:
lat. *congestio* > rom. *congestie* (n.).
lat. *digero* > rom. *a digera* (n.).
lat. *exaggero* > rom. *a exagera* (n.).
lat. *suggero* > rom. *a sugera* (n.).

100. *glom-*

ghem **a aglomera**

lat. *glomus* > rom. *ghem.*
Cu pref.:
lat. *agglomero* > rom. *a aglomera* (n.).
lat. *conglomeratum* > rom. *conglomerat* (n.).

101. *grad-*

grad **congres**

lat. *gradus* „pas, treaptă" > rom. *grad* (n.).
Deriv.:
lat. *gradior* „a merge".
lat. *gradatio* > rom. *gradație* (n.).
Cu pref.:
lat. *aggressio* > rom. *agresiune* (n.).
lat. *congressus* > rom. *congres* (n.).
fr. *dégrader* > rom. *a degrada.*
lat. *progressus* > rom. *progres* (n.).
lat. *regressus* > rom. *regres* (n.).
Comp.:
(cu lat. *retro* „îndărăt") lat. *retrogradus* > rom. *retrograd*; fr. *rétrograder* > rom. *a retrograda.*

102. *gran-*

grîu **grenadă**

lat. *granum* „bob" > rom. *grîu.*
Deriv.:
lat. dimin. *granulum* > fr. *granule* > rom. *granulă.*
lat. *granatum* > fr. *grenade* „un fel de măr", apoi „*grenadă*" > rom. *grenadă.*
fr. *engrener* „a umple cu grîu" (în special coșul morii) > rom. *a angrena.*

103. *grau-*

gravidă **greață**

lat. *grauis* „greu" > rom. *grav* (n.), rom. *greu.*
Deriv.:
lat. *grauida* > rom. *gravidă* (n.); derivat românesc *greață.*

H

104. *hab-*

avere **exhibiție**

lat. *habeo* ⟩ rom. *a avea.*
Deriv.:
lat. *habilis* „care se lasă mînuit" ⟩ rom. *abil* (n.).
Cu pref.:
lat. *exhibitio* „expunere" ⟩ rom. *exhibiție* (n.).
lat. *inhibitio* ⟩ rom. *inhibiție* (n.).
lat. *prohibeo* ⟩ rom. *a prohibi* (n.).

105. *haes-*

coerent **a ezita**

lat. *haereo* „a fi fixat".
Deriv. lat. frecventativ *haesito* ⟩ rom. *a ezita.*
Cu pref.:
lat. *adhaereo* ⟩ rom. *a adera* (n.).
lat. *adhaesio* ⟩ rom. *adeziune* (n.).
lat. *cohaerens* ⟩ rom. *coerent* (n.).
lat. *inhaerens* ⟩ rom. *inerent* (n.).

106. *host-*

oaste **hotel**

lat. *hostis* „străin", apoi „dușman" ⟩ rom. *oaste.*
Deriv.:
lat. *hostilis* ⟩ rom. *ostil* (n.).
Comp.:
(cu lat. *pot-* „a putea, a stăpîni", vezi 77)
lat. *hospes* „musafir" ⟩ rom. *oaspe.* De aici lat. *hospitium* „găzduire" ⟩ rom. *ospiciu* (n.); lat. *hospitalis* ⟩ germ. *Spital* ⟩ rom. *spital,* pe de altă parte fr. *hôtel* ⟩ rom. *hotel.*

107. *hem-*

nimeni **omagiu**

lat. *humus* „pămînt", cu formele înrudite *hemo,* apoi *homo* ⟩ rom. *om.*
Deriv.:
lat. *humilis* ⟩ rom. *umil* (n.).
lat. *humanus* ⟩ rom. *uman* (n.).
fr. *hommage* ⟩ rom. *omagiu.*
Cu pref.:
lat. mediev. *exhumo* ⟩ rom. *a exhuma* (n.).
lat. *inhumo* ⟩ rom. *a inhuma* (n.).
lat. *nemo* (din *ne* „nu" +*hemo*) ⟩ rom. *nime(ni).*

I

108. *iac-*

a zăcea **treaptă**

lat. *iaceo* ⟩ rom. *a zăcea* și de asemenea lat. *iacio* „a arunca".

Deriv.:

fr. *jeton* ⟩ rom. *jeton*.

Cu pref.:

lat. *abiectus* „aruncat la o parte" ⟩ rom. *abject* (n.).
lat. *adiacens* „care zace alături" ⟩ rom. *adiacent* (n.).
lat. *adiectiuus* „de pus alături" ⟩ rom. *adjectiv* (n.).
lat. *coniectura* ⟩ rom. *conjectură* (n.).
lat. *eiaculor* ⟩ rom. *a ejacula* (n.).
lat. *iniectio* ⟩ rom. *injecție* (n.).
lat. *interiectio* „lucru aruncat la mijloc" ⟩ rom. *interjecție* (n.).
lat. *obiectum* „pus în față" ⟩ rom. *obiect* (n.).
lat. *obiectiuum* ⟩ rom. *obiectiv* (n.).
lat. *proiectum* „pus înainte" ⟩ rom. *proiect* (n.).
lat. *proiectile* ⟩ rom. *proiectil*.
lat. *subiectum* „pus sub", „supus" ⟩ rom. *subiect* (n.).
lat. *traicio* ⟩ rom. *a trece*.
Formații românești: *treacăt*, *a petrece*.
lat. *traiecta* ⟩ rom. *treaptă*.
lat. *traiectum* ⟩ rom. *traiect* (n.).

109. *iun-*

ajun **dineu**

lat. *ieiunium* „post" ⟩ rom. *ajun*.

Cu pref.:

fr. *déjeuner* ⟩ rom. *dejun*.
fr. *dîner* ⟩ rom. *dineu*.

110. *ioc-*

a juca **jongler**

lat. *iocus* „glumă" ⟩ rom. *joc*.

Deriv.:

lat. *iocor* ⟩ rom. *a juca*.
lat. *ioculor* ⟩ fr. *jongler* ⟩ rom. *a jongla*; deriv. fr. *jongleur* ⟩ rom. *jongler*.

111. *iug-*

a ajunge **conjunctiv**

lat. *iungo* „a uni". Din aceeași temă, lat. *iugum* ⟩ rom. *jug*.

Deriv.:
lat. *iugulo* „a junghia" ⟩ rom. *a junghia*, de unde rom. *junghietură* și *junghi* (deriv. regresiv.).
Cu pref.:
lat. *adiungo* ⟩ rom. *a ajunge*.
lat. *adiunctus* ⟩ rom. *adjunct* (n.).
lat. *coniunctiuus* ⟩ rom. *conjunctiv* (n.).
lat. *coniugalis* ⟩ rom. *conjugal* (n.).
lat. *subiunctiuus* ⟩ fr. *subjonctif* ⟩ rom. *subjonctiv*.

L

112. *laed-*

leșina **elida**

lat. *laedo* „a răni".
Deriv.:
lat. *laesio* ⟩ rom. *leziune* (n.).
lat. **laesiono* ⟩ rom. *a leșina*.
fr. *léser* ⟩ rom. *a leza*.
Cu pref.:
lat. *collisio* ⟩ rom. *coliziune* (n.).
lat. *elido* ⟩ rom. *a elida* (n.).

113. *lam-*

lamă **omletă**

lat. *lamina* ⟩ fr. *lame* ⟩ rom. *lamă*.
Deriv.:
dimin. lat. *lamella* ⟩ fr. *omelette* ⟩ rom. *omletă*.

114. *laqu-*

laț **deliciu**

lat. *laqueus* ⟩ rom. *laț*.
Deriv.:
lat. *lacio* „a atrage".
Cu pref.:
lat. *deliciae* „plăceri" ⟩ rom. *deliciu* (n.).
lat. *delecto* ⟩ rom. *a delecta* (n.).

115. *lau-*

lături **dilua**

lat. *lauo* „a spăla" ⟩ rom. *a la*.
Deriv.:
lat. **lauatura* ⟩ rom. *lături*.
lat. *latrina* ⟩ rom. *latrină* (n.).

lat. *lauatorium* > fr. *lavoir* > rom. *lavoar*.
lat. viitor *lauabo* > fr. *lavabo* > rom. *lavabou*.
lat. *lotio* > rom. *loțiune* (n.).

Cu pref.:
lat. *ablutio* > rom. *abluțiune* (n.).
lat. *alluuio* > rom. *aluviune* (n.).
lat. *diluo* > rom. *a dilua* (n.).
lat. **experlauo* > rom. *a spăla*.
lat. *polluo* > rom. *a polua* (n.).
lat. *pollutio* > rom. *poluție* (n.).

116. *lax-*

laș **laxativ**

lat. *laxus* „destins" > rom. *lax* (n.); fr. *lâche* > rom. *laș*.

Deriv.:
lat. *laxo* > rom. *a lăsa*.
lat. *laxatiuus* > rom. *laxativ* (n.).

Cu pref.:
lat. *relaxo* > rom. *a relaxa* (n.); fr. deriv. regresiv *relâche* > rom. *relaș*.

117. *leg-*

lemn **elită**

lat. *lego* „a alege", apoi „a citi".

Deriv.:
lat. *lignum* (găteje alese) > rom. *lemn*.
lat. mediev. *lectura* > rom. *lectură* (n.).
lat. *lectio* > rom. *lecție* (n.).
lat. *legio* „alegere", apoi „legiune" > rom. *legiune* (n.); prin ngr. *legeon* > v. sl. *legeon*, rom. *lighioană* (într-un text religios se vorbește de „legiunile pădurii", adică numeroasele animale, ceea ce s-a înțeles ca „animale sălbatice").

Cu pref.:
lat. *allego* > rom. *a alege*.
lat. *colligo* > rom. *a culege*.
lat. *collectio* > rom. *colecție* (n.).
lat. *deligo* > rom. *a delega* (n.).
lat. *diligentia* (grijă" > rom. *diligență* (n.).
it. *dilettante* > fr. *dilettante* > rom. *diletant*.
lat. *eligo* > fr. *élire* „a alege", de unde fr. *élite* > rom. *elită*.
lat. *elector* > rom. *elector* (n.).
lat. *elegans* > rom. *elegant* (n.).
lat. *intelligo* > rom. *a înțelege*.

lat. *intelligentia* ⟩ rom. *inteligență* (n.).
lat. *negligo* ⟩ fr. *négligER* ⟩ rom. *a neglija*.
lat. *obligo* ⟩ rom. *a obliga* (n.).
fr. *prédilection* ⟩ rom. *predilecție*.
lat. *recolligo*, de unde it. *ricolta* ⟩ fr. *récolte* ⟩ rom. *recoltă*.
lat. *selectio* ⟩ rom. *selecție* (n.).

118. *leu-*

ușor **elev**

lat. *leuis* „ușor" ⟩ rom. *ușor* (format cu sufixul diminutival *-șor*; fr. (cu alt sufix) *léger* ⟩ rom. *lejer*.
Deriv.:
lat. *leuo* „a ușura, a ridica" ⟩ rom. *a lua*; fr. *levée* ⟩ rom. *levată*; fr. *levant* „răsărit", de unde fr. *levantin* ⟩ rom. *levantin*.
Cu pref.:
lat. *alleuatum* „crescut" (vezi fr. *levain* „drojdie") ⟩ rom. *aluat*.
fr. *élever* „a ridica, a crește", de unde fr. *élève* ⟩ rom. *elev* și fr. *élévateur* ⟩ rom. *elevator*.
lat. *releuo* ⟩ rom. *a releva* (n.); fr. *relief* ⟩ rom. *relief*.

119. *lib-*

ierta **livrea**

lat. *liber* ⟩ rom. *liber* (n.).
Deriv.:
lat. *libertus* ⟩ rom. *libert* (n.).
lat. *libertinus* „sclav liberat" ⟩ rom. *libertin* „destrăbălat" (n.; aceasta e reputația creată de sclavagiști sclavilor eliberați).
lat. *liberalis* ⟩ rom. *liberal*.
lat. *liberto* „a pune în libertate" ⟩ rom. *a ierta*.
lat. *libero* ⟩ fr. *livrer* ⟩ rom. *a livra*.
fr. *livrée* „haina dată de stăpîn servitorilor" ⟩ rom. *livrea*.
Cu pref.:
lat. *elibero* ⟩ rom. *a elibera* (n.).

120. *lib-*

litru **nivel**

lat. *libra* „obiect care servește la cîntărit" (desigur din substratul egeean) ⟩ fr. *livre* ⟩ rom. *livră*; it. *lira*, numele unei monede ⟩ rom. *liră*.
Forma greacă *litra*, paralelă cu cea latină, a trecut din

ngr. la noi sub forma *litră*; prin latină, gr. *litra* a ajuns în fr. *litre* ⟩ rom. *litru*.
Deriv.:
lat. dimin. *libella* ⟩ fr. *livel*, devenit apoi *nivel* ⟩ rom. *nivel*.
Cu pref.:
lat. *delibero* ⟩ rom. a *delibera* (n.).
Comp.:
(cu lat. *aequus* „egal") lat. *aequilibrium* ⟩ rom. *echilibru* (n.).

121. *lin-*

ie **linie**

lat. *linum* ⟩ rom. *in*.
Deriv.:
lat. adjectiv *lineus* „de in" ⟩ fr. *linge* ⟩ rom. *lenjuri*; fr. *lingerie* ⟩ rom. *lenjerie*. Femininul lat. *linea* însemna „fir de in" şi a devenit în rom. pe de o parte *linie* (n.), pe de altă parte *ie*.
lat. *linteolum* ⟩ rom. *linţoliu* (n.).

122. *liqu-*

leşie **lichior**

lat. *liqueo* „a fi lichid sau limpede".
Deriv.:
lat. *liquor* ⟩ rom. *licoare* (n.); fr. *liqueur* ⟩ rom. *lichior*.
lat. *liquidus* ⟩ rom. *lichid* (n.).
lat. *lixa* „apă amestecată cu cenuşă", deriv. *lixiua* ⟩ rom. *leşie*.
Cu pref.:
lat. *prolixus* ⟩ rom. *prolix* (n.).

123. *loc-*

local **cuşetă**

lat. *locus* ⟩ rom. *loc*.
Deriv.:
lat. *localis* ⟩ rom. *local* (n.).
fr. *localité* ⟩ rom. *localitate* (n.).
fr. *locataire* ⟩ rom. *locatar* (n.).
Cu pref.:
lat. *colloco* „a aşeza" ⟩ rom. *a culca*; fr. *coucher*, deriv. fr. *couchette* ⟩ rom. *cuşetă*.

124. *luc-*

lume **nălucă**

lat. *lux* „lumină".

Deriv.:
lat. *luceo* > rom. *a luci*, de unde, formate în rom., *luciu*, *lucios*, *a străluci*, *a năluci*, *nălucă*.
lat. *lucerna* „candelă" > rom. *lucernă* (n.: boabele de lucernă sînt sclipitoare).
lat. *lucidus* > rom. *lucid* (n.).
lat. *lucubro* „a munci la lumina lămpii" > rom. *a lucra*.
lat. *lumen* „lumină" > rom. *lume*.
lat. *lumino* > rom. *a lumina*, de unde rom. *lumină*.
lat. *luminare* > rom. *lumînare*.
lat. *luminosus* > rom. *luminos*.
lat. *lustrum* > it. *lustro* > rom. *lustru*, de unde *a lustrui*.
lat. *luna* > rom. *lună*; lat. *lunae dies* „ziua lunii" > rom. *luni*.
lat. *lunaticus* > rom. *lunatic* (n.).
fr. *lunette* > rom. *lunetă*.
Cu pref.:
lat. tz. *elucubratio* > rom. *elucubrație* (n.).
lat. *elucido* > rom. *a elucida* (n.).
lat. *illumino* > rom. *a ilumina* (n.).
lat. *illustro* > rom. *a ilustra* (n.).
Comp.:
(cu lat. *fero* „a purta") lat. *Lucifer* > rom. *luceafăr*.

125. *lud-*

aluzie **a eluda**

lat. *ludo* „a se juca".
Deriv.:
lat. *allusio* > rom. *aluzie* (n.).
lat. *collusio* > rom. *coluziune* (n.).
lat. *eludo* > rom. *a eluda* (n.).
lat. *illusio* > rom. *iluzie* (n.).
fr. *prélude* > rom. *preludiu*.

M

126. *machin-*

măcina **mașinație**

lat. *machina* (din gr. dorian *makhana*) > fr. *machine* > rom. *mașină*; it. *macchina* > rom. reg. *màchină* „vînturătoare").
Deriv.:
lat. *machinor* > rom. *măcina*.
fr. *machination* > rom. *mașinație*.

lat. tz. *mechanicus* (din gr. atic *mekhanikos*) ⟩ fr. *mécanique* ⟩ rom. *mecanic*.
fr. *mécanisme* ⟩ rom. *mecanism*.

127. *macul-*

maiou **imaculat**

lat. *macula* „pată", apoi „ochi (la o împletitură)".
Deriv.:
lat. *maculo* ⟩ rom. *a macula* (n.); format în rom., *maculator*.
lat. *immaculatus* ⟩ rom. *imaculat* (n.).
fr. *maillot* ⟩ rom. *maiou*.
fr. *remailler* ⟩ rom. *a remaia*.

128. *mag-*

magnat **metresă**

lat. *magnus* „mare"; lat. *magis* ⟩ rom. *mai*; lat. comparativ *maior* „mai mare" ⟩ rom. *maior* (prin intermediul rus. *maĭor*); fr. *majeur* ⟩ rom. *major*; lat. superlativ *maximus*, fem. *maxima* ⟩ rom. *maxim* (n.), *maximă* (n.).
Deriv.:
lat. *magnatus* ⟩ rom. *magnat* (n.).
lat. *maiestas* ⟩ rom. *maiestate* (n.).
lat. *maiusculus* ⟩ fr. *majuscule* ⟩ rom. *majuscul*.
lat. *magister* „șef" ⟩ rom. *magistru* (n.), rom. *măiestru*; it. *maestro* ⟩ rom. *maestru*; germ. *Meister* ⟩ rom. *maistru*; magh. *mester* ⟩ rom. *meșter*; fr. fem. *maîtresse* ⟩ rom. *metresă*.
lat. *magistratus* ⟩ rom. *magistrat* (n.).
Comp.:
(cu lat. *facio* „a face") lat. *magnificus* ⟩ rom. *magnific* (n.).
(cu lat. *animus* „suflet") lat. *magnanimus* ⟩ rom. *magnanim* (n.).

129. *man-*

rămășag **menajerie**

lat. *maneo* „a rămîne" ⟩ rom. *mînea*; sup. lat. *mansum* ⟩ rom. *mas*.
Deriv.:
fr. *ménage* ⟩ rom. *menaj*.
fr. *ménager* ⟩ rom. *a menaja*.
fr. *ménagerie* ⟩ rom. *menajerie*.
engl. *manager* ⟩ rom. *manager*.

Cu pref.:
fr. *aménager* › rom. *a amenaja.*
lat. *immanens* › rom. *imanent* (n.).
lat. *permanens* › rom. *permanent* (n.).
lat. *remaneo* › rom. *a rămîne*; deriv. rom. *rămășag.*

130. *mas-*

mare **mascur**

lat. *mas* „masculin" › rom. *mare* (adj.).
Deriv.:
lat. *masculus* › rom. *mascur.*

131. *matr-*

materie **cumătră**

lat. *mater* „mamă".
Deriv.:
lat. *matrix* › rom. *matrice* (n.); germ. *Matrize* › rom. *matriță.*
lat. *materies* › rom. *materie* (n.).
lat. *maternus* › rom. *matern* (n.).
lat. *matricia* › rom. *mătreață.*
Cu pref.:
lat. *commater* › rom. *cumătră.*

132. *matu-*

matur **matineu**

lat. *maturus* „la timp" (de unde două înțelesuri opuse: „timpuriu" și „copt") › rom. *matur* (n.).
Deriv.:
fr. *matinée* › rom. *matineu.*

133. *med-*

medic **premedita**

lat. *medeor* „a îngriji".
Deriv.:
lat. *medicus* › rom. *medic* (n.).
lat. *medicina* › rom. *medicină* (n.).
lat. *medicamentum* › rom. *medicament* (n.).
lat. *meditor* › rom. *a medita* (n.).
lat. *meditatio* › rom. *meditație* (n.).
Cu pref.:
lat. *praemeditor* › rom. *a premedita* (n.).
lat. *remediabilis* › rom. *remediabil* (n.).

134. *med-*

miez **midinetă**

lat. *medius* „mijlociu" › rom. *mediu* (n.), rom. *miez.*

Deriv.:
lat. *medio* ⟩ rom. *a media* (n.).
lat. *mediator* ⟩ rom. *mediator* (n.).
Cu pref.:
lat. *dimidium* „jumătate" ⟩ fr. *demi* ⟩ rom. *demi-*.
Comp.:
(cu lat. *ocris* „colină") lat. *mediocris* ⟩ rom. *mediocru* (n.).
(cu lat. *dies* „zi") lat. *ad mediam diem* ⟩ rom. *amiazi*; lat. *meridianus* ⟩ rom. *meridian* (n.).
(cu fr. *dîner* „a dejuna") fr. *midinette* ⟩ rom. *midinetă*.
Vezi și *mediteran* (253).

135. *men-*

monedă **minciună**

lat. *mens* ⟩ rom. *minte*.
Deriv.:
lat. *mentior* „a inventa", apoi „a minți" ⟩ rom. *a minți*.
lat. *mentio* ⟩ rom. *mențiune* (n.), rom. *minciună*.
fr. *mentionner* ⟩ rom. *a menționa*.
Formă paralelă lat. *moneo* „a face să se gîndească, a sfătui".
Deriv.:
lat. *monitor* „sfătuitor" ⟩ rom. *monitor* (n.).
lat. *monstro* „a arăta" ⟩ rom. *a mustra*.
lat. *monstrum* „arătare" ⟩ rom. *monstru* (n.); it. *mostra* ⟩ ngr. *mostra* ⟩ rom. *mostră*.
lat. *monumentum* ⟩ rom. *monument* (n.), rom. mormînt.
lat. *Moneta* „sfătuitoare", epitet al zeiței Iunona (în templul ei s-au bătut, prima dată la Roma, monede) ⟩ it. (venețian) *moneda* ⟩ ngr. *moneda* ⟩ rom. *monedă*.
lat. *memoria* ⟩ rom. *memorie* (n.).
Cu pref.:
lat. **admonesto* ⟩ rom. a *admonesta* (n.).
Format în rom.: *a aminti*.
lat. *demens* ⟩ rom. *dement* (n.).
lat. *demonstro* ⟩ rom. *a demonstra* (n.).

136. *merc-*

miercuri **mersi**

lat. *merx* „marfă".
Deriv.:
lat. *Mercurius*, zeul comerțului; lat. *dies Mercurii* „ziua lui Mercurius" ⟩ rom. *miercuri*.

lat. *mercatus* „piață", deriv. engl. *marketing* > rom. *marketing*; deriv. germ. *Marketender* > pol. *markietan* > rom. *marchitan*.
lat. *merces* „plată, recompensă" > fr. *merci* > rom. *mersi*.
lat. *mercenarius* > rom. *mercenar* (n.).
fr. *mercerie* > rom. *mercerie*.
Cu pref.:
lat. *commercium* > rom. *comerț* (n.).

137. *met-*

măsură **imens**

lat. *metior* „a măsura", part. perf. *mensus*.
Deriv.:
lat. *mensura* > rom. *măsură*.
lat. *immensus* > rom. *imens* (n.).
Cu pref.:
lat. *dimensio* > rom. *dimensiune* (n.).

138. *min-*

a mîna **eminent**

lat. *minae* „ieșitură".
Deriv.:
lat. *minor*[1] „a amenința" > rom. *a mîna*.
lat. *minax* „amenințător", de unde derivă rom. *a amenința*.
Cu pref.:
lat. *eminens* > rom. *eminent* (n.).
lat. *imminens* > rom. *iminent* (n.).
lat. tz. *proeminens* > rom. *proeminent* (n.).
fr. *promenade* > rom. *promenadă*.
fr. *surmener* > rom. *a surmena*.

139. *min-*

amănunt **ministru**

lat. *minor*[2] „mai mic" > rom. *minor* (n.); lat. neutru *minus* > rom. *minus* (n.); lat. superlativ *minimus* > rom. *minim* (n.).
Deriv.:
lat. *minutus* „micșorat" > rom. *minut* (n.), rom. *mărunt*; fr. *menu* > rom. *meniu*.
lat. dimin. *minusculus* > rom. *minuscul* (n.).
lat. *minister* „servitor" > fr. *ministre* (în orînduirea feudală miniștrii îl serveau în gospodărie pe rege) > rom. *ministru*.
fr. *menuet* > rom. *menuet*.

Cu pref.:
Format în rom.: *amănunt*.
lat. *administro* > rom. *a administra* (n.).
lat. *diminuo* > rom. *a diminua* (n.).
lat. *diminutiuus* > rom. *diminutiv* (n.).

140. *mic-*

mistreț **a amesteca**

lat. *misceo* „a amesteca", part. perf. *mixtus* > rom. *mixt* (n.).
Deriv.:
lat. *mixticius* > rom. *mistreț*.
lat. *mixtico* (combinat cu lat. *mastico* „a amesteca" < gr. *mastikhao*) > rom. *a (se) amesteca*.
lat. *miscellaneus* > rom. *miscelaneu*.
Cu pref.:
lat. *promiscuus* > rom. *promiscuu* (n.).
lat. *promiscuitas* > rom. *promiscuitate* (n.).

141. *miser-*

mișel **meserie**

lat. *miser* „nenorocit, sărac" > rom. arh. *measer* „sărac".
Deriv.:
Format în rom.: *meserie*.
lat. *miseria* > rom. *mizerie* (n.).
lat. dimin. *misellus* > rom. *mișel*.
lat. *miserabilis* „demn de milă" > rom. *mizerabil* (n.).
Comp.:
(cu lat. cor „inimă") lat. *misericordia* > rom. *mizericordie* (n.).

142. *mit-*

armăsar **comitagiu**

lat. *mitto* „a trimite".
Deriv.:
lat. *missio* > rom. *misiune* (n.).
fr. *message* > rom. *mesaj*.
fr. *messagerie* > rom. *mesagerie*.
Cu pref.:
lat. *admitto* > rom. *a admite* (n.).
lat. *admissarius* „cal căruia i se dă voie să intre în parcul iepelor" > rom. *armăsar*.
lat. *committo* „a pune împreună" > rom. *a comite* (n.), rom. arh. *a se cumeta*, de unde apoi *a se încumeta*.
fr. *commis* > rom. *comis* (voiajor).

fr. *comité* ⟩ rom. *comitet*.
tc. *komitacı* ⟩ rom. *comitagiu*.
lat. *commissio* ⟩ rom. *comisie* (n.); fr. *commission* ⟩ rom. *comision*.
lat. med. *commissarius* ⟩ rom. *comisar* (n.).
lat. *demitto* „a coborî" ⟩ rom. *a demite* (n.).
lat. *demissio* ⟩ rom. *demisie* (n.).
lat. *emitto* „a da afară" ⟩ rom. *a emite* (n.).
lat. *emissio* ⟩ rom. *emisie* (n.).
lat. *emissarius* ⟩ rom. *emisar* (n.).
lat. *omitto* ⟩ rom. *a omite* (n.).
lat. *omissio* ⟩ rom. *omisiune* (n.).
lat. *permitto* „a lăsa să treacă" ⟩ rom. *a permite* (n.).
lat. *permissio* ⟩ rom. *permisie* (n.), rom. *permisiune* (n.).
lat. med. *praemissa* ⟩ rom. *premisă* (n.).
lat. *promitto* ⟩ rom. *a promite* (n.).
lat. *promissio* ⟩ rom. *promisiune* (n.).
lat. *compromitto* „a se angaja reciproc" ⟩ rom. *a compromite* (n.).
lat. *remitto* ⟩ rom. *a remite* (n.).
fr. *remise* ⟩ rom. *remiză*.
lat. *summitto* ⟩ rom. *a sumete*.
lat. *tra(ns)mito* ⟩ rom. *a trimite*.
lat. *transmissio* ⟩ rom. *transmisiune* (n.).

143. *mod-*

cum **modă**

lat. *modus* „fel", „măsură" ⟩ rom. *mod* (n.); fr. *mode* ⟩ rom. *modă*.

Deriv.:

lat. tz. *modernus* ⟩ rom. *modern* (n.).
lat. *moderor* ⟩ rom. *a modera* (n.).
lat. *modestus* ⟩ rom. *modest* (n.).
lat. dimin. *modulus* ⟩ rom. *modul* (n.).
lat. *modulor* ⟩ rom. *a modula* (n.); fr. *mouler* ⟩ rom. *a mula*; fr. *moulage* ⟩ rom. *mulaj*.

Cu pref.:

lat. *commodus* ⟩ rom. *comod* (n.); fr. *commode* ⟩ rom. *comodă*.
lat. *incommodo* ⟩ rom. *a incomoda* (n.).

Comp.:

lat. adv. *modo* „adineaurea", *quo modo* „în ce fel" ⟩ rom. *cum*.
lat. *eccum modo* „iată abia" ⟩ rom. *acum*.
(cu lat. facio) lat. *modifico* ⟩ rom. *a modifica*.

144. *mont-*

muscel **remontă**

lat. *mons* > rom. *munte*.

Deriv.:

lat. dimin. *monticellus* > rom. *muscel*.
lat. **monto* „a urca", „a ridica" > rom. *monta* (n.).

Cu pref.:

fr. *remonte* > rom. *remontă*.
it. *a monte* > rom. *amonte*.

145. *mou-*

emoție **imobil**

lat. *moueo* „a mișca".

Deriv.:

lat. *mobilis* „care poate fi mișcat" > rom. *mobil* (n.); fr. *meuble* > rom. *mobilă*.
lat. *momentum* „mișcare" > rom. *moment* (n.).
lat. *motio* > rom. *moțiune* (n.).
lat. *motor* „care mișcă" > rom. *motor* (n.).

Cu pref.:

lat. *commotio* > rom. *comoție* (n.).
lat. *emotio* > rom. *emoție* (n.).
lat. *immobilis* „care nu poate fi mișcat" > rom. *imobìl* (n.), rom. *imòbil* (n.).
lat. *promoueo* > rom. *a promova* (n.).
lat. *promotio* > rom. *promoție* (n.).

Comp.:

fr. *automobile* > rom. *automobil*.
(cu lat. *loco* „din loc") fr. *locomotive* > rom. *locomotivă*.

146. *mun-*

imun **a comunica**

lat. *munis* „care își îndeplinește sarcina", variantă *munus* „sarcină", „cadou".

Deriv.:

lat. *communis* „cu aceeași sarcină" > rom. *comun* (n.), rom. *comună* (n.).
lat. *communico* > rom. *a comunica* (n.).
lat. *immunis* „fără sarcini", „scutit" > rom. *imun* (n.).
lat. *remunero* „a răsplăti" > rom. *a remunera* (n.).

Comp.:

(cu lat. *capio* „a cuprinde") lat. *municipium* > rom. *municipiu* (n.).

147. *mund-*

imund **mondial**

lat. *mundus* „curat, îngrijit", „cosmos" (de notat că în grecește *kosmos* însemna și „îngrijire", „podoabă" — de unde *cosmetic* — și „ordine", „univers").

Deriv.:
fr. *mondial* > rom. *mondial.*
fr. *mondain* > rom. *monden.*

Cu pref.:
lat. *immundus* > rom. *imund* (n.).

Comp.:
(cu fr. *demi* „pe jumătate") fr. *demi-mondaine* > rom. *demimondenă.*

148. *mus-*

mușuroi **mușchi**

lat. *mus* „șoarece".

Deriv.:
lat. dimin. *musculus* „șoricel", apoi „mușchi" > rom. *mușchi.*

Comp.:
(cu lat. *aranea* „păianjen" > rom. *rîie*) lat. *musaraneus* > rom. *mușuroi.*

N

149. *neb-*

negură **nuntă**

lat. *nubes* „nor" > fr. *nue* „nor", de unde fr. *nuance* > rom. *nuanță.*

Deriv.:
lat. *nubilum* > rom. *nor.*
lat. *nebula* > rom. *negură.*
lat. *nubo* „a se mărita" (sensul primar era „a-și pune un văl pe cap"), de unde lat. *nubilis* > rom. *nubil* (n.).
lat. *nuptiae* > rom. *nuntă*; deriv. lat. *nuptialis* > rom. *nupțial* (n.).

150. *nec-*

îneca **inocent**

lat. *neco* „a omorî" > rom. *a îneca.* Din aceeași rădăcină, cu alternanță vocalică, lat. *noceo* „a vătăma".

Deriv.:
lat. *innocens* 〉 rom. *inocent* (n.).
lat. *perniciosus* 〉 rom. *pernicios* (n.).

151. *no-*

anume **ignora**

lat. *nosco* „a cunoaște".
Deriv.:
lat. *nobilis* „care merită să fie cunoscut" 〉 rom. *nobil* (n.).
lat. *nomen* 〉 rom. *nume*.
lat. *notio* 〉 rom. *noțiune* (n.).
Cu pref.:
Format în rom.: *anume*.
lat. *cognosco* 〉 rom. *a cunoaște*.
lat. *ignoro* 〉 rom. *a ignora* (n.).
lat. *pronomen* 〉 rom. *pronume* (n.).

152. *nou-*

nuia **renunța**

lat. *nouus* 〉 rom. *nou*.
Deriv.:
lat. dimin. fem. *nouella* 〉 rom. *nuia*; fr. *nouvelle* 〉 rom. *nuvelă*.
Cu pref.:
lat. *adnuntio* 〉 rom. *a anunța* (n.).
lat. *denuntio* 〉 rom. *a denunța* (n.).
lat. *pronuntio* 〉 rom. *a pronunța* (n.).
lat. *renuntio* 〉 rom. *a renunța* (n.).

O

153. *op-*

operetă **manevră**

lat. *opus* 〉 rom. *op*. (n.). Variantă, lat. *opera* 〉 rom. *operă* (n.).
Deriv.:
it. dimin. *operetta* 〉 rom. *operetă*.
lat. *operor* 〉 rom. *a opera* (n.).
Comp.:
(cu lat. *facio* „a face") lat. *officium* 〉 rom. *oficiu* (n.), de unde lat. *officina* „atelier" 〉 rom. *oficină* (n.); fr. *usine* 〉 rom. *uzină*.
lat. *officialis* 〉 rom. *oficial* (n.).

lat. med. *officiarius* > pol. *oficer* > rom. *ofițer*.
(cu lat. *manus* „mînă") lat. tz. *manuopera* > rom. *manoperă* (n.); fr. *manoeuvre* > rom. *manevră*.

154. *ord-*

urzi **subordona**

lat. *ordior* > rom. *a urzi*. Din aceeași rădăcină e lat. *ordo* > rom. *ordine* (n.), rom. *ordin* (n.).

Deriv.:

lat. *ordinalis* > rom. *ordinal* (n.).
lat. *ordinarius* > rom. *ordinar* (n.).
lat. *ordino* > rom. arh. *a urdina*; fr. *ordonner* > rom. *a ordona*.
fr. *ordonnance* > rom. *ordonanță*.

Cu pref.:

fr. *coordonner* > rom. *a coordona*.
fr. *désordonné* > rom. *dezordonat*.
fr. *désordre* > rom. *dezordine*.
lat. *extraordinarius* > rom. *extraordinar* (n.).
fr. *subordonner* > rom. *a subordona*.

Comp.:

(cu lat. *primus* „prim") lat. *primordialis* > rom. *primordial* (n.).

155. *ori-*

orient **a avorta**

lat. *orior* „a se naște", part. prez. *oriens* „răsărit" > rom. *orient* (n.).

Deriv.:

lat. *origo* „izvor" > rom. *origine* (n.).
fr. *orienter* > rom. *a orienta*.
lat. *orientalis* > rom. *oriental* (n.).

Cu pref.:

lat. *aborior* „a muri", apoi „a avorta" > rom. *a avorta* (n.).

156. *or-*

a ura **a adora**

lat. *oro* „a ruga", „a pleda" > rom. *a ura*.

Deriv.:

lat. *orator* > rom. *orator* (n.).

Cu pref.:

lat. *adoro* „a se închina" > rom. *a adora* (n.).
lat. *inexorabilis* > rom. *inexorabil* (n.).
lat. *peroro* > rom. *a perora* (n.).

157. *os-*

ușă **orificiu**

lat. *os* „gură".
Deriv.:
lat. *ostium* > rom. *ușă*.
fr. *oral* > rom. *oral*.
Comp.:
(cu lat. *facio* „a face") lat. *orificium* > rom. *orificiu* (n.).

158. *ot-*

oțios **negustor**

lat. *otium* „trîndăvie".
Deriv.:
lat. *otiosus* „care stă degeaba", „inutil" > rom. *oțios* (n.).
Comp.:
(cu negația latină *nec*) lat. *negotium* „treabă, afacere" > rom. *negoț*; de aici lat. *negotior* > rom. *a neguța*; lat. *negotiator* > rom. *negustor*.

P

159. *palp-*

plăpînd **palpitant**

lat. *palpor* > rom. *a palpa* (n.).
Deriv.:
lat. *palpandus* „care trebuie mîngîiat" > rom. *plăpînd*.
lat. *palpabilis* > rom. *palpabil* (n.).
lat. *palpito* > rom. *a palpita* (n.).
lat. *palpitans* > rom. *palpitant* (n.).

160. *palud-*

pădure **paludism**

lat. *palus*[1] „mlaștină" > rom. *pădure* (din forma lat. populară *padule*).
Deriv.:
fr. *paludisme* > rom. paludism.

161. *pand-*

expansiune **pasager**

lat. *pando* „a desfășura, a extinde", din tema supinului, lat. *passus* (la origine „desfacerea picioarelor) > rom. *pas*.

Deriv.:
fr. *passer* „a trece", de unde deriv. fr. *passage* „trecere" > rom. pasaj, fr. *passager* „trecător" > rom. pasager.
Cu pref.:
fr. *dépasser* > rom. *a depăși*.
lat. mediv. *expansio* > rom. *expansiune* (n.).
rom. *propășire* (după lat. *progressus*).
Comp.:
(cu fr. *port* „port") fr. *passeport* > rom. *pașaport*.

162. *pang-*

pace **pîngări**

lat. *pango* „a înfige", sup. *pactum* > rom. *pact* (n.).
Deriv.:
lat. *pagina* „zăbrea", apoi „pagină" > rom. *pagină* (n.).
lat. *pagus* „par înfipt", apoi „sat", de unde lat. *paganus* „sătean", apoi „păgîn" > rom. *păgîn*, de unde deriv. rom. *a pîngări*.
lat. *pagensis* „de sat" > fr. *pays* „țară", de unde fr. *paysage* > rom. *peisaj*.
lat. *pax* > rom. *pace*.
lat. *palus*[2] > rom. *par*.
Cu pref.:
lat. *compactus* „înghesuit" > rom. *compact* (n.).
lat. *impingo* > rom. *a împinge*.
lat. *propago* „a înmulți prin butași" > rom. *a propaga* (n.).
it. *respingere* > rom. *a respinge*.

163. *par-*

pereche **a paria**

lat. *par* „egal".
Deriv.:
lat. dimin. *paricula* > rom. *pereche*.
lat. *paritas* > rom. *paritate* (n.).
lat. *pario*[1] „a egala" > fr. *parier* > rom. *a paria*.
Cu pref.:
lat. *comparo*[1] > rom. *a compara* (n.).

164. *par-*

părinte **imperiu**

lat. *pario*[2] „a da naștere", part. prez. *parens* > rom. *părinte*.

Cu pref.:
reperio „a găsi", deriv. lat. tz. *repertorium* ⟩ rom. *repertoriu*.
Din aceeași rădăcină: lat. *pars* ⟩ rom. *parte*.
Deriv.:
lat. dimin. *particula* ⟩ rom. *particulă* (n.).
lat. *particularis* ⟩ rom. *particular* (n.).
lat. *partior* „a împărți" ⟩ fr. *partir*, de unde fr. *parti* ⟩ rom. *partid*, rom. *partidă* (aceasta din urmă prin ngr. *partida*).
fr. *partisan* ⟩ rom. *partizan*.
fr. *partenaire* (din engl. *partner*) ⟩ rom. *partener*.
fr. *partitif* ⟩ rom. *partitiv*.
lat. *partialis* ⟩ rom. *parțial* (n.).
lat. *partitio* ⟩ rom. *partițiune* (n.).
Cu pref.:
fr. *département* ⟩ rom. *departament*.
fr. *départager* ⟩ rom. *a departaja*.
lat. *impartio* ⟩ rom. *a împărți*.
fr. *impartial* ⟩ rom. *imparțial*.
fr. *répartition* ⟩ rom. *repartiție*.
Comp.:
(cu lat. *capio* „a lua") lat. *participium* ⟩ rom. *participiu* (n.); lat. *participo* ⟩ rom. *a participa* (n.).
(cu fr. *faire* „a face") fr. *faire-part* ⟩ rom. *ferpar*.
Tot din aceeași rădăcină:
lat. *paro* „a pregăti".
Cu pref.:
lat. *apparo* ⟩ rom. *a apăra*; deriv. lat. *apparatus* ⟩ rom. *aparat* (n.).
lat. *comparo*[2] ⟩ rom. *a cumpăra*.
lat. *disparatus* ⟩ rom. *disparat* (n.).
lat. *praeparo* ⟩ rom. *a prepara* (n.).
lat. *reparo* ⟩ rom. *a repara* (n.).
lat. *separo* ⟩ rom. *a separa* (n.).
Cu alt vocalism:
lat. *impero* „a lua măsuri", apoi „a porunci".
Deriv.:
lat. *imperium* ⟩ rom. *imperiu* (n.); lat. *imperator* ⟩ rom. *împărat*.
Comp.:
(cu lat. *paucus* „puțin") lat. *pauper* „sărac", de unde lat. *paupertas* ⟩ rom. *paupertate* (n.).

165. *pas-*

companie **pastilă**

lat. *pasco* „a hrăni" ⟩ rom. *a paște*.

Deriv.:
lat. *panis* > rom. *pîine*.
lat. dimin. *pastillus* > rom. *pastilă* (n.).
lat. *pastio* > rom. *pășune*.
lat. *pastor* > rom. *păstor*.
Cu pref.:
după modelul got, *gahlaiba* (*ga-* „co-", *hlaifs* „pîine") s-a format în latina tîrzie *companio* „tovarăș" > fr. *compagnon*, de unde fr. *compagnie* > rom. *companie*.

166. *pat-*

pătul **patent**

lat. *pateo* „a sta deschis", part. prez. *patens* > rom. *patent* (n.).
Deriv.:
lat. *patibulum* „un fel de furcă" > rom. *pătul*.

167. *pat-*

păți **pasiv**

lat. *patior* „a suferi" > rom. *a păți*.
Deriv.:
lat. *passio* > rom. *pasiune* (n.).
lat. *passiuus* „care suportă" > rom. *pasiv* (n.).
lat. *patiens* > rom. *pacient* (n.).
Cu pref.:
lat. *compassio* > rom. *compasiune* (n.).
lat. *impatiens* > rom. *impacient* (n.).

168. *pau-*

pămînt **pavaj**

lat. *pauio* „a bate pămîntul" (pentru a-l face plat).
Deriv.:
lat. *pauimentum* „pămînt bătut" > rom. *pămînt*.
fr. *pavage* > rom. *pavaj*.

169. *pau-*

poză **răposa**

lat. *pausa* (împrumutat din gr. *pausis*) > rom. *pauză* (n.).
Deriv.:
lat. *pauso* „a înceta", apoi „a depune" > fr. *poser*; derivat regresiv fr. *pose* > rom. *poză*.
Cu pref:.
lat. *repauso* > rom. *a răposa*; tot de aici *repaus* (n.).

170. *ped-*

depeşă **păcat**

lat. *pes* „picior".

Deriv.:

lat. *pedica* > rom. *piedică.*

lat. *pedale* > rom. *pedală* (n.).

lat. *pedo* „infanterist" > fr. *pion* > rom. *pion.*

fr. *pionnier* > rom. *pionier.*

lat. *pecco* „a se poticni", sup. *peccatum* > rom. *păcat.*

lat. *pedester* > rom. *pedestru* (n.).

Cu pref.:

fr. *dépêcher* „a despiedica", „a grăbi", de unde deriv. regresiv *dépêche* > rom. *depeșă.*

sp. *despachar* „a trimite" > engl. *dispatch*, derivat *dispatcher* „trimis" > rom. *dispecer.*

lat. *expedio* > rom. *a expedia* (n.).

lat. *impedico* > rom. *a împiedica.*

lat. *impedimenta* „bagaje" > rom. *impediment* (n.).

lat. *repudio* > rom. *a repudia* (n.).

171. *pel-*

apel **puseu**

lat. *pello* „a împinge", sup. *pulsum*, de unde *pulsus* „zvîcnire" > rom. *puls* (n.).

Deriv.:

lat. *pulso* > fr. *pousser* „a împinge", de unde fr. *poussée* > rom. *puseu.*

Cu pref.:

lat. *appello* „a chema" > rom. *a apela* (n.); fr. deriv. regresiv *appel* > rom. *apel.*

lat. *appellatiuus* > rom. *apelativ* (n.).

lat. *compulso* > rom. *a compulsa* (n.).

lat. *expulso* > rom. *a expulza* (n.).

lat. *impulsus* > rom. *impuls* (n.).

lat. *interpello* „a întrerupe cu vorba" > rom. *a interpela* (n.).

lat. *repulsio* > rom. *repulsie* (n.).

172. *pend-*

nepăsare **a spînzura**

lat. *pendo* „a atîrna, a cîntări", *pendeo* „a sta atîrnat", sup. *pensum* > rom. *păs.*

Deriv.:

lat. tz. *penso* > rom. *a păsa*; deriv. rom. *nepăsare*; fr. *penser* „a gîndi", de unde fr. *pensée* > rom. *panseu*;

fr. *pensif* ⟩ rom. *pansiv*.
lat. *pensio* „plată" (la început banii se cîntăreau) ⟩ rom. *pensie* (n.), rom. *pensiune* (n.); fr. *pension* ⟩ rom. *pension*.
lat. *pendulus* „care atîrnă" ⟩ rom. *pendulă* (n.).
Cu pref.:
lat. *appendix* ⟩ rom. *apendice* (n.).
lat. **appenso* ⟩ rom. *apăsa* (n.).
lat. *compendium* ⟩ rom. *compendiu* (n.).
lat. *compenso* ⟩ rom. *a compensa* (n.).
lat. *dependo* ⟩ rom. *a depinde* (n.).
fr. *dépendances* ⟩ rom. *dependințe*.
lat. *dispenso* „a acorda o scutire" ⟩ rom. *a dispensa* (n.).
fr. *dispensaire* ⟩ rom. *dispensar*.
lat. **dispensa* „cheltuială" ⟩ it. *spesa* ⟩ rom. *speze*.
lat. **expendulo* ⟩ rom. *a spînzura*.
fr. *indépendance* ⟩ rom. *independență*.
lat. tz. *perpendicularis* ⟩ rom. *perpendicular* (n.).
lat. *recompenso* ⟩ rom. *a recompensa* (n.).
lat. *suspendo* ⟩ rom. *a suspenda* (n.).
engl. *suspense* ⟩ fr. *suspense* ⟩ rom. *suspans*.
Cu alternanță vocalică:
lat. *pondus* „greutate" ⟩ rom. *pondere* (n.).
Cu pref.:
lat. *praeponderans* ⟩ rom. *preponderent* (n.).
Comp.:
(cu lat. *stips* „ban") lat. *stipendium* ⟩ rom. *stipendiu*.

173. *per-*

pericol **expert**

lat. *periculum* „încercare", apoi „primejdie" ⟩ rom. *pericol* (n.).
Cu pref.:
lat. *experior* „a încerca", part. perf. *expertus* ⟩ rom. *expert* (n.).
lat. *experientia* ⟩ rom. *experiență* (n.).
lat. *experimentum* ⟩ rom. *experiment* (n.).

174. *pet-*

pețitor **repetent**

lat. *peto* „a cere", „a ținti" ⟩ rom. *a peți*.
Deriv.:
lat. *petitio* ⟩ rom. *petiție* (n.).
lat. *petitor* ⟩ rom. *pețitor*.
Cu pref.:
lat. *competitio* „cerere în concurență cu alții" ⟩ rom. *competiție* (n.).

lat. *competens* „care participă la o competiţie" > rom. *competent* (n.).
lat. *appetitus* > rom. *apetit* (n.).
lat. *impetuosus* „care se năpusteşte" > rom. *impetuos* (n.).
lat. *perpetuus* „care cere mereu", apoi „permanent" > rom. *perpetuu* (n.).
lat. *propitius* „înclinat, favorabil" > fr. *propice* > rom. *propice*.
lat. *repeto* > rom. *a repeta* (n.).
lat. *repetens* „care repetă" > rom. *repetent* (n.).

175. *petr-*

peron **petrol**

lat. *petra* „piatră" (împrumutat din gr. *petra*) > rom. *piatră*.
Deriv.:
fr. *perron* „bloc de piatră", apoi „loc de coborîre din tren" > rom. *peron*.
Comp.:
(cu lat. *oleum* „ulei") lat. mediev. *petroleum* > rom. *petrol* (n.).

176. *pil-*

păr **pluş**

lat. *pilus* > rom. *păr*.
Deriv.:
fr. *peluche* > rom. *pluş*.

177. *plac-*

a plăcea **a pleda**

lat. *placeo* > rom. *a plăcea*.
Deriv.:
lat. *placidus* > rom. *placid* (n.).
fr. *plaider* > rom. *a pleda*.
Cu pref.:
lat. *complaceo* > rom. *a complăcea* (n.).
fr. *complaisance* > rom. *complezenţă*.
lat. *displiceo* > rom. *a displăcea* (n.). Variantă latină:
placo „a îmbuna", derivat lat. *implacabilis* > rom. *implacabil* (n.).

178. *plat-*

piaţă **a deplasa**

lat. *platus* (împrumutat din gr. *platys*) > fr. *plat* > rom. *plat*.

Deriv.:
lat. *platea* (împrumutat din gr. *plateia*) > it. *piazza* > rom. *piață*; fr. *place* „loc“, deriv. *placer* > rom. *a plasa*.
fr. *plateau* > rom. *platou*.
sp. *platina* > fr. *platine* > rom. *platină*.
Cu pref:.
fr. *déplacer* > rom. *a deplasa*.
Comp.:
(cu fr. *forme* „formă“) fr. *plateforme* > rom. *platformă*.

179. *plaud-*

plauzibil **a exploda**

lat. *plaudo* „a aplauda“.
Deriv.:
lat. *plausibilis* > rom. *plauzibil* (n.).
Cu pref.:
lat. *applaudo* > rom. *a aplauda* (n.).
lat. *applausus* > rom. *aplauze* (n.).
lat. *explodo* > rom. *a exploda* (n.).

180. *ple-*

supleant **cumplit**

lat. *pleo* „a umple“.
Deriv.:
lat. *plenus* > rom. *plin*.
Cu pref.:
lat. *compleo* „a termina“ > rom. arh. *a cumpli* „a da gata, a extermina“; part. perf. rom. *cumplit*; part. perf. lat. *completus* > rom. *complet* (n.); deriv. lat. *complementum* > rom. *complement* (n.); sp. *complimiento* > fr. *compliment* > rom. *compliment*.
lat. *impleo* > rom. *a umple*.
lat. *suppleo* > *a suplini* (n.) (aranjat în românește după *plin*). Deriv.: lat. *supplementum* > rom. *supliment*; fr. *suppléant* > rom. *supleant*.

181. *plec-*

complice **amploaiat**

lat. *plecto* „a împleti“, part. perf. *plexus* > rom. *plex* (n.).
Cu pref.:
lat. mediev. *complex* > fr. *complice* > rom. *complice*.
lat. *complexus* > rom. *complex* (n.).

lat. *perplexus* 〉 rom. *perplex* (n.).
lat. *supplex* 〉 fr. *souple* 〉 rom. *suplu.*

Comp.:

(cu lat. *duo* „doi") lat. *duplex* 〉 fr. *double* 〉 rom. *dublu* (vezi 72).
(cu lat. *semel* „o dată") lat. *simplex* 〉 fr. *simple* 〉 rom. *simplu.*
(cu lat. *tri-* „trei") lat. *triplex* 〉 fr. *triple* 〉 rom. *triplu.*
Variantă latină *plico* „a îndoi" 〉 rom. *a pleca.*

Deriv.:

fr. *pliant* 〉 rom. *pliant.*
it. *plico* 〉 ngr. *plikos* 〉 rom. *plic.*

Cu pref.:

lat. *applico* 〉 rom. *a aplica* (n.), rom. *a apleca.*
lat. *complico* 〉 rom. *a complica* (n.).
lat. tz. *duplicatum* 〉 germ. *Duplikat* 〉 rom. *duplicat.*
lat. *explico* 〉 rom. *a explica* (n.).
lat. *explicito* 〉 fr. *exploiter* 〉 rom. *a exploata.*
lat. *implico* 〉 rom. *a implica* (n.); fr. *employé* 〉 rom. *amploaiat.*
lat. *replico* 〉 rom. *a replica* (n.).
lat. *supplico* 〉 rom. a *suplica* (n.); lat. *supplicium* 〉 rom. *supliciu* (n.).

182. *port-*

purta **sport**

lat. *porta* „trecere", apoi „poartă" 〉 rom. *poartă.* Din aceeași rădăcină, lat. *portus* 〉 rom. *port* (n.).

Deriv.:

lat. *porto* 〉 rom. *a purta*
fr. *portatif* 〉 rom. *portativ.*

Cu pref.:

lat. *apporto* 〉 rom. *a aporta* (n.); fr. *apporter,* deriv. regresiv *apport* 〉 rom. *aport.*
lat. *comporto* 〉 rom. *a comporta* (n.).
lat. *deporto* 〉 rom. *a deporta* (n.); fr. *se déporter* „a se amuza" 〉 engl. *sport* 〉 rom. *sport.*
lat. *exporto* 〉 rom. *a exporta* (n.).
lat. *importo* 〉 rom. *a importa* (n.).
lat. *opportunus* „care duce spre port" 〉 rom. *oportun* (n.).
fr. *rapporter* 〉 rom. *a raporta*; deriv. regresiv fr. *rapport* 〉 rom. *raport.*
engl. *reporter* 〉 rom. *reporter.*

lat. *supporto* > rom. *a suporta* (n.).
lat. *transporto* > rom. *a transporta* (n.).

183. *praehend-*

a deprinde **surpriză**

lat. *praehendo* > rom. *a prinde*; lat. part. perf. fem. *praehensa* > fr. *prise* > rom. *priză*.

Deriv.:
fr. *priser* > rom. *a priza*.
fr. *prison* „închisoare“, de unde fr. *prisonnier* > rom. *prizonier*.

Cu pref.:
lat. *appraehensio* > rom. *aprehensiune* (n.).
lat. *compraehendo* > rom. *a cuprinde*.
lat. *depraehendo* > rom. *a deprinde*.
fr. *entreprendre* > rom. *a întreprinde*.
lat. *repraehensibilis* > rom. *reprehensibil* (n.).
fr. *représailles* > rom. *represalii*.
fr. *surprise* > rom. *surpriză*.
Poate din aceeași rădăcină latină provin lat. *praeda* > rom. *pradă* și lat. *hedera* > rom. *iederă*.

184. *prem-*

screme **impresie**

lat. *premo* „a apăsa“.

Deriv.:
lat. *pressio* > rom. *presiune* (n.).
lat. *presso* > rom. *a presa* (n.).
fr. *presse* > rom. *presă*.
engl. *pressing* > rom. *presing*.

Cu pref.:
lat. *comprimo* > rom. *a comprima* (n.).
fr. *compresse* > rom. *compresă*.
lat. *deprimo* > rom. *a deprima* (n.).
lat. *depressio* > rom. *depresiune* (n.).
lat. *exprimo* > rom. *a exprima* (n.), rom. *a se screme*.
lat. *expressio* > rom. *expresie* (n.).
lat. *imprimo* > rom. *a imprima* (n.).
lat. *impressio* > rom. *impresie* (n.).
Format în românește: *a împresura*.
fr. *empreinte* > rom. *amprentă*.
lat. *opprimo* > rom. *a oprima* (n.).
lat. *oppressio* > rom. *opresiune* (n.).
lat. *reprimo* > rom. *a reprima* (n.).
lat. *repressio* > rom. *represiune* (n.).
lat. *suprimo* > rom. *a suprima* (n.).

185. *prop-*

aproape **reproș**

lat. *prope* „lîngă".
Superlativ lat. *proximus* > rom. *proxim* (n.).
Cu pref.:
lat. *ad-prope* > rom. *aproape.*
fr. *approximatio* > rom. *aproximație* (n.).
fr. *approximatif* > rom. *approximativ* (n.).
fr. *reprocher* (din fr. *proche* < lat. *prope*) „a apropia, a pune în fața ochilor", apoi „a reproșa" > rom. *a reproșa*; deriv. regresiv fr. *reproche* > rom. *reproș.*

186. *pug-*

pumn **a repugna**

lat. *pugnus* > rom. *pumn.*
Deriv.:
lat. dimin. *pugillus*, de unde fr. *pugiliste* > rom. *pugilist.*
Cu pref.:
lat. *repugno* „a respinge prin luptă" > rom. *a repugna* (n.).

187. *pulu-*

pudră **spulbera**

lat. *puluis* > rom. *pulbere*; fr. *poudre* > rom. *pudră.*
Cu pref.:
Format în rom.: *spulbera.*

188. *pung-*

punct **împonta**

lat. *pungo* „a împunge", supin lat. *punctum* > rom. *punct* (n.); fr. fem. *pointe* > rom. *poantă*; magh. *pont* > rom. *pont.*
Cu pref.:
lat. *impungo* > rom. *a împunge.*
Format în rom.: *a împonta* (reg.) „a înțepa cu vorba".

189. *put-*

puț **epuiza**

lat. *puteus* > rom. *puț.*
Deriv.:
fr. *épuiser* „a scoate apă", apoi „a seca" > rom. *a epuiza.*

190. *put-*

amputa **contabil**

lat. *puto* „a curăța".
Cu pref.:
lat. *amputo* ⟩ rom. *a amputa* (n.).
lat. *computo* „a socoti" ⟩ rom. *a cumpăta*; deriv. regresiv rom. *cumpăt*; fr. *compter* ⟩ rom. *a conta*; fr. *compte* ⟩ rom. *cont*; deriv.: fr. *comptable* ⟩ rom. *contabil*; fr. *compteur* ⟩ rom. *contor*; fr. *comptoir* ⟩ rom. *contoar*; engl. *computer* ⟩ rom. *computer*.
lat. *deputatus* „trimis" ⟩ rom. *deputat* (n.).
lat. *disputo* ⟩ rom. *a disputa* (n.).
lat. *imputo* „a trece în cont" ⟩ rom. *a imputa* (n.).
lat. *reputatus* ⟩ rom. *reputat*.
it. *sconto* ⟩ rom. *scont*.

Q

191. *quaes-*

a cerși **chestor**

lat. *quaero* ⟩ rom. *a cere*; perf. lat. *quaesiui* ⟩ rom. *cerșii* (cu *r* de la prezent), de unde s-a format un nou prezent *cerșesc*.
Deriv.:
lat. *quaestor* „cel care cere", apoi numele unui „magistrat" ⟩ rom. *chestor* (n.).
lat. *quaestio* „cerere", „întrebare" ⟩ rom. *chestie* (n.); fr. *quête* ⟩ rom. *chetă*.
Cu pref.:
lat. *acquisitio* ⟩ rom. *achiziție* (n.).
lat. *conquiro* ⟩ rom. *a cuceri*.
lat. *inquisitio* ⟩ rom. *inchiziție* (n.).
fr. *enquête* ⟩ rom. *anchetă*.
lat. *perquisitio* ⟩ rom. *percheziție* (n.).
lat. *requisitio* ⟩ rom. *rechiziție* (n.).
fr. *réquisitoire* ⟩ rom. *rechizitoriu*.

192. *quat-*

scoate **casație**

lat. *quatio* „a scutura".
Deriv.:
lat. *quasso* ⟩ fr. *casser* „a sparge, a casa" ⟩ rom. *a casa*; deriv. fr. *cassation* ⟩ rom. *casație*.
Cu pref.:
lat. *discutio* ⟩ rom. *a discuta* (n.).

lat. **exquatio* 〉 rom. *a scoate.*
lat. **excutulo* 〉 rom. *a scutura.*
lat. *percutio* 〉 fr. *percuter* 〉 rom. *a percuta.*
lat. *repercussio* 〉 rom. *repercusiune* (n.).

193. *quatr-*

patru **ecarisaj**

lat. *quattuor* 〉 rom. *patru.*
Deriv.:
lat. *quartus* „al patrulea" 〉 fr. *quart* 〉 rom. *cart*; fr. fem. *quarte* 〉 rom. *cuartă.*
Deriv. fr. *quartier* (la origine „un sfert din oraș") 〉 rom. *cartier*; it. *quartetto* 〉 rom. *cvartet*; rus. *kvartal* 〉 rom. *cvartal*; rus. *kvartira* 〉 rom. *cvartir*; rus. *kvartirovat'* 〉 rom. *a cartirui.*
lat. *quaternio* „grup de patru soldați" 〉 fr. *caserne* 〉 rom. *cazarmă.*
lat. *quaternum* „îndoit în patru" 〉 fr. *cahier* 〉 rom. *caiet*; variantă fr. *carnet* 〉 rom. *carnet.*
lat. *quadrum* 〉 rom. *cadru* (n.), rom. *codru.*
lat. *quadrans* 〉 fr. *cadran* 〉 rom. *cadran.*
lat. *quadratus* „pătrat" 〉 fr. *carré* 〉 rom. *careu*; deriv. fr. *carrière* „loc unde se face piatra pătrată" 〉 rom. *carieră*[2] (de piatră).
lat. *quadraginta* „40" 〉 fr. *quarante*, deriv. *quarantaine* 〉 rom. *carantină.*
Cu pref.:
lat. pop. *exquarto* „a împărți în patru"; deriv. fr. *écartement* 〉 rom. *ecartament.*
lat. **exquadro* „a tăia în sferturi" 〉 fr. *équarrir*, deriv. *équarissage* 〉 rom. *ecarisaj.*
lat. **exquadra* 〉 fr. *escadre* 〉 rom. *escadră*; fr. *équerre* 〉 rom. *echer*; deriv. fr. *escadron* 〉 rom. *escadron*; engl. *square* „pătrat" 〉 fr. *square* 〉 rom. *scuar.*

194. *quiet-*

încet **a achita**

lat. *quies* „odihnă".
Deriv.:
lat. *quiesco* „a se odihni", part. perf. *quietus* 〉 fr. *quitte* 〉 rom. *chit*; fr. *quittance* 〉 rom. *chitanță.*
Cu pref.:
fr. *acquitter* 〉 rom. *a achita.*
rom. *încet*, de unde *a înceta.*
lat. *inquietudo* 〉 rom. *inchietudine* (n.).
lat. *requies* „odihni", acuzativ *requiem* 〉 rom. *recviem* (n.).

R

195. *rad-*

deretica **ridiche**

lat. *radix* „rădăcină".
Deriv.:
lat. *radicina* > rom. *rădăcină*.
lat. tz. *radicalis* > rom. *radical* (n.).
lat. dimin. *radicula* > rom. *ridiche*.
Cu pref.:
lat. *deradico* „a scoate din rădăcină" > rom. *a deretica*.
lat. *eradico* > rom. *a ridica*.

196. *rad-*

rastel **raclaj**

lat. *rado* > rom. *a rade*.
Deriv.:
lat. *rastrum* „greblă"; dimin. lat. *rastellum* > rom. *rastel* (n.).
lat. *rasiculo* > fr. *racler* „a grebla", deriv. fr. *raclage* > rom. *raclaj*.

197. *rap-*

repede **ravagiu**

lat. *rapio* > rom. *a răpi*.
Deriv.:
lat. *rapidus* > rom. *rapid* (n.), rom. *repede*.
lat. *rapax* > rom. *rapace* (n.).
fr. *ravage* > rom. *ravagiu*.

198. *rat-*

porţie **rezon**

lat. *reor* „a socoti", part. perf. fem. *rata* > germ. *Rate* > rom. *rată*.
Deriv.:
lat. *ratio* > rom. *raţiune* (n.), rom. *raţie* (n.);
fr. *raison* > rom. *rezon*.
Cu pref.:
lat. *portio* (din *pro rat-*) > rom. *porţie* (n.).
lat. *proportio* > rom. *proporţie* (n.).
Comp.:
(cu lat. *facio* „a face") lat. med. *ratifico* > rom. *a ratifica* (n.).

199. *re-*

rău **rebus**

lat. *res* „lucru, obiect", dativ plural *rebus* „prin obiecte" > rom. *rebus* (n.).

Deriv.:

lat. *realis* > rom. *real* (n.).

lat. *reus* „împricinat", apoi „vinovat" > rom. *rău*.

Comp.:

(cu lat. *publicus* „public") lat. *res publica* > rom. *republică* (n.).

200. *rec-*

răceală **recent**

lat. *recens* „proaspăt, nou" > rom. *recent* (n.), rom. *rece*; deriv. rom. *răci*, *răceală*, *răcoare*.

201. *reg-*

rege **a întreba**

lat. *rego* „a conduce".

Deriv.:

lat. *rex* „conducător, rege" > rom. *rege* (n.).

lat. *regnum* „domnie" > rom. *regn* (n.).

lat. *regio* > rom. *regiune* (n.).

lat. *regimen* > rom. *regim* (n.).

lat. *regimentum* „conducere" > rom. *regiment* (n.).

lat. *regula* > rom. *regulă* (n.).

fr. *régie* > rom. *regie*.

fr. *régisseur* > rom. *regizor*.

fr. *régistre* > rom. *registru*.

lat. *rector* „conducător" > rom. *rector* (n.).

Cu pref.:

lat. **arrecto* > rom. *a arăta*.

lat. *corrigo* > fr. *corriger* > rom. *a corija*; part. perf. lat. *correctus* > rom. *corect* (n.).

lat. *dirigo* > fr. *diriger* > rom. *a dirija* (n.); rom. *a drege*, de unde *dres*, *dregător*; part. prez. lat. *dirigens* > rom. *dirigent* (n.), rom. *diriginte* (n.); part. perf. lat. *directus* > rom. *direct* (n.), rom. *drept*, de unde *dreptate*; lat. *director* > rom. *director* (n.); lat. **directio* > fr. *dresser* > rom. *a dresa*; fr. *adresser* > rom. *a adresa*; fr. *adresse* > rom. *adresă*; fr. *redresser* > rom. *a redresa*.

lat. *erigo* > fr. *ériger* > rom. *a erija*.

lat. *surgo* „a se ridica, a țîșni"; deriv. fr. *source* > rom. *sursă*; fr. *ressource* > rom. *resursă*; lat. *insurgens* > rom. *insurgent* (n.); lat. *insurrectio* > rom. *insurecție*; lat. *resurrectio* > rom. *resurecție* (n.).

Din aceeaşi rădăcină cu lat. *rego* este lat. *rogo* „a se adresa cuiva“, apoi „a cere, a ruga“ 〉 rom. *a ruga*.
Cu pref.:
lat. *abrogo* 〉 rom. *a abroga* (n.).
lat. *arrogo* „a cere în plus“ 〉 rom. *a aroga*; part. prez. lat. *arrogans* 〉 rom. *arogant* (n.).
lat. *derogo* 〉 rom. *a deroga* (n.).
lat. *interrogo* 〉 rom. *a interoga* (n.), rom. *a întreba*.
lat. *praerogatiuua* 〉 rom. *prerogativă* (n.).
lat. *prorogo* 〉 rom. *a proroga* (n.).
lat. *subrogo* „a înlocui“, part. perf. *subrogatus* 〉 germ. *Surrogat* 〉 rom. *surogat*.

202. *rip-*

rîpă **arivist**

lat. *ripa* „mal“ 〉 rom. *rîpă*; fr. *rive* „mal“, de unde derivă fr. *arriver* „a ajunge“, iar de la acesta, fr. *arriviste* 〉 rom. *arivist*; fr. *dériver* 〉 rom. *a deriva*.

203. *riu-*

rîu **rival**

lat. *riuus* 〉 rom. *rîu*.
Deriv.:
lat. *riuualis* „care stă pe malul aceluiaşi rîu (de unde ia apă)“ 〉 rom. *rival* (n.).

204. *rod-*

roade **rosti**

lat. *rodo* 〉 rom. *a roade*.
Deriv.:
lat. *rostrum* „bot, cioc“ 〉 rom. *rost* „gură“ (vezi expresia *pe de rost*), apoi „vorbă, aranjament“ etc., de unde *a rosti*, *a rostui*.
Cu pref.:
lat. *corrosio* 〉 rom. *coroziune* (n.).
lat. *erosio* 〉 rom. *eroziune* (n.).

205. *ros-*

roşu **Rusalii**

lat. *rosa* „trandafir“ 〉 rom. *roză* (n.).
Deriv.:
lat. *roseus* 〉 rom. *roşu*; fr. *rose* 〉 rom. *roz*.
fr. dimin. *rosette* 〉 rom. *rozetă*.
lat. *Rosalia* „sărbătoarea trandafirilor“ 〉 v. sl. *Rusaliia* 〉 rom. *Rusalii*.
Deriv.: rom. *ruşine*.

206. *rot-*

roată **a înrola**

lat. *rota* 〉 rom. *roată.*

Deriv.:

lat. *rotundus* 〉 rom. *rotund*; fr. *rond* 〉 rom. *rond.*
lat. dimin. *rotula* 〉 rom. *rotulă* (n.).
lat. tz. *rotulus* 〉 fr. *rôle* „manuscris făcut sul", apoi „rol (în teatru)" 〉 rom. *rol*; deriv. fr. *rouleau* 〉 rom. *rulou*; fr. *rouler* 〉 rom. *a rula*; fr. *roulement* 〉 rom. *rulment*; fr. dimin. *roulette* 〉 rom. *ruletă*; fr. *roulotte* 〉 rom. *rulotă.*

Cu pref.:

fr. *enrôler* „a înscrie pe rol" 〉 rom. *a înrola.*

207. *rub-*

rubrică **rujeolă**

lat. *ruber*, variantă *rubeus* 〉 fr. *rouge* „roșu" 〉 rom. *ruj.*

Deriv.:

lat. *rubrica* „pămînt roșu cu care se scriau titlurile articolelor de legi" 〉 rom. *rubrică* (n.).
lat. *rubicundus* 〉 fr. *rubicond* 〉 rom. *rubicond.*
fr. *rougeole* 〉 rom. *rujeolă.*

208. *rup-*

rupe **deruta**

lat. *rumpo* 〉 rom. *a rupe*; part. perf. fem. lat. *rupta* 〉 fr. *route* „drum" (rupt din pădure) 〉 rom. *rută.*

Deriv.:

fr. *routier* 〉 rom. *rutier.*
fr. *routine* „drum bătut", apoi „rutină" 〉 rom. *rutină.*
lat. *rupes* „stîncă", de unde fr. *rupestre* 〉 rom. *rupestru.*

Cu pref.:

lat. *corrumpo* 〉 rom. *a corupe* (n.).
lat. *erumpo* 〉 rom. *a erupe* (n.).
lat. *interrumpo* 〉 rom. *a întrerupe* (n.).
fr. *dérouter* 〉 rom. *a deruta.*

S

209. *sac-*

sanctuar **execrabil**

lat. *sacer* „de care nu te poți atinge" (deci și „sfînt" și „spurcat") 〉 rom. *sacru* (n.).

Deriv.:
lat. *sanctus* „sfînt" 〉 rom. *sîn(t)*.
lat. *sanctio* 〉 rom. *sancțiune* (n.).
lat. *sanctuarium* 〉 rom. *sanctuar* (n.).
lat. *sacramentum* 〉 rom. *sacrament* (n.).
Cu pref.:
lat. *consacro* 〉 rom. *a consacra* (n.).
lat. *execro* 〉 rom. *a execra* (n.).
lat. *execrabilis* 〉 rom. *execrabil* (n.).
Comp.:
(cu lat. *do* „a da") lat. *sacerdos* 〉 rom. *sacerdot* (n.).
(cu lat. *facio* „a face") lat. *sacrifico* 〉 rom. *a sacrifica* (n.).
(cu lat. *lego* „a culege") lat. *sacrilegus* 〉 rom. *sacrileg* (n.); lat. *sacrilegium* 〉 rom. *sacrilegiu* (n.).
Și un compus cu ... el însuși: lat. *sacrosanctus* 〉 rom. *sacrosant* (n.).

210. *sal-*

salariu **sos**

lat. *sal* 〉 rom. *sare*.
Deriv.:
lat. *salarium* „suma pe care o primeau soldații romani ca să-și cumpere sare" 〉 rom. *salariu* (n.).
fr. *salé* „sărat" 〉 rom. *saleu*.
lat. pop. *salsa* „sărată" 〉 fr. *sauce* 〉 rom. *sos*.
Cu pref.:
it. *insalata* 〉 fr. *salade* 〉 rom. *salată*.

211. *sal-*

sote **insulta**

lat. *salio* 〉 rom. *a sări*.
Deriv.:
lat. *saltus* 〉 rom. *salt* (n.).
lat. *salto* 〉 rom. *sălta*.
fr. *sauté* 〉 rom. *sote* (mîncarea era făcută să salte deasupra focului).
Cu pref.:
it. *assalto* 〉 rom. *asalt*.
it. *assaltare* 〉 rom. *a asalta*.
lat. *exsulto* 〉 rom. *a exsulta* (n.).
lat. *insulto* (înțelesul primitiv era „a se repezi la cineva") 〉 rom. *a insulta*.
lat. *resilio* „a sări înapoi" 〉 fr. *résilier* 〉 rom. *a rezilia*.
lat. **resalio* 〉 rom. *a răsări*.

lat. *resulto* 〉 rom. *a rezulta* (n.).
fr. *tressauter* 〉 rom. *a tresări* (aranjat după *sări*).

212. *sap-*

savant **insipid**

lat. *sapio* „a avea gust", apoi „a fi înțelept";
lat. part. prez. *sapiens* 〉 fr. *savant* 〉 rom. *savant*.
Deriv.:
lat. *sapientia* 〉 rom. *sapiență* (n.).
lat. *sapor* „gust" 〉 fr. *saveur* 〉 rom. *savoare*;
fr. *savourer* 〉 rom. *a savura*.
Cu pref.:
lat. *insipidus* „fără gust" 〉 rom. *insipid* (n.).

213. *sat-*

satiră **destul**

lat. *satis* „destul".
Deriv:
lat. *satur* „sătul", expr. *satura lanx* „ghiveci" (propriu-zis „taler plin"), devenit numele unei producții literare mixte: *satura* 〉 rom. *satiră* (n.).
lat. dimin. *satullus* 〉 rom. *sătul*.
lat. **satium* 〉 *saț* (mai cunoscut sub forma negativă *nesaț*).
lat. *satietas* 〉 rom. *sațietate* (n.).
Formate în rom.: *a sătura*; *de+sătul* 〉 *destul*.
Comp.:
(cu lat. *facio* „a face") lat. *satisfacio* 〉 rom. *a satisface* (n.).

214. *scand-*

scanda **ascensor**

lat. *scando* „a urca", apoi „a scanda" 〉 rom. *a scanda* (n.).
Deriv.:
lat. *scala* 〉 rom. *scară*.
Cu pref.:
lat. *ascensio* 〉 rom. *ascensiune* (n.).
fr. *ascenseur* 〉 rom. *ascensor*.
lat. *descendo* 〉 rom. *a descinde* (n.).
lat. *condescendo* 〉 rom. *a condescinde* (n.).
lat. *transcendens* 〉 rom. *transcendent* (n.).

215. *scid-*

sciziune **scîndură**

lat. *scindo* „a sfîșia".

Deriv.:
lat. *scissio* 〉 rom. *sciziune* (n.).
lat. *scindula*, devenit *scandula* probabil după *scando*, (vezi 214) 〉 rom. *scîndură*.

216. *scut-*

scuti **ecuson**

lat. *scutum* 〉 rom. *scut*; fr. *écu* „scut“, dimin. *écusson* 〉 rom. *ecuson*.
Deriv.:
Format în rom.: *a scuti*.

217. *se-*

insera **seminar**

lat. *sero*[1] „a semăna“.
Deriv.:
lat. pop. *sementia* 〉 rom. *sămînță*.
lat. *semino* 〉 rom. *a semăna*[1].
lat. *seminarium* „pepinieră“ 〉 rom. *seminar* (n.).
lat. *satio* „însămînțare“ 〉 fr. *saison* 〉 rom. *sezon*.
Cu pref.:
lat. *insero* „a altoi“ 〉 rom. *a insera* (n.).

218. *sec-*

insectă **sigiliu**

lat. *seco* „a tăia“; part. prez. lat. *secans* 〉 rom. *secantă* (n.).
Deriv.:
lat. *sectio* 〉 rom. *secție* (n.), rom. *secțiune* (n.).
lat. *sector* „care taie“ 〉 rom. *sector* (n.).
lat. *securis* 〉 rom. *secure*.
lat. *segmentum* 〉 rom. *segment* (n.).
lat. *signum* 〉 rom. *semn*.
lat. dimin. *sigillum* 〉 rom. *sigiliu* (n.).
fr. *signer* 〉 rom. *a semna*.
fr. *signaliser* 〉 rom. *a semnaliza*.
fr. *signataire* 〉 rom. *semnatar*.
Cu pref.:
lat. *consigno* 〉 rom. *a consemna* (n.).
fr. *consignation* 〉 rom. *consignație*.
lat. *designo* 〉 rom. *a desemna* (n.).
fr. *dessin* 〉 rom. *desen*.
lat. *disseco* 〉 rom. *a diseca* (n.).
lat. *insectum* (copiat după gr. *entomon*) „tăiat“ 〉 rom. *insectă* (n.).
lat. *insigno* 〉 rom. *a însemna*.

lat. med. *resigno* „a anula“ > fr. *se résigner* > rom. *a se resemna* (n.).
lat. *intersectio* > rom. *intersecție* (n.).
fr. *soussigné* > rom. *subsemnat.*
Comp.:
(cu lat. *facio* „a face“) lat. *significo* > rom. *a semnifica* (n.).

219. *sed-*

șale **prezidiu**

lat. *sedeo* > rom. *a ședea* (din aceeași rădăcină indoeuropeană e gr. *hedra* „loc de șezut“, pe care îl avem în neologisme ca *poliedru, catedră*, vezi 45).
Deriv.:
Format în rom.: *șezătoare.*
lat. *sella* „scaun“ > rom. *șa, șale.*
lat. *sessus* „așezare“ > rom. *șes.*
lat. *sessio* „ședere“ > rom. *sesiune* (n.).
lat. *sedimentum* > rom. *sediment* (n.).
lat. *sedentarius* > rom. *sedentar* (n.).
it. *sedio* > rom. *sediu.*
Cu pref.:
lat. **assedio* > rom. *a așeza.*
it. *assedio* > rom. *asediu.*
lat. *assessor* > rom. *asesor* (n.).
lat. *assiduus* > rom. *asiduu* (n.).
lat. *dissidens* > rom. *disident* (n.).
lat. **insello* „a pune șeaua“ > rom. *a înșela.*
lat. *insidiae* „pîndă, cursă“, de unde lat. *insidiosus* > rom. *insidios* (n.).
lat. *obsessio* > rom. *obsesie* (n.).
lat. *praesideo* > rom. *a prezida* (n.).
lat. *praesidens* > rom. *prezident* (n.), rom. *președinte* (n.).
lat. *praesidium* > rom. *prezidiu* (n.).
lat. *residuum* > rom. *reziduu* (n.).
lat. mediev. *residentia* > rom. *reședință* (n.).
lat. *subsidium* > rom. *subsidiu* (n.).
Comp.:
(cu lat. *pot-* „a putea“, vezi 77) lat. *possideo* > rom. *a poseda* (n.).

220. *sent-*

santinelă **disensiune**

lat. *sentio* > rom. *a simți*: din tema supinului, lat. *sensus* > rom. *sens* (n.).

Deriv.:
lat. *sententia* › rom. *sentință* (n.).
lat. *sensibilis* › rom. *sensibil* (n.).
lat. *sensualis* › rom. *senzual* (n.).
fr. *sentiment* › rom. *sentiment*, rom. *simțămînt*.
it. *sentinella* › fr. *sentinelle* › rom. *santinelă* (it. *sentire* înseamnă și „a auzi").
Cu pref.:
fr. *assentiment* › rom. *asentiment*.
lat. *consentio* › rom. *a consimți* (n.).
lat. *consensus* › rom. *consens* (n.).
fr. *consentement* › rom. *consimțămînt*.
fr. *dissension* › rom. *disensiune*.
fr. *pressentiment* › rom. *presentiment*.
fr. *ressentiment* › rom. *resentiment*.

221. *sequ-*

soț **secundă**

lat. *sequor* „a urma".
Deriv.:
lat. *secundus* „următorul, al doilea" › rom. *secund* (n.); fem. lat. *secunda* „clipa următoare" › rom. *secundă* (n.).
lat. *secundarius* › rom. *secundar* (n.).
lat. *sequentia* „următoare" › rom. *secvență* (n.).
lat. *sequela* › rom. *sechelă* (n.).
lat. *secta* › rom. *sectă* (n.).
fr. vechi part. perf. fem. *suite* › rom. *suită*.
Cu pref.:
fr. *consécutif* › rom. *consecutiv*.
lat. *consequens* › rom. *consecvent* (n.).
lat. *exsequor* „a urmări pînă la capăt" › fr. deriv. *exécuter* › rom. *a executa*.
Din aceeași rădăcină, cu alternanță vocalică,
lat. *socius* „tovarăș" › rom. *soț*.
Deriv.:
lat. *societas* › rom. *societate* (n.).

222. *ser-*

soartă **deșert**

lat. *sero*[2] „a împleti".
Deriv.:
lat. *series* › rom. *serie* (n.).
Cu pref.:
lat. *assertio* › rom. *aserțiune* (n.).
lat. *desertus* „părăsit" › rom. *deșert*.
lat. *desertor* › rom. *dezertor* (n.).

lat. *dissertatio* ⟩ rom. *dizertație* (n.).
Variantă cu alternanță vocalică, lat. *sors* ⟩ rom. *sorți*, apoi *soartă*.
Deriv.:
fr. *sorte* ⟩ rom. *sort*.
germ. *Sortiment* ⟩ rom. *sortiment*.
Cu pref.:
fr. *assortir* ⟩ rom. *a asorta*.
lat. *consors* ⟩ rom. *consort* (n.).
fr. *ressort* ⟩ rom. *resort*.
fr. *ressortissant* ⟩ rom. *resortisant*.
Comp.:
(cu lat. *lego* „a alege" lat. *sortilegium* ⟩ rom. *sortilegiu* (n.).

223. *serp-*

şerpar **serpentină**

lat. *serpens* ⟩ rom. *şarpe*.
Deriv.:
rom. *şerpar* „brîu care şerpuieşte".
lat. *serpentinus* ⟩ rom. *serpentină* (n.).

224. *seru-*

desert **sergent**

lat. *seruus* „sclav" ⟩ rom. *şerb*.
Deriv.:
lat. *seruo* „a păstra, a păzi" ⟩ rom. *a serba*, de unde *sărbătoare*.
lat. *seruio* „a fi sclav", „a servi" ⟩ rom. *a servi* (n.).
Part. prez. lat. *seruiens* ⟩ fr. *sergent* ⟩ rom. *sergent*.
lat. *seruilis* ⟩ rom. *servil* (n.).
lat. *seruitium* ⟩ rom. *serviciu* (n.).
fr. *serviette* ⟩ rom. *servietă*, rom. *şervet*.
Cu pref.:
lat. *conseruo* ⟩ rom. *a conserva* (n.).
fr. *desservir* „a strînge de la masă", „a servi cu zel" ⟩ rom. *a deservi*.
fr. *dessert* ⟩ rom. *desert*.
lat. *obseruo* ⟩ rom. *a observa* (n.).
lat. tz. *praeseruo* ⟩ rom. *a prezerva* (n.).
lat. *reseruo* ⟩ rom. *a rezerva* (n.).
fr. *réservoir* ⟩ rom. *rezervor*.

225. *si-*

a răspunde **apropo**

lat. *pono* ⟩ rom. *a pune*. De fapt, *pono* e format cu prefixul *po-*, de la verbul *sino* „a lăsa", din al

cărui participiu perfect e lat. mediev. *situo* > rom. *a situa* (n.) și lat. *situatio* > rom. *situație* (n.). Part. perf. lat. *positus* > fr. *poste* > rom. *post* (funcție); prin pol. *poczta* și rus. *počta*, rom. *poștă*.

Deriv.:

lat. tz. *positiuus* > rom. *pozitiv* (n.).
it. *postura* > fr. *posture* > rom. *postură*.

Cu pref.:

lat. *appono* „a pune deoparte" > rom. *a apune*.
lat. *appositio* > rom. *apoziție* (n.).
lat. *compono* > rom. *a compune* (n.).
lat. *compositio* > rom. *compoziție* (n.).
lat. *depono* > rom. *a depune* (n.).
lat. *depositio* > rom. *depoziție* (n.).
lat. *depositum* > rom. *depozit* (n.); fr. *dépôt* > rom. *depou*.
lat. *dispono* > rom. *a dispune* (n.); de aici, după fr. *indisposer*, *prédisposer*, rom. *a indispune* și *a predispune*.
lat. *dispositio* > rom. *dispoziție* (n.); cu încă un prefix, fr. *indisposition* și *prédisposition* > rom. *indispoziție* și *predispoziție*.
fr. *dispositif* > rom. *dispozitiv*.
lat. *expono* > rom. *a expune* (n.), rom. *a spune*.
lat. *expositio* > rom. *expoziție* (n.).
lat. *impono* > rom. *a impune* (n.).
lat. *impositum* > rom. *impozit* (n.).
lat. tz. *impostor* > rom. *impostor* (n.).
lat. tz. *impostura* > rom. *impostură* (n.).
lat. *oppono* > rom. *a opune* (n.).
lat. *oppositio* > rom. *opoziție* (n.).
lat. *praepono* > rom. *a prepune*.
lat. *praepositio* > rom. *prepoziție* (n.).
lat. *propono* > rom. *a propune* (n.).
lat. *propositum* > fr. *propos* „vorbă", cu prepoziție fr. *à propos* > rom. *apropo*.
lat. *propositio* > rom. *propoziție* (n.).
lat. *repono* „a înmormînta" > rom. *a răpune*.
lat. *suppono* > rom. *a supune*.
lat. *suppositio* > rom. *supoziție* (n.).
lat. *transpono* > rom. *a transpune* (n.).

226. *sib-*

șuiera **persifla**

lat. *sibilo* > rom. *a șuiera*; variantă lat. *sifilo* > fr. *siffler*.

Cu pref.:

fr. *persiffler* > rom. *a persifla*.

227. *silu-*

silvicultură **sălbatic**

lat. *silua* „pădure".

Deriv.:

lat. *siluaticus* 〉 rom. *sălbatic*.

Comp.:

(cu fr. *culture* „cultură") fr. *silviculture* 〉 rom. *silvi*cultură.

228. *simil-*

a semăna **ansamblu**

lat. *similis* „asemănător".

Deriv.:

lat. *similo* 〉 rom. *a semăna*[2]; de aici rom. *asemenea*, rom. *a asemăna*; deriv. regresiv: *seamăn*.

fr. *similaire* 〉 rom. *similar*.

lat. *simulo* 〉 rom. *a simula* (n.).

lat. *simulacrum* 〉 rom. *simulacru* (n.).

lat. *simultaneus* 〉 rom. *simultan* (n.).

Cu pref.:

fr. *assembler* 〉 rom. *a asambla*.

lat. pop. *assimulo* 〉 fr. *assimiler* 〉 rom. *a asimila*.

fr. *ensemble* 〉 rom. *ansamblu*.

fr. *dissimiler* 〉 rom. *a disimila* (n.).

lat. *dissimulo* 〉 rom. *a disimula* (n.).

Comp.:

(cu lat. *uerus* „adevărat") lat. *uerisimilis* 〉 rom. *verosimil* (n.).

229. *sin-*

insinua **sinuzită**

lat. *sinus* „cută", „sîn" 〉 rom. *sîn*.

Deriv.:

lat. *sinuosus* 〉 rom. *sinuos* (n.).

fr. *sinusite* 〉 rom. *sinuzită*.

Cu pref.:

lat. *insinuo* 〉 rom. *a insinua* (n.).

230. *sol-*

soldat **a săruta**

lat. *solidus* 〉 rom. *solid* (n.); lat. *soldus* „o anumită monedă" 〉 rom. *solz*.

Deriv.:

lat. *solido* 〉 fr. *souder* 〉 rom. *a suda*; fr. *solder* 〉 rom. *a solda*; fr. *soldat* 〉 rom. *soldat*.

Deriv. regresiv. fr. *solde* > rom. *sold*.
Cu pref.:
lat. *consolido* > rom. *a consolida* (n.).
Din aceeași rădăcină, lat. *saluus* „întreg".
Deriv.:
lat. *saluo* „a fi teafăr", imperativ *salue* (formulă de salut) > rom. *salve* (n.).
lat. *saluo* > rom. *a salva* (n.).
lat. *salus* „sănătate", de unde lat. *saluto* „a ura sănătate" > rom. *a saluta* (n.), rom. *a săruta*.
lat. *saluber* „sănătos", deriv. *salubritas* > rom. *salubritate* (n.).
Tot din aceeași rădăcină, lat. *sollus* „întreg".
Comp.:
(cu lat. *annus* „an") lat. *sollemnis* „care se întîmplă o dată pe an" > rom. *solemn* (n.).
(cu lat. *cieo* „a pune în mișcare") lat. *sollicitus* „îngrijorat", de unde lat. *sollicito* „a deranja" > rom. *a solicita* (n.).

231. *spath-*

spadă **epolet**

lat. *spatha* (împrumutat din gr. *spathe*) „sabie" > rom. *spată* și *spate* (umerii au fost comparați cu o spadă); it. *spada* > rom. *spadă*.
Deriv.:
Format în rom.: *a speti*.
lat. *spathula* > fr. *épaule* „umăr", de unde dimin. fr. *épaulette* > rus. *epolet* > rom. *epolet*.
(Din ngr. *spathi* „treflă" avem rom. *spatie*.)

232. *spec-*

spectru **aștepta**

lat. *specio* „a privi".
Deriv.:
lat. *species* „aspect" > rom. *specie* (n.); germ. *Spezies* > rom. *speță*.
lat. *specialis* > rom. *special* (n.).
lat. *speciosus* > rom. *specios* (n.).
lat. *speculor* „a observa, a pîndi" > rom. *a specula* (n.), deriv. regresiv *speculă*.
lat. *specimen* > rom. *specimen* (n.).
lat. *spectrum* > rom. *spectru* (n.).
lat. *spectaculum* > rom. *spectacol* (n.).
it. *spezieria* > ngr. *spețaria* > rom. *spițerie* (sensul primitiv: „care are mărfuri de specialitate").

Cu pref.:
lat. *aspectus* > rom. *aspect* (n.).
lat. *conspectum* > rom. *conspect* (n.).
lat. *circumspectus* > rom. *circumspect* (n.).
lat. *exspecto* > rom. *a aștepta*.
lat. tz. *perspectiua* > rom. *perspectivă* (n.).
lat. *prospectus* > rom. *prospect* (n.).
lat. *respectus* > rom. *respect* (n.).
lat. *suspectus* > rom. *suspect* (n.).
Comp.:
(cu lat. *auis* „pasăre") lat. *auspicium* > rom. *auspicii* (n.: se ghicea viitorul după zborul păsărilor).
(cu lat. *facio* „a face") lat. *specificus* > rom. *specific* (n.); lat. tz. *specifico* > rom. *a specifica* (n.).

233. *spi-*

spinare **răspicat**

lat. *spinus* > rom. *spin*. Variantă: lat. *spicum* > rom. *spic*.
Deriv.:
Format în rom.: *spinare*.
Cu pref.:
rom. *despica*, *răspicat*.

234. *spir-*

suspina **spirt**

lat. *spiro* „a sufla", apoi „a respira".
Deriv.:
lat. *spiritus* „suflare", apoi „spirit" > rom. *spirit* (n.); rus. *spirt* > rom. *spirt*.
Cu pref.:
lat. *aspiro* > rom. *a aspira* (n.).
lat. *conspiro* > rom. *a conspira* (n.).
lat. *exspiro* > rom. *a expira* (n.).
lat. *inspiro* > rom. *a inspira* (n.).
lat. *respiro* > rom. *a respira* (n.).
lat. *suspiro* > rom. *a suspina*.

235. *sta-*

etajeră **cost**

lat. *sto* > rom. *a sta*.
Deriv.:
lat. *stabilis* > rom. *stabil* (n.).
lat. *stabilimentum* > rom. *stabiliment* (n.).
lat. *stabulum* > rom. *staul*.
lat. **staticum* > fr. *étage* > rom. *etaj*; deriv. fr. *étagère* > rom. *etajeră*.

lat. *statio* > rom. *stație* (n.).
lat. modern *statisticum* > germ. *Statistik* > rom. *statistică*.
lat. *statua* > fr. *statue* > rom. *statuie*.
lat. *statura* > rom. *statură* (n.).
lat. *status* > rom. *stat* (n.).
lat. *statuo* > rom. *a statua* (n.); supin lat. *statutum* > rom. *statut* (n.).
Cu reduplicare: lat. *sisto* „a opri".
Cu pref.:
lat. *assisto* > rom. *a asista* (n.).
lat. *circumstantia* > rom. *circumstanță* (n.).
lat. *consisto* > rom. *a consista* (n.).
lat. *consto* > rom. *a consta* (n.), rom. înv. *a custa* „a trăi"; it. *costare* > rom. *a costa*, deriv. regresiv *cost*.
fr. *contraste* > rom. *contrast*.
lat. *constituo* > rom. *a constitui* (n.).
lat. *destituo* > rom. *a destitui* (n.).
lat. *distantia* > rom. *distanță* (n.).
lat. *exsisto* > rom. *a exista* (n.).
lat. *instantia* > rom. *instanță* (n.).
lat. *instituo* > rom. *a institui* (n.).
lat. *obstaculum* > rom. *obstacol* (n.).
lat. *praesto* > rom. *a presta* (n.); fr. *prêter* > rom. *a preta*; it. *presto* > rom. *presto*.
lat. *praestantia* > rom. *prestanță* (n.).
lat. *praestatio* > rom. *prestație* (n.).
lat. *prostituo* > fr. *prostituer* > rom. *a prostitua*.
lat. *resisto* > rom. *a rezista* (n.).
lat. *restituo* > rom. *a restitui* (n.).
lat. *resto* „a rămîne", de unde it. *resto* > ngr. *resto* > rom. *rest*.
lat. pop. **arresto* > rom. *a aresta* (n.), de unde deriv. regresiv *arest*.
lat. *subsisto* > rom. *a subzista* (n.).
lat. *substantia* > rom. *substanță* (n.).
lat. *substantiuus* > rom. *substantiv* (n.).
lat. *substituo* > rom. *a substitui* (n.).
lat. *superstitio* > rom. *superstiție* (n.).
Variantă lat. *-stano*, cu pref. lat. *destino* > rom. *a destina* (n.), deriv. regresiv *destin*.

236. *stern-*

consterna **stradă**

lat. *sterno* „a așterne", sup. lat. *stratum* > rom. *strat*; sp. *estrado* > fr. *estrade* > rom. *estradă*; lat. part. perf. fem. *strata* (*uia* „drum") > it. *strada* > rom. *stradă*.

Cu pref.:
lat. *adsterno* › rom. *a așterne*.
lat. *consterno* › rom. *a consterna* (n.).
lat. *prosterno* › rom. *a prosterna* (n.), part. perf. lat. *prostratus* › rom. *prostrat* (n.).

237. *stig-*

instiga **stinge**

lat. *stigo* „a excita"; variantă *stinguo* › rom. *a stinge*.
Cu pref.:
lat. *distinguo* › rom. *a distinge* (n.); lat. part. perf. *distinctus* › rom. *distinct* (n.). și *distins* (n.).
lat. *instigo* › rom. *a instiga* (n.); deriv. lat. *instinctus* › rom. *instinct* (n.).

238. *strig-*

strîmt **prestigiu**

lat. *stringo* › rom. *a strînge*; part. perf. lat. *strictus* › rom. *strict* (n.), rom. *strîmt*.
Cu pref.:
lat. *constringo* › rom. *a constrînge* (n.).
lat. *districtum* › rom. *district* (n.).
lat. *praestigium* „ceea ce te face să închizi ochii" › rom. *prestigiu* (n.).
restrictio › rom. *restricție* (n.).

239. *stru-*

obstrucție **instrument**

lat. *struo* „a ridica, a construi".
Deriv.:
lat. *structura* › rom. *structură* (n.).
Cu pref.:
lat. *construo* › rom. *a construi* (n.).
lat. *destruo* › rom. *a distruge* (n.).
lat. *instruo* › rom. *a instrui* (n.).
lat. *instrumentum* › rom. *instrument* (n.).
lat. *obstructio* › rom. *obstrucție* (n.).

240. *stup-*

astupa **stop**

lat. *stuppa* „cîlți" › rom. *stupă*.
Deriv.:
engl. *stop* „a opri" › rom. *stop*; fr. *stopper* › rom. a *stopa*.
Cu pref.:
lat. *astuppo* › rom. *a astupa*.

241. *su-*

a coase **sul**

lat. *suo* „a coase".
Deriv.:
lat. *subula* 〉 rom. *sulă*.
lat. *sutura* 〉 rom. *sutură* (n.).
Cu pref.:
lat. *consuo* 〉 rom. *a coase*.
lat. *insubulum* 〉 rom. *sul*.

242. *suc-*

suculent **a usca**

lat. *sucus* 〉 rom. *suc* (n.).
Deriv.:
lat. *suculentus* 〉 rom. *suculent* (n.).
Cu pref.:
lat. *exsuco* 〉 rom. *a usca*.

243. *sup-*

sumă **supăra**

lat. *super*, *supra* „de-asupra"; comparativ lat. *superior* 〉 rom. *superior* (n.); superlativ lat. *supremus* 〉 rom. *suprem* (n.); alt superlativ lat. *summus*, fem. *summa* 〉 rom. *sumă* (n.).
Deriv.:
lat. *summarius* 〉 rom. *sumar* (n.).
fr. *sommer* (înțelesul primitiv a fost „a spune pe scurt") 〉 rom. a *soma*.
lat. *superbus* 〉 rom. *superb* (n.).
fr. *soubrette* 〉 rom. *subretă*.
it. *soprano* 〉 rom. *sopran*.
lat. med. *superanus* „care e deasupra" 〉 fr. *souverain* 〉 rom. *suveran*.
lat. *supero* 〉 rom. *a supăra*.
rom. *de-asupra*, de unde *a asupri*.
Comp.:
(cu lat. *latum*, supinul lui *fero* „a purta") lat. *superlatiuus* 〉 rom. *superlativ* (n.).

T

244. *tag-*

întreg **tact**

lat. *tango* „a atinge"; part. prez. *tangens* 〉 rom. *tangent* (n.); sup. *tactum*, de unde lat. *tactus* „atingere" 〉 rom. *tact*.

Cu pref.:
lat. *attingo* > rom. *a atinge*.
lat. *contagium* > rom. *contagiu* (n.).
lat. *contactus* > rom. *contact* (n.).
lat. *contamino* > rom. *a contamina* (n.).
lat. *contingens* > fr. *contingent* > rom. *contingent*.
lat. *intactus* „neatins" > rom. *intact* (n.).
lat. *integer* „neatins" > rom. *integru* (n.), rom. *întreg*.

245. *tal-*

tăia **talie**

lat. *talio* > rom. *a tăia*.
fr. *taille* > rus. *taliia* > rom. *talie*.
fr. *tailleur* „croitor" > rom. *taior*.
Cu pref.:
fr. *détail* > rom. *detaliu*.

246. *teg-*

țiglă **detectiv**

lat. *tego* „a acoperi".
Deriv.:
lat. *toga* > rom. *togă* (n.).
lat. *tegumentum* > rom. *tegument* (n.).
lat. *tegula* > germ. *Ziegel* > scr. *cigla* > rom. *țiglă*.
Cu pref.:
lat. *detego* „a descoperi", deriv. engl. *detective* > rom. *detectiv*.
lat. *protego* > fr. *protéger* > rom. *a proteja*.

247. *tem-*

temerar **întuneric**

lat. *temere* „pe întuneric, orbește".
Deriv.:
lat. *temerarius* > rom. *temerar* (n.).
variantă lat. *tenebrae* „întuneric".
Deriv.:
lat. *tenebrosus* > rom. *tenebros* (n.).
lat. *tenebricus* > rom. (cu pref. *în-*) *întuneric*.

248. *temp-*

timp **extemporal**

lat. *tempus* > rom. *timp*.
Deriv.:
lat. *tempestas* „starea timpului", apoi „furtună", de unde lat. *tempestuosus* > rom. *tempestuos* (n.).

Cu pref.:
lat. *extemporalis* „improvizat" > rom. *extemporal* (n.).
lat. *intempestiuus* > rom. *intempestiv* (n.).

249. *ten-*

ţiitoare **standard**

lat. *teneo* > rom. a *ţine*.
Deriv.:
lat. *tenax* > rom. *tenace* (n.).
Formaţii româneşti: *ţinut*, *ţiitoare*.
fr. *tenue* > rom. *ţinută*.
it. *tenore* > fr. *ténor* > rom. *tenor*.
Formă paralelă lat. *tendo* > rom. *a tinde* (n.); lat. tz. *tensio* > rom. *tensiune*; fr. *tendance* > rom. *tendinţă*.
Deriv. regresiv lat. *tenda* > rom. *tindă*.
fr. med. *tennez* „ţineţi", adică „poftim!", „na!" > engl. *tennis* > rom. *tenis*.
Cu pref.:
lat. *attineo* > rom. *a aţine*.
lat. *contineo* > rom. *a conţine* (n.), rom. *a conteni* (de unde *necontenit*).
lat. *contentiosus* > rom. *contencios* (n.).
lat. *continuus* „care o ţine într-una" > rom. *continuu* (n.).
lat. *detineo* > rom. *a deţine* (n.).
lat. *distendo* > rom. *a destinde*.
fr. *entretener* > rom. *a întreţine*.
lat. *extendo* > rom. *a extinde* (n.); deriv. it. *stendardo* > rom. *stindard*; fr. *étendard* > engl. *standard* > rom. *standard*.
lat. *intendo*, part. prez. *intendens* > rom. *intendent* (n.), rom. *a întinde*.
lat. *ostendo* „a arăta", deriv. it. *ostentativo* > rom. *ostentativ*.
pertinens > rom. *pertinent* (n.); lat. tz. *impertinens* > rom. *impertinent* (n.).
lat. *praetendo* > rom. *a pretinde* (n.); fr. *prétention* > rom. *pretenţie*.
lat. *retineo* > rom. *a reţine* (n.).
— lat. *sustineo* > rom. a *susţine* (n.).
Comp.:
(cu it. *loco* „loc") it. *locotenente* > rom. *locotenent*.
(cu lat. *manus* „mînă") lat. pop. **manutenere* > fr. *maintenir* > rom. *a menţine*.

250. *ten-*

tînăr **tandru**

lat. *tener* „fraged" > rom. *tînăr*; fr. *tendre* > rom. *tandru*.

251. *ter-*

treiera **detriment**

lat. *tero* „a freca".

Deriv.:

lat. *trito* > fr. *trier* > rom. *a tria*.
lat. *tribulo* > rom. *a treiera*.
lat. *tribulatio* > rom. *tribulație* (n.).

Cu pref.:

lat. *contribulo* > rom. *a cutreiera*.
lat. *detrimentum* > rom. *detriment* (n.).

252. *term-*

țărm **extermina**

lat. *termen* „hotar" > rom. *termen* (n.), rom. *țărm*.

Deriv.:

lat. *termino* > rom. *a termina* (n.).

Cu pref.:

lat. *determino* > rom. *a determina* (n.).
lat. *extermino* „a goni peste frontiere", iar în evul mediu „a distruge" > rom. *a extermina* (n.).

253. *terr-*

țărînă **parter**

lat. *terra* „pămînt" > rom. *țară*.

Deriv.:

Formații românești: *țăran*, *țărînă*.
lat. *terrenus* „de pămînt" > rom. *teren* (n.).
lat. *terrester* > rom. *terestru* (n.).
fr. *parterre* „pe pămînt", apoi „parter" > rom. *parter*.
fr. *terrasse* > rom. *terasă*.
fr. *terrier* > rom. *terier*.

Cu pref.:

lat. *subterraneus* > rom. *subteran* (n.).

Comp.:

cu lat. *medius* „mijlociu") lat. *mediterraneus* > rom. *mediteran* (n.).
Compus cu ... el însuși: lat. *territorium* > rom. *teritoriu* (n.).

254. *terr-*

teribil **trepăda**

lat. *terreo* „a înspăimînta".
Deriv.:
lat. *terror* ⟩ rom. *teroare* (n.).
lat. *terribilis* ⟩ rom. *teribil* (n.).
Variante:
lat. *tremo* „a tremura", derivat it. *tremolo* ⟩ rom. *tremolo*.
lat. *tremulo* ⟩ rom. *a tremura*, de unde rom. *cutremura*, *cutremur*.
lat. *trepidus* „agitat", deriv. lat. *trepido* ⟩ rom. *a trepăda*; lat. *intrepidus* ⟩ rom. *intrepid* (n.).

255. *test-*

țeastă **antet**

lat. *testa* „carapace", apoi „cap" ⟩ rom. *țeastă*, fr. *tête* „cap".
Deriv.:
rom. *țestos*.
Cu prep.:
fr. *en-tête* ⟩ rom. *antet*.

256. *tex-*

pretext **toaletă**

lat. *texo* ⟩ rom. *a țese*; sup. lat. *textum* ⟩ rom. *text* (n.).
Deriv.:
lat. *textilis* ⟩ rom. *textil* (n.).
lat. *tela* „pînză" ⟩ fr. *toile*, dimin. *toilette* (la început „bucată de pînză pusă pe masă, în fața oglinzii") ⟩ rom. *toaletă*.
Cu pref.:
lat. *contextus* ⟩ rom. *context* (n.).
praetextum „țesătură pusă în fața unui obiect" ⟩ rom. *pretext* (n.).
lat. *subtilis* ⟩ rom. *subtil* (n.), rom. *subțire*.

257. *thec-*

teacă **bodegă**

lat. *theca* „cutie" (împrumutat din gr. *theke*) ⟩ rom. *teacă*.
Deriv. cu pref.:
lat. *apotheca* (din gr. *apotheke*) „cămară", păstrat în multe limbi europene cu înțelesul de „farmacie", „prăvălie" etc., iar în spaniolă, sub forma *bodega*

> *rom. bodegă*; din germanul *Apotheke* e rom. reg. *potică* „farmacie".

Comp.:

numeroase formații grecești, ca *bibliotecă, discotecă*, cele mai multe fiind formate recent.

258. *ting-*

ten **tinctură**

lat. *tingo* „a înmuia", part. perf. lat. *tinctus* > fr. *teint, teinte* > rom. *ten, tentă*.

Deriv.:

lat. *tinctura* > rom. *tinctură* (n.).

Cu pref.:

lat. *intingo* > rom. reg. *a întinge*.

259. *tocc-*

toacă **retuș**

lat. **tocco* „a atinge cu zgomot" > rom. a *toca*, deriv. regresiv *toacă*; fr. *toucher* „a atinge", deriv. regresiv *touche* > rom. *tuș*, rom. *tușă*.

Cu pref.:

fr. *retoucher*, deriv. regresiv *retouche* > rom. *retuș*.

260. *torn-*

turna **retur**

lat. *torno* (împrumutat din gr. *tornoo* „a aranja în formă de cerc") „a răsuci" > rom. *a turna*; din aceeași familie, lat. *tornus* > fr. *tour* > rom. *tur*.

Deriv.:

fr. *tournée* > rom. *turneu*.

Cu pref.:

fr. *détourner* > rom. *a deturna*.

fr. *entourage* > rom. *anturaj*.

Format în rom.: *înturna*.

fr. *retour* > rom. *retur*.

261. *torqu-*

toarce **trusă**

lat. *torqueo* „a răsuci" > rom. *a toarce*; part. perf. lat. *tortus* > rom. *tort* (fir tors), fem. lat. *torta* > rom. *turtă*; germ. *Torte* > rom. *tort* (prăjitură).

Deriv.:

Format în rom.: *turti*.

lat. tz. *tortura* > rom. *tortură* (n.); deriv. fr. *torturer* > rom. *a tortura*.

lat. *tormentum* „chin“ > fr. *tourment*, deriv. *tourmenter* > rom. *a turmenta*.
lat. *torculum* „teasc“ > fr. *treuil* > rom. *troliu*.
lat. **torsus* (în loc de *tortus*) > fr. *trousse* > rom. *trusă*.
Cu pref.:
lat. *extorqueo* > rom. *a extorca* (n.), rom. *a stoarce*.
lat. *intorqueo* > rom. *a întoarce*.

262. *trah-*

tren **portret**

lat. *traho* > rom. *a trage*.
Deriv.:
lat. *tragino* > fr. *traîner* „a tîrî“, de unde deriv. regresiv fr. *train* > rom. *tren*.
lat. *tracto* > it. *trattare* > rom. *a trata*.
lat. pop. **tractio* > fr. *tracer* > rom. *a trasa*.
fr. *tracteur* > rom. *tractor*.
Format în rom.: *trăsură*.
Cu pref.:
lat. *abstractus* > rom. *abstract* (n.).
lat. *contractus* > rom. *contract* (n.).
lat. *distraho* „a trage la o parte“ > rom. *a distrage* (n.).
lat. *distractio* > fr. *distraction* > rom. *distracție*.
fr. *distrait* > rom. *distrat*, deriv. regresiv rom. *a distra*.
fr. *entraîner* > rom. *a antrena*.
fr. *portrait* > rom. *portret*.
lat. *subtraho* > fr. *soustraire* > rom. *a sustrage*.

263. *tri-*

trei **testament**

lat. *tres* > rom. *trei*.
Deriv.:
lat. *tertius* „al treilea“, fem. *tertia* > it. *terzo*, *terza* > rom. *terț*, *terță*.
lat. *testis* „martor“ (al treilea personaj), de unde lat. *testor* „a depune mărturie“, iar de aici lat. *testamentum* > rom. *testament* (n.).
Cu pref.:
lat. *attestor* > rom. *a atesta* (n.).
lat. *contestor* > rom. *a contesta* (n.).
lat. *detestor* > rom. *a detesta* (n.).
lat. *protestor* > rom. *a protesta* (n.).
Probabil tot aici lat. *tribus* > rom. *trib* (n.).
Deriv.:
lat. *tribunus* > rom. *tribun* (n.).

fr. *tribune* ⟩ rom. *tribună*.
lat. *tribunal* ⟩ rom. *tribunal* (n.).
lat. *tribuo* „a împărți".
Cu pref.:
lat. *attribuo* ⟩ rom. *a atribui* (n.).
lat. *contribuo* ⟩ rom. *a contribui* (n.).
lat. *distribuo* ⟩ rom. *a distribui* (n.).
lat. *retribuo* ⟩ rom. *a retribui* (n.).
lat. **trinico* „a tăia în trei" ⟩ fr. *trancher* ⟩ rom. *a tranșa*.
fr. *tranchée* ⟩ rom. *tranșee*.
Comp.:
engl. *trench-coat* (din *trench* „tranșee", împrumutat din franceză, și engl. *coat* „haină") ⟩ rom. *trenci*.
lat. *annus tertius* „anul al treilea" ⟩ rom. reg. *anțărț* „acum doi ani".

264. *tric-*

a strica **intrigă**

lat. *tricae* „încurcături".
Cu pref.:
lat. *extrico* „a scoate din încurcătură" ⟩ rom. a *strica* (sens intermediar: „a descompune").
lat. *intrico* „a băga în încurcătură" ⟩ fr. *intriguer* ⟩ rom. *a intriga*; fr. deriv. regresiv *intrigue* ⟩ rom. *intrigă*.
lat. *inextricabilis* „care nu poate fi descurcat" ⟩ rom. *inextricabil* (n.).

265. *tu-*

tutelă **intuiție**

lat. *tueor* „a privi", apoi „a păzi", „a apăra".
Deriv.:
lat. *tutor* ⟩ rom. *tutore* (n.).
lat. *tutela* ⟩ rom. *tutelă* (n.).
Cu pref.:
lat. tz. *intuitio* ⟩ rom. *intuiție* (n.).

266. *tuber-*

tuberculoză **cartof**

lat. *tuber* „umflătură", dimin. *tuberculum* ⟩ rom. *tubercul* (n.).
Deriv.:
fr. *tuberculeux* ⟩ rom. *tuberculos*.
fr. *tuberculose* ⟩ rom. *tuberculoză*.
Cu pref.:
lat. tz. *protuberans* ⟩ rom. *protuberant* (n.).

Comp.:
(cu lat. *terra* „pămînt") lat. *terrae tubera* „trufe", cu pronunțare regională *tufera* > it. *tartufolo* > germ. *Kartoffel* > rom. *cartof*.
(Din lat. *tufera* > fr. *truffe* > rom. *trufă*.)

267. *tympan-*

timbru **întîmpina**

lat. *tympanon* (împrumutat din gr. *tympanon*) „tobă" > rom. *timpan* (n.); fr. *timbre* > rom. *timbru*; din v. sl. *tompanŭ*, rom. *tîmpină*; din germ. *Zymbal*, rom. *țambal*.
Deriv.:
rom. *a întîmpina* (la origine, „a ieși cu muzică în calea cuiva").

U

268. *uac-*

văcar **vaccin**

lat. *uacca* > rom. *vacă*.
Deriv.:
lat. pop. *uaccarius* > rom. *văcar*.
lat. *uaccinus* „de vacă" > rom. *vaccin* (n.).

269. *uac-*

vacanță **a evacua**

lat. *uaco* „a fi gol", part prez. *uacans* > rom. *vacant* (n.); lat. plural neutru *uacantia* > rom. *vacanță* (n.).
Deriv. cu pref.:
lat. *euacuo* > rom. *a evacua* (n.).

270. *uad-*

vad **evaziv**

lat. *uado* „a merge".
Deriv.:
lat. *uadum* > rom. *vad*.
Cu pref.:
lat. *euado* > rom. *a evada* (n.).
fr. *évasif* > rom. *evaziv*.
lat. *inuado* „a năvăli" > rom. *a invada* (n.).

271. *uag-*

vag **extravagant**

lat. *uagus* „rătăcitor" > rom. *vag* (n.).
Deriv.:
lat. *uagor* „a rătăci", de unde lat. *uagabundus* > fr. *vagabond* > rom. *vagabond* (n.).
Cu pref.:
lat. *diuagor* > rom. *a divaga* (n.).
fr. *extravagant* > rom. *extravagant*.

172. *uber-*

uger **exuberant**

lat. *uber* „mamelă" > rom. *uger*.
Deriv. cu pref.:
lat. *exubero* „a se revărsa", part. prez. lat. *exuberans* > rom. *exuberant* (n.).

273. *ueh-*

vehicul **invectivă**

lat. *ueho* „a transporta".
Deriv.: lat. *uehiculum* > rom. *vehicul* (n.).
lat. *uector* > rom. *vector* (n.).
Cu pref.:
lat. *inuehor* „a se porni contra cuiva", deriv. lat. *inuectiua* > rom. *invectivă* (n.).

274. *uen-*

viitor **cuvînt**

lat. *uenio* > rom. *a veni*.
Deriv.:
Format în rom.: *viitor* „ceea ce vine".
Cu pref.:
lat.**aduentura* > rom. *aventură* (n.).
lat. *conuenio* > rom. *a conveni* (n.), rom. *a cuveni*; deriv. rom.: *cuviință, încuviința*.
lat. *conuentus* „adunare" > rom. *cuvînt*.
lat. *conuentio* > rom. *convenție* (n.).
lat. *deuenio* > rom. *a deveni* (n.).
fr. *événement* > rom. *eveniment*.
lat. *inuentio* > rom. *invenție* (n.).
lat. *interuenio* > rom. *a interveni* (n.).
lat. *peruenio* > fr. *parvenir* > rom. *a parveni*.
lat. *praeuenio* > rom. *a preveni* (n.).
lat. *prouenio* > rom. *a proveni* (n.).
fr. *revenir* > rom. *a reveni*.

lat. tz. *subuentio* ⟩ rom. *subvenție* (n.).
fr. *survenir* ⟩ rom. *a surveni*.

275. *uent-*

vînt **bielă**

lat. *uentus* ⟩ rom. *vînt*.
Deriv.:
lat. *uentilo* ⟩ rom. *a ventila* (n.); deriv. regresiv germ. *Ventil* ⟩ rom. *ventil*; deriv. regres. sp. *bielda* „furcă cu care se vîntură grîul" ⟩ fr. *bielle* „manivelă" ⟩ rom. *bielă*.
lat. mediev. *uentosa* (cucurbita) „(dovleac) plin cu vînt" ⟩ fr. *ventouse* ⟩ rom. *ventuză*.
Cu pref.:
lat. **exuento* ⟩ rom. *a zvînta*. Deriv. fr. *éventail* ⟩ rom. *evantai*.
Comp.:
(cu lat. *paro* „a apăra") fr. *paravent* ⟩ rom. *paravan*.

276. *uen-*

venin **vineri**

lat. *Venus*, zeița iubirii; genitiv *Veneris* (*dies* „ziua") ⟩ rom. *vineri*.
Deriv.:
lat. *uenenum* „filtru de dragoste", apoi „otravă" ⟩ rom. *venin*.

277. *uer-*

văr **adeverință**

lat. *uerus* „adevărat".
Deriv.:
fr. *véritable* ⟩ rom. *veritabil*.
Cu pref.:
Format în rom.: *adevăr*; deriv. rom.: *adeveri*, *adeverință*.
Comp.:
(cu lat. *dico* „a spune") lat. *ueridicus* ⟩ rom. *veridic* (n.).
(cu lat. *facio* „a face") lat. tz. *uerifico* ⟩ rom. *a verifica* (n.).
lat. (*consobrinus*) *uerus* „(văr) adevărat" ⟩ rom. *văr*.

278. *uert-*

proză **divorț**

lat. *uerto* „a întoarce".
Deriv.:
lat. *uersus* „întoarcere", apoi „vers" (pentru că îna-

inte de a se completa rîndul, scriitorul se întorcea la margine) > rom. *vers* (n.).
lat. *uertex* „vîrtej, creştetul capului", de unde lat. *uerticalis* > rom. *vertical* (n.).
lat. *uertigo* „vîrtej, ameţeală", de unde lat. *uertiginosus* > rom. *vertiginos* (n.).
lat. *uertebra* > rom. *vertebră* (n.).
lat. *uerso* > rom. *vărsa*; sup. lat. *uersatum* > rom. *vărsat* (boală).
lat. *uersor* „a se învîrti", „a fi amestecat", part. perf. lat. *uersatus* > rom. *versat* (n.).

Cu pref.:

lat. *auersio* > rom. *aversiune* (n.).
lat. *aduerto* „a întoarce atenţia" > fr. *avertir* > rom. *avertiza*; deriv. fr. *avertissement* > rom. *avertisment*.
lat. *aduersus* > rom. *advers* (n.).
lat. *aduersarius* > rom. *adversar* (n.).
lat. *conuerto* > fr. *convertir* > rom. *a converti*.
lat. *conversio* > rom. *conversiune* (n.).
lat. *conuersor* „a se învîrti în acelaşi loc cu altcineva", deci „a locui împreună" > fr. *converser* > rom. *a conversa*.
lat. *controuersia* > rom. *controversă* (n.).
lat. *deuorsum*, apoi *deorsum* > rom. *jos*; lat. *dorsum* > rom. *dos*.
lat. *diuersio* „întoarcerea atenţiei la altceva" > rom. *diversiune* (n.).
fr. *divertissement* > rom. *divertisment*.
lat. *diuersus* > rom. *divers* (n.).
lat. *diuortium* > rom. *divorţ* (n.).
lat. *inuersus* > rom. *invers* (n.).
lat. *peruerto* > fr. *pervertir* > rom. *a perverti*.
lat. *peruersus* > rom. *pervers* (n.).
lat. *prosa* (din *prouersa* „text care merge drept înainte, nu se întoarce din mijloc la capăt" > rom. *proză* (n.).
lat. *reuersus* > rom. *revers*; fr. *revers* > rom. *rever*.
lat. *sursum* (din *sub*+*uersum*) „în sus" > rom. *sus*.
lat. *transuerso* > rom. *a traversa* (n.).

Comp.:

(cu lat. *tergum* „spate") lat. *tergiuersor* > rom. *a tergiversa* (n.).
(cu lat. *unus* „unul") lat. *uniuersus* „îndreptat într-o singură direcţie" > rom. *univers*.

279. *uibr-*

a vibra **reviriment**

lat. *uibro* > rom. *a vibra* (n.); fr. *virer* > rom. *a vira*.

Deriv.:
fr. *virage* 〉 rom. *viraj*.
Cu pref.:
fr. *revirement* 〉 rom. *reviriment*.

280. *uic-*

vecin **vilegiatură**

lat. *uicus* „sat".
Deriv.:
lat. *uicinus* 〉 rom. *vecin*.
lat. *uilla* „casă de țară" 〉 rom. *vilă* (n.); deriv. it. *villeggiatura* 〉 rom. *vilegiatură*.

281. *ult-*

ultraj **ultim**

lat. *ultra* „dincolo de" (devenit prefix), superlativ *ultimus* 〉 rom. *ultim* (n.).
Deriv.:
fr. *outrage* 〉 rom. *ultraj*.

282. *uoc-*

boci **avocat**

lat. *uox* 〉 rom. *voce* (n.), rom. dial. *boace*.
Deriv.:
Format în rom.: *a boci*.
lat. *uoco* „a chema", de unde lat. *uocabulum* „nume", iar de aici lat. mediev. *uocabularium* 〉 rom. *vocabular* (n.).
lat. *uocalis* 〉 rom. *vocală* (n.).
Cu pref.:
lat. *aduocatus* (la origine „chemat în ajutor") 〉 rom. *avocat* (n.).
lat. *conuoco* 〉 rom. *a convoca* (n.).
lat. *euoco* 〉 rom. *a evoca* (n.).
lat. *inuoco* 〉 rom. *a invoca* (n.).
lat. *praeco* „crainic la vînzările la mezat", de unde în latina tîrzie *praeconizo* „a face reclamă" 〉 rom. *a preconiza* (n.).
lat. *prouoco* 〉 rom. *a provoca* (n.).
lat. *reuoco* 〉 rom. *a revoca* (n.).
Comp.:
(cu lat. *fero* „a purta") lat. *uociferor* 〉 rom. *a vocifera* (n.).

283. *us-*

bust **usturoi**

lat. *uro* „a arde".

Deriv.:

lat. *ustulo* ⟩ rom. *a ustura*, de unde rom. *usturoi*.

Cu pref.:

lat. *amburo* „a arde de jur împrejur", de unde lat. *bustum* „ars", apoi „statueta pusă pe o amforă care conține cenușa unui om incinerat" ⟩ rom. *bust* (n.).

lat. *comburo* „a arde", de unde fr. *combustible* ⟩ rom. *combustibil*.

284. *uu-*

ud **uvulă**

lat. *uua* „strugure" ⟩ rom. arhaic *auă*.

Deriv.:

lat. *uuidus*, apoi *udus* ⟩ rom. *ud*.

lat. dimin. *uuula* ⟩ rom. *uvulă* (n.).

INDICE DE CUVINTE

Cuvintele grecești și neogrecești, bulgare, ruse și vechi slave, pe care le-am reprodus în transcriere, sînt date în ordinea alfabetică românească. Cifrele latine trimit la paragrafele din introducere, iar cele arabe, la vocabular.

CUPRINS

Redactor: VIORICA GRAMATOPOL
Tehnoredactor: OLIMPIU POPA

Coli de tipar: 6,5; Bun de tipar 4.06.1980
Tiparul executat la Întreprinderea poligrafică Sibiu
Republica Socialistă România
Comanda nr. 287

Prin „cuvinte înrudite" înțelegem în general elemente ale vocabularului provenite din aceeași rădăcină; ele diferă formal, prin prefixele și sufixele cu care sînt construite, și prin faptul că au suferit schimbări de sunete, altele la fiecare dintre derivate. Pe de altă parte, nu toate cuvintele au ajuns la noi pe aceeași cale, în sensul că unele sînt moștenite din latinește, iar altele formate în românește sau împrumutate din alte limbi europene. Înțelesurile au evoluat și ele, creîndu-se, și din acest punct de vedere, diferențieri adînci. Deci, plecînd de la cuvinte din limba română care provin direct sau indirect din aceeași sursă, dar atît de deosebite între ele, ca pronunțare sau ca înțeles, încît este dificil de stabilit înrudirea, s-a urmărit „istoricul" acestor cuvinte, dînd etimologia, sensul primar și sensul actual, schimbările fonetice și cele semantice suferite. Pentru a lua numai două exemple, dintre cele tratate în carte: cine și-ar da seama, fără o cercetare prealabilă, că *agriș* e înrudit cu *pelerină*, sau *cheag* cu *examen*?

Lei 4,50